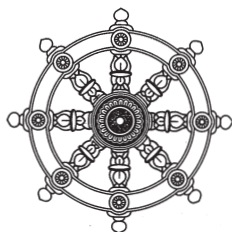

БУДДА ІЛІМІ

Дхарма дөңгелегі

Дхарма дөңгелегі — санскриттің “Дхарма-чакра” деген сөзінің аудармасы. Бірқалыпты айналған арба дөңгелегіндей ол мәңгілікке тарап жатқан Будда ілімі сияқты, басқаша айтқанда, Буддизмнің символы болып есептелінеді. Оның сегіз бағытқа тараған тармақтары Будданың ең негізгі Тура сегіз бағыт-жолын түсіндіреді: тура көзқарас, тура ойлау, тура сөйлеу, тура жүріп-тұру, тура жасау, тура әрекет, тура пікір және тура медитация. Статуялар және де басқа образдар пайда болмаған ілгергі уақытта ол құдайға сыйыну объектісі ретінде пайдаланылып келген. Қазіргі кезде Дхарма дөңгелегі ел аралық Буддизмнің жалпы символы ретінде қолданылады.

Авторлық құқық пен басылым құқысы ©1966-ж.

Букке дэндо кекайда. Бұл кітаптың кез келген бөлігін біздің келісімсіз қайта басуға болады. Бірақ, біз Токио мен **Букке дэндо кекайға** сілтеме жасап, басылымның көшірмесін бізге жіберулеріңізді сураймыз.

Букке дэндо кекай
(Буддизмді уағыздау қоғамы)
Жапония 108-0014, Токио, Минато-ку,
Сиба 4, Темэ 3-14
Тел. (03)3455-5851
Факс. (03)3798-2758
Эл.б.: bdkmibwm@tky.3web.ne.jp

2000 ж., екінші басымы

Жапония, Токио
“Косайдо” Ко., лтд. басылды.

Будданың ақылы теңіздей шексіз. Оның жаны — ең жоғарғы мейірімділік пен ең жоғарғы қайырымдылықтың өзі Будданың формасы болмаса да, ал өзін нәзік формаларда байқатып, адамдарды шын жүрегімен оқытып, барлық қайырымдылығын төге түседі.

Бұл кітапта 2500 жыл бойы әр түрлі елдерде жазылған 5 мың қасиетті кітаптардан алынған Будда ілімінің мән-маңызы жинақталған.

Будданың сөздері арқылы бұл кітапта адамдардың тұрмыстық және рухани өмірінде пайда болатын барлық сұрақтарға жауап беріледі.

ДХАММАПАДА

Жеңуші жек көрушілікті көбейтеді, жеңілуші қапаланумен болады. Кім жеңу мен жеңілуден биік тұрса ол бақыт пен тыныштықта өмір сүреді.(201)

Аштық — бұл ең жоғарғы ауру болса, дене — ең жоғарғы қиналу. Кім бұның дәл осындай екенін аңдап білсе, ол нирвана — ең жоғарғы ләззат екенін түсінеді.(203)

Күзде лотосты кескендей өз қалауынды тежей біл. Жан дүниенді жетілдіріп, оған тыныштық орната біл. Нирвана туралы Нұрланған адам айта алады.(285)

Адам болып туу қиын, өліп бара жатқанның өмірін ұзарту қиын, асыл ақиқатты ұғу қиын, Будданы көру қиын.(182)

Асыл адамды табу қиын. Ол барлық жерде туа бермейді. Ондай парасатты адам туған жерде ел бақытты өмір сүріп, гүлдеп-өркендейді.(193)

Будданың тууы — бұл бақыт, Сангхидің бірлігі — бақыт, әрекеттерді біріктіру — бақыт.(194)

МАЗМҰНЫ

БУДДА

I тарау. Будда Шакьямуни.....	2
1. Будданың өмірі.....	2
2. Ақырғы уағыз.....	10
II тарау. Мәңгілік Будда.....	15
1. Будданың кайырымдылығы мен берген серттері.....	15
2. Құтқарылу және Будданың жәрдемге созған қолы.....	19
3. Мәңгілік Будда.....	22
III тарау. Будда образдары мен оның игілікті істері.....	25
1. Будданың үш образы.....	25
2. Будданың көрінуі.....	29
3. Будданың жақсы қасиеттері.....	32

ДХАРМА

I тарау. Себептілік.....	38
1. Төрт ақиқат.....	38
2. Таң қаларлық байланыс.....	41
3. Өз ара байланыс.....	42
II тарау. Жан және нерселердің шын жағдайлары.....	46
1. Барлық өзгеріп тұрушыларын тұрақты мәні болмайды.....	46

2. Жан.....	49
3. Нәрселердің шын көйі.....	52
4. Ортаңғы жол.....	57
III тарау. Нұрлану ұрықтары.....	65
1. Таза жан.....	65
2. Құпия қазына.....	71
3. Байланулардан еркіндік.....	76
IV тарау. Тұрмыстық құмарлар.....	82
1. Жан ластануы.....	89
2. Адам мінезі.....	88
3. Адам өмірі.....	91
4. Адамның нақты өмірі.....	96
V тарау. Будданың құтқарылуы.....	102
1. Будданың серттері.....	102
2. Бақытты жер.....	110

ЖЕТІЛУ

I тарау. Нұрлану жолы.....	116
1. Жанның тазаруы.....	116
2. Жақсы істер.....	123
3. Ежелгі аңыздардағы Будда ілімі	134
II тарау. Жетілу тәжірибесі.....	150
1. Ақиқатты іздеу.....	150
2. Нұрлануға жетудің әр түрлі жолдары.....	163
3. Сенім жолы.....	176
4. Қасетті сөздер.....	184

БАУРЛАСТЫҚ

I тарау. Бауырластықтың міндеттері.....	194
1. Монахтың өмірі.....	194
2. Сенушінің жолы.....	200
II тарау. Өмірдегі басшылық.....	212
1. От басындағы бақыт.....	212
2. Әйел өмірі.....	222
3. Барлығы үшін.....	230
III тарау. Будданың бақытты жерінің құрылуы.....	240
1. Ынтымақты қауым.....	240
2. Будда әлемі.....	248
3. Будда әлемінің тірегі.....	253
Бұлақтар.....	259

Тіркеме

1. Буддизмнің қысқа тарихы.....	272
2. Будда ілімінің берілу тарихы.....	282
3. Осы “Будда ілімінің” шығу тарихы.....	285
4. Пәндік көрсеткіш.....	287
5. Санскрит сөздігі.....	297
6. Ангуттара никая.....	305
Буддизмді уағыздаушы қоғам туралы.....	306

БУДДА

I ТАРАУ

БУДДА ШАКЬЯМУНИ

1. БУДДА ӨМІРІ

1. Оңтүстік Гималайдың етегінен ағып өтетін Рохани өзенінің жиегінде, Шакья мемлекетінің астанасы Капилавасту қаласындағы сарайда Суддходана Гаутама деген патша өмір сүрген. Елді ақылдылықпен және әділеттілікпен басқарғандықтан, оны елі сүйіп, бар уақытта оған бағынып отырған.

Патша әйелінің аты Майя еді. Ол осы Шакья руының негізінде құрылған көрші мемлекеттің патшасының қызы еді. Патша әйелінің атасы Суддходана Гаутаманың жақын көкесі болып келеді. Сөйтіп, ол патшаға жақын аталас қарындас болып келеді екен.

Жиырма жылдан аса патша мен оның әйелінде балалар болмаған. Бірақ, бір жолы патша әйелі таң қаларлық түс көреді, онда ол оң қапталынан ішіне енген ақ піл арқылы бойына бала біткенін байқады. Патша, сарайдағылар және бүкіл ел болып әр күннің өткенін саусақпен санап, шыдамсыздықпен баланың дүниеге келуін күтеді. Босану уақыты жақындаған кезде патша әйелі өз елінің салты бойынша өзінің туған үйіне барады. Жолай ол Лумбини бағында демалуға отырып, тыныстайды.

Айналада ашоки гүлдері жайкалып гүлдеген, жайнаған көктем күні еді. Патша әйелі гүлдеп тұрған бұтақты үзіп алу үшін қолын созған сәтте боса-нады. Патша әйелінің және оның дүниеге келген ұлының мерейін көтергендей айнала-төңіректін бәрі әндетіп кетеді. Бұл оқиға сәуір айында болған еді.

Қуанған патша ұлын Сиддхартха деп атайды, бұл есім - “барлық қалауыңның орындалуы” дегенді білдіреді.

2. Бірақ, патшаны қуаныштан кейін қайғы күтіп тұрған еді. Қөп уақыт өтпей Майя ханша қайтыс болады. Ханзаданы ханшаның кіші сіндісі Махапраджапати асырай бастайды.

Алыс емес жерде, тау арасында Асита деген тақуа-данышпан өмір сүрген екен. Ол сарайдың үстіндегі жарқылды көріп, сонда келеді. Оған жақында дүниеге келген ханзаданы көрсеткенде, ол көріпкелдік білдіріп, былай дейді: “Бала есейген соң сарайда қалатын болса, онда ол ұлы патша болады және бүкіл элемді біріктіреді. Бірақ, сарайды тастап кететін болса, онда ол ақиқатты тауып, Будда болады, дүниені құтқарып қалушының тағдырына ие болады.”

Тақуа-данышпанның айтқан көріпкелдігіне патша алдымен қуанады, бірақ оны бірте-бірте ұлының сарайды тастап кетіп, өзімен-өзі болу мүмкіндігі тынышын ала бастайды.

Жеті жасынан бастап патша баласы сауатын ашып, әскерлік өнерге үйрене бастайды. Бір жолы ол көктем уақытында патшамен бірге ауылға барады. Диханның жер айдап жатқанын көріп тұрып, торғайдың соқа өткеннен кейінгі жерде, шығып қалған құртты жеп жатқанын көреді. “О, масқара! Тірі жәндіктер бір-бірін жеп жатыр!” - деп айқайлап жібереді. Көргеніне қайран қалып, ағаш көлеңкесіне отыра кетіп, терең ойға батады.

Анасынан ерте айрылған ол енді тірі жәндіктердің бір-бірін жейтінін көріп, патша баласы өмір трагедиясын ерте түсіне бастайды. Ол оның сезімтал жанын қатты жаралайды. Бұл жара - жас ағашқа салынған белгідей, оны уақыт өткен сайын бірте-бірте түнерген ойларға жетелей түседі.

Ұлындағы мұндай өзгерістер патшаға тақуаданышпанның айтқан көріпкелдігін есіне түсіріп, оны қобалжыта бастайды. Патша баласы 19 жасқа толған шақта оған туысқан қарындасы Яшодхараны әйелдікке алып береді. Ол Девадаха қорғанында тұратын патша баласының анасының үлкен ағасы Супрабуддха патшаның қызы еді.

3. Он жыл патша баласы Көктем, Күз және Жаңбыр сарайларында өмір сүреді. Ол жерлерде уақыт мейрам мен тойлардағыдай өтеді. Бірақ ол үнемі өмір ақиқатына жетуді ойлайды.

“Мынау сарайдағы әсем дүние, менің салауатты денем, адамдарды қуантар жастығым - мен үшін нені білдіреді. Адамдар ауырады, ақырында дүниеден өтеді. Ешкім өлімнен қашып құтылған емес. Жастықтың, денсаулықтың және өмірдің мәні-мағынасы неде?

Адам өмір сүреді. Демек, бір нәрсені іздейді. Бірақ, біреулер дұрыс емес нәрсені іздесе, екіншілері дұрыс нәрсені іздейді. Дұрыс емес нәрсені іздеушілердің алдында - қартаю, ауыру және өлім тұрса да мәңгілік жастық пен мәңгі өмірді іздейді.

Ал дұрыс жолды іздегендер бұның бәрі адасушылық екенін біледі, сондықтан, кәріліктен, ауырудан және өлімнен, сонымен қатар өмірдің басқа да ауыртпалықтарынан жоғары тұратын нәрселерді іздейді. Мен қазір дұрыс емес нәрсені іздеудемін. ”

4. Сөйтіп, ауыр ойлар мен жан дүниедегі күрестерге толы жылдар өтіп жатты. 29 жасқа толғанда оның жалғыз перзенті Рахула дүниеге келеді. Сол кезде ол сарайды тастап кетуге шешім қабылдайды. Өзі мен бірге Чандака деген атқосшысын алып және жақсы көретін аты Кантхакаға мініп ол сарайды тастап, бұл дүниемен байланысты үзіп, саяхатта тақуалық өмір сүруді бастайды.

Міне осы кезде оны ібіліс азғыра бастайды: “Ең жақсысы сарайға қайрылып, күту. Жақында барлық әлем сенікі болады”- дейді. Ханзада оған: “Жоғал ібіліс! Маған бұл дүниеде еш нәрсенің керегі жоқ.” Ібілісті қуып жіберіп, ханзада монах болып шашын алдырады, содан соң қайыршы болып оңтүстікке бағыт алады.

Ханзада алдымен Бхагаву атты тақуа-дананы тауып, оның тақуалық тәжірібесімен танысады. Содан соң ол Араду Каламу және Удраку Рамапудруларға барып, алардың тақуалық өмірімен танысады, өзі де солар сияқты өмір сүріп көреді. Бірақ көп ұзамай мұндай өмір нұрлануға жеткізбейтінін түсінеді. Ол әрі қарай Магадха мемлекетіне қарай бет түзейді. Гайя қаласының жанынан ағып өтетін Найранджана өзенінің жағасындағы арманда ол өзін өте қатал денелік қиналыстарға сала бастайды.

5. Бұл шынымен өте қатал адамның өзін өзі денесін қинауы еді. Артынан өзі мойындағандай бұл болып көрмеген өзін өзі қинау болады. Оның сөзі бойынша “өткен уақытта бір де тақуа өзін мұндай қинап көрген емес, қазіргі уақытта да бір де өзін қинаушы тақуа да болашақта да кәдімгі өмірді тастағандар өзін мұншалық қатал қиналуға салмайды.”

Бірақ бұл өзін-өзі қинаулар ханзадаға іздеген нәрсені тапқызбады. Ол өкінбестен 6 жылға созылған өзін-өзі қиналуларды тоқтатып, өзенге түсіп, жуынады, содан соң сүт көжені Суджата атты жас қыздың қолынан ішеді, сөйтіп нашарлап қалған денсаулығын түзей бастайды.

Орманда ханзадамен бірге өздерінің денелерін қинаған бес тақуа ханзада оны шыдай алмады деп шешіп, оны тастап басқа жерге кетеді.

Ханзада жалғыз қалады. Ол ағаштың көлеңкесіне отырып, өлімге де дайын тұрып, медитацияға ене бастайды. Ол іштей шешімге келеді: “Мейлі қаным кеуіп қалсын. Мейлі етім шіріп кетсін. Мейлі сүйектерім үгітіліп кетсін, бірақ мен орнымнан қозғалмаймын.”

Оның жан дүниесінде ауыр және шымырқанған күрес басталады. Жанын тынышсыз және күпті ой-

лар тырмалап қара көлеңкелер түнеріп, бір жексұрын елестер екіншісімен ауысып жатады. Мұның бәрі ібілістің жасаған істері еді. Олармен күресе отырып, ол барлық жерде тас-талқанын шығарумен болады. Бұл күрес өмір үшін емес, өлім үшін болғандай: қан төгілді, тірі ет таланды, сүйектер қышырлады.

Бірақ, бұл күрес тоқтағанда, аспанда таңғы жұлдыз шығып, жаңа күннің келгенін хабарлайды, ханзаданың жаны жарқылдап, ол нұрланып, Буддаға айналады. Бұл 8-декабрьдің таңында ханзада 35 жасқа келгенде болған еді.

6. Міне сол кезеңнен бері ханзада Будда, Нұрланған, Шакьямуни немесе Шакья тайпасынан шыққан дана, Құт шалған және басқа аттармен аталады.

Шакьямуни алдымен алты жыл бойы өз денесін қиналудан өткізген бес тақуа өмір сүрген Варанасидегі Мригадавуға барып, оларды сеніміне кіргізеді. Олар басында одан қашқалақтайды, бірақ оның айтқан уағыздарын тыңдай келе, сенімдері артып, оның алғашқы шәкірттеріне айналады. Раджагрихеде ол Бимбисара патшаны өз дініне кіргізеді. Шакьямуни оның сарайына орнаған өз ілімін бүкіл елге тарата бастайды.

Шөлдегендер суға, аштар тамаққа ұмтылғандай оған адамдар ағып келе бастайды. Бұл жерде оның ең негізгі шәкірттері Шарипутра мен Маудгальяналармен бірге екі мыңнен аса адам шәкірттік жолға түседі.

Суддходана патша ұлының кәдімгі тұрмыстық өмірін тастағанын қаламаған болатын. Ол ұлының сарайдан кеткеніне қайғыра отырып, ханзаданы бағып өсірген Махапраджапати, ханша Яшодхара және басқа Шакья тайпасының басқа өкілдері болып осы ілімді қабылдайды, оның шәкірттеріне айналады. Онан басқа да көптеген адамдар Шакьямунидің ізбасарларына айналады.

7. 45 жыл өз ілімін уағыздай жүріп Шакьямуни 80 жасқа толады. Раджагрихадан Шривастиге баратын жолда, Вайсалиде ол ауырып қалады, сол жерде үш айдан кейін Нирванаға өтетінін алдын ала ескертеді. Өзінің уағыздау саяхатын жалғастыра отырып Шакьямуни Паваға жетеді. Ол жерде Чунда деген ұстаның берген тамағынан ауыз тигеннен кейін нашарлай бастағанын сезеді. Бірақ ол ауыруға, бүкіл денесіндегі әлсіздікке қарамай одан әрі Кушинагараға қарай аттанып кетеді.

Кушинагара қаласының шетіндегі ормандағы екі биік ағаштың ортасына, жерге жата кетеді. Жерде жатып алып та, ол өз шәкірттеріне дәріс беруін жалғастырады. Сөйтіп, өзінің ұлы уағыздаушы

Буддалық миссиясын бітіріп, тыныш қана Нирвана әлеміне өтеді.

8. Шакьямуни Нирванаға өтіп кеткенде Кусинагара қаласының тұрғындары терең қайғыға батады. Будданың сүйікті оқушысы Ананданың бұйрығы бойынша, олар өз ұстаздарының денесін отқа береді.

Аджатасатру патша мен 7 үнді патшасы Шакьямунидің күлінен “тәбәрік” беруді сұрайды, бірақ Кусинагара тұрғындары бермей қояды, содан соғыс басталады. Дегенменде Дрона деген ғұламаның кеңесі бойынша дененің “қалдықтары” сегіз мемлекетке бөлінеді. Шакьямунидің денесінен қалған “тәбәрік” басқа да мемлекеттер мен адамдарға титеді. Олар осы қасиетті “қалдықтарды” қастерлеп сақтай бастайды. Оларды сақтау үшін 10 буддалық пагода салынады.

2. СОҒЫ УАҒЫЗ

1. Кусинагара қаласының шетіндегі орманда Шакьямуни өзінің соңғы уағыздарын оқыған болатын.

Ол өз шәкірттеріне қарап тұрып, былай дейді: “Өздерің басқаларға нұр бола білiндер! Өздерің өздеріңе тірек болып, басқа ешкімге үміт артпаңыздар! Менің ілімім сендерге нұр және тірек болсын! Басқа ілімдерге арқа сүйемендер!

Өздеріңнің кір денелеріңе қарап, оның былғаныш, лас екенін білiндер, жақсы киімді қаламандар! Білiндер - рахаттану да, азап тарту да қиналудың себептері болып келеді, рақат-ләззатқа берілмендер. Өз жан дүниеніңе қарап, онда өзіңнің “Менің” жоқ екенін білiндер, өз сезімдеріңде адаспандар! Егер мен бұл дүниеден кеткеннен кейін де, осы ілімнен шеттемей, оны берік ұстасандар, онда менің шынайы шәкірттерім боласындар.

2. Әр дайым менің осы кезге дейін сіздерге барлық айтқандарымды, уағыздағандарымды есте сақтап, ол жөнінде ойланындар, олардың мәнісіне түсініп, ешқашанда олардан бас тартпаңыздар. Егер сендер менің іліміме сеніммен қарасандар, онда бақытты боласындар.

Менің ілімімдегі ең бастысы - бұл өз жан дүниенді игере білу. Өз қалауыңды тізгіндеп, өзіңді жеңе білу керек. Өзіңді дұрыс алып жүріп, жан дүниенді таза ұстап, өз сөзіңе тұрақты болу керек. Қалауды тоқтатып, ашу-ызаны ұмытып, жамандықтан алыс болып, өмірдің жалған дүние екенін ұмытпау керек.

Егер жүрегіңе жамандық пен қалау кіріп алса, оларды жеңе білу керек. Жүрекке бағынбай, өз жүрегіңнің қожайыны болуың керек.

Жүрек адамды Будда да, хайуан да қылады. Адам адасып әезіл де болады, нұрланып - Буддаға да айналады. Жан дүниені таза болып, тура жолдан таймаңыздар.

3. Менің ілімімді жетекшілікке алып, бірлік пен ынтымақтастықта өмір сүріңіздер, бір-біріңізді құрметтеңіздер, және өз ара таласпаңыздар. Сүт пен судай сіңісіп кетіндер, су майды итергендей болмаңдар.

Менің ілімімді бірге оқыңдар, бірге өздерінді жетілдіріңдер, бір-біріңе көмектесіндер, тура жолдың қуанышын бөлісіндер. Арзымайтын нәрсеге алаңдамаңдар, пайдасыз нәрсеге бекер уақытты құртпаңдар, нұрлану гүлін үзіп, тура жолдың жемісін жинаңдар.

Сіздерге беріп отырған бұл ілімді мен нұрлану арқылы алғанмын. Сіздер оны берік ұстап, барлық жерде оның ізімен жүрулеріңіз керек.

Менің ілімімді қолдамаған, менің жанымда тұрса да мені көрмейді. Ал кім бұл ілімнің жолына түссе, ол мен қаншалықты алыста болса да үнемі менімен бірге болады.

4. Шәкірттерім менің, өмірім таусылып келеді. Сендермен қоштасатын уақыт жақындап қалды.

Бірақ қайғырмаңыздар. Өмір өтпелі, туылғандардың ішінде өлмей қалғаны жоқ. Мен өлгенімнен кейін менің денем ескі арбадай шіриді. Бұл адамзат тіршілігінің опасыз екендігінің артық дәлелі болады.

Қайғырмаңыздар. Тұрақты еш нәрсенің болмайтындығын түсініңіздер және адам өмірінің мәніне аңдап көріңіздер. Өзгеріп тұратындардың өзгермесін қаламаңыздар. Бұл іске аспайтын нәрсе.

Тұрмыс құмарлықтарының әезілдері сіздерді әрбір минутта қиратуға даяр, сіздің қырағылығыңыздың босаңсыған кезін күтеді. Егерде сіздің бөлмеңізге улы жылан кіріп алса, оны өз бөлмеңізден қуып шығармай, сіз тыныш ұйқтай алмайсыз.

Тұрмыс құмарлықтарының әезілін қуу керек. Тұрмыстық құмардың жыланын айдап шығу керек. Сізге жан дүниеңізді қырағылықпен қорғау керек.

5. Шәкірттерім менің, менің күнім бітті. Бірақ ұмытпаңыздар, бұл менің денемнің ғана өлімі екенін. Адам өз денесін ата-анасынан алады және оны тамақпен ауқаттандырып отырады, сондықтан ол ауыруларға ұшырайды, жараланады және ақыр аяғында оның тағдыры - бұзылу.

Будданың мәні денесінде емес, ол нұрлануында. Дене бүлінеді, бірақ нұрлану шындықта және Дхарманың ісінде мәңгі өмір сүреді. Мені, денемді көріп тұрған емес, менің ілімімді танып-білген көреді.

Менің өлімімнен кейін, сіздердің ұстаздарың Дхарма болады, сіздерге қалдыарым да сол. Сіздер оны сақтап, соларыңмен маған қызмет еткен боласыңдар.

Шәкірттерім, өз өмірімнің 45 жылында нені айту керек болса, соның бәрін айттым, не жасау керек болса, соның бәрін жасадым. Менде сіздерге басқа айтар сырым жоқ. Менің ішімде де, сыртымда да жоқ. Мен не айту керек болса, соның бәрін айттым.

Шәкірттерім менің, өмірімнің соңы келді. Мен Нирванаға өтем. Бұл менің ақырқы сөзім.”

II ТАРАУ

МӘҢГІЛІК БУДДА

1. БУДДАНЫҢ ҚАЙЫРЫМДЫЛЫҒЫ МЕН СЕРТТЕРІ

1. Будданың рухы - бұл ең жоғарғы қайырымдылық және ең жоғарғы аяушылық. Ең жоғарғы қайырымды - бұл Будданың қалайда барлық адамдарды сақтап қалу қалауынан туындайды. Ең жоғарғы аяушылық - Бұл Будданың адамдарменен бірге ауырып, олармен бірге қиналуы.

Нәрестесін сүйген анадай Будданың рухы адамды бір минутта қалдырмайды, оны қорғайды, бағады және қауіпті минуттарда оны құтқарады. Будда ешқашанда адамды тастамайды. Ол үшін адамдардың қиналысы - Оның жеке қиналысы, адамдардың қуанышы - Оның жеке қуанышы.

Будданың ең жоғарғы аяушылығы адамдарға арналған. Олар ең жоғарғы аяушылықты сезе бастағаннан кейін оған сене бастайды. Сенім нұрлануға қарай жетелейді. Бұл ананың өз нәрестесіне деген махаббаты арқылы ана екенін түсіне бастағаны сияқты. Ана мейірімін сезінген бала өзін жақсы сезінеді, жылылық пен ыңғайлылықты байқайды.

Бірақ адамдар Будданың бұл рухын түсінбейді. Сондықтан олар тұрмыс құмарлықтарының тұтқынына түседі, азап тартады, адасады және қиналады. Жаман істердің зілдей болған ауырлығынан олар адасудың бір тауынан екіншісіне өтумен болады.

2. Будданың қайырымдылығы мен аяушылығы бұл дүниедегі өмірмен шектелмейді. Олар мәңгілік және өзінің шегін білмейді. Олар о бастан болған, тіптен, сонау адамдар бұл дүниеде туылып, өліп, адасып, қиналып жүргенге дейін.

Будда адамдар алдында әр дайым, оларға танымал, жақын кейіпте көрінеді және оларды құтқару үшін мүмкін болғанның бәрін жасайды.

Будда Шакья тайпасының ханзадасы болып дүниеге келіп, патша сарайын тастап, өз денесін қиналулардан өткізіп, нұрланып, халықты оқытып, бұл дүниеден өтеді. Сонысымен адамдарға өлімнің мәнін көрсетеді.

Адамдардың адасуының аяғы жоқ және Будданың ісінің де аяғы жоқ. Адамдардың күнәларының шегі жоқ, Будданың қайырымдылығының және аяушылығының шегі жоқ.

Сондықтан Будда нұрлану жолына түсіп, өзінің ұлы төрт сертін береді. Бірінші серт - барлық адамдарды сақтап қалу. Екінші серт - барлық адасушылықты жою. Үшінші серт - балық ілімдерді зерттеп оқу. Төртінші серт - нұрлануға жету. Осы төрт сертті беріп, Будда өзінің нұрлану бағытталған жолын бастаған. Өз жолының басында оның төрт сертті беруі Будданың жаны адамдарға деген ең Жоғарғы мейірімділік пен ең Жоғарғы аяушылық екенін білдіреді, оларды құтқару жолын тандағанын білдіреді.

3. Өзінің жетілуі үшін Будда алдымен тіршілік иелерін өлтіру күнәсінан арылып, адамдарға ұзақ өмір сүруін қалайды.

Будда ұрлық күнәсінан арылып, адамдарға не қаласа соған жетуін қалаған. Будда нәпсінің азғыруынан босап, адамдардың басқаларға жамандық ойламауын, шөлдеу мен аштықты білмегенін қалады.

Өзінің жетілуі үшін Будда өтіріктен арылып, тек шындықты ғана айтатын адамға жан тыныштығын тіледі.

Екі тілділіктен босап, Будда адамдардың бір-бірімен бейбітшілік пен ынтымақтастықта өмір сүріп, бірлесіп тура жолды іздеуін тіледі.

Кесір сөздерден босанып, Будда адамдардың жан дүниесінде тыныштық арнап, мазасыздануды білмеуін тіледі.

Мылжындап сөйлеу кемшілігінен босап, Ол адамдардың бір-біріне сезімтал және ықыласты болуын тіледі.

Өзінің жетілуі үшін Будда сарандықтан құтылып, адамдарда да сарандық болмауын қалады.

Жек көрушіліктен босанып, адамдардың бір-біріне қайырымды, бауырлас болуын қалаған.

Ақылсыздықтан арылып, Будда адамдардың себептілік байланыс заңын ескермей адасып жүрмеуін қалаған.

Міне сөйтіп, Будданың қайырымдылығы мен аяушылығы барлық адамдарға арналған. Будда жұрттың бәріне бақыт тілейді. Будда - әке мен анадай өз балаларын сүйеді және олардың адасу теңізін сәтті жүзіп өтуін қалайды.

2. ҚҰТҚАРЫЛУ ЖӘНЕ БУДДАНЫҢ ЖӘРДЕМГЕ СОЗҒАН ҚОЛЫ

1. Нұрланудың жиегінде тұрған Будда үнін адасу теңізінде батып бара жатқан адамдар ұқпайды. Сондықтан ол өзі адасу теңізіне түсіп адамдарға жәрдем қолын созды.

Бір аңызда айтылғандай бір бай адам өмір сүрген екен. Бір жолы оның үйі өртеніп кетіпті. Ол кездейсоқ бір іске бола сыртқа шығып, қайтып келсе алауланған жалынға оранған үйін көреді. Бай адам жалындаған үйдің ішінде ойнап жатқан балаларын шақырады, бірақ олар өртті байқамай ойнай береді. Әкесі балаларына: “Балалар, қашыңдар!”- деп айқайлайды. Бірақ балалар оны естімейді.

Сонда тынышсызданған әке: “Балалар! Менде әдемі ойыншықтар бар. Келіп соны алыңдар,”- деп айқайлайды. Ойыншықтар туралы естіген балалар өртеніп жатқан үйден көшеге ытқып шығып, аман қалған екен.

Біздің өміріміз өртенген үйге ұқсайды. Бірақ адамдар үйдің жалынға оранғанын байқамайды, өмірін тәуекелге салып, сонда өмірін жалғастыра береді. Сондықтан Будда ең Жоғарғы аяушылықпен адамдарды сақтап қалу үшін бәрін жасайды.

2. Басқа бір аңызда былай делінген. Ертеректе бір бай адамның жалғыз ұлы ата-анасының үйін тастап дүние кезіп кетеді, бірақ ол қырсыққа ұшырап, жарлыланып, қайыршы болып қалады.

Әкесі үйін тастап, ел аралап кеткен ұлын іздеуге шығады. Ол оны барлық жерден іздейді, бірақ таба алмайды.

Арада ондаған жылдар өтеді. Әбден тақыр кедейге айналған ұлы кездейсоқ бай әкесі тұратын қалаға келеді.

Өз ұлын таныған әкесі қуаныштан секіре бастайды. Оны алып келуге қызметкерлерін жібереді. Бірақ ұлы сенбейді. Алданып қалудан секемденіп, ол әкесіне бармайды.

Сонда әкесі қайтадан қызметкерлерін жіберіп, ол арқылы ұлына жақсы ақы төлейтін қызмет ұсынады. Бұл айланың торына түскен ұлы әкесінің үйінде қызметкерлердің бірі болуға келісіп, жұмыс істей бастайды.

Бай әке, әкесінің үйінде жұмыс істеп жатқанына күмән сақтамаған ұлына, ең маңызды істерді тапсырып, ақырында қазынасының кілтін қолына береді. Бірақ ұлы сонда да әкесінің қолында істеп жатқанын байқамайды.

Ұлының соншалық момын және енбекқор болғанына әкесі қатты қуанады. Көрер көзі азайып бара жатқанын байқап, ол барлық туғандарын, жақындарын және таныстарын шақырып, оларға

былай дейді: “Бұл менің ұлым. Ұлымды көптен бері іздеп жүргенмін. Мұнан кейін менің бүкіл байлығымның егесі болады.”

Бұған таң қалған ұлы былай дейді: “Мен тек ғана әкемді тапқан жоқпын, күтпеген жерден мына барлық байлықтың да егесі болдым.”

Аңыздағы бай адам - бұл Будда, ал адасқан ұл - адамдар. Будданың қайырымдылығы мен аяушылығы - әкесінің жалғыз баласына деген махаббатындай, жер бетіндегі барлық адамдарға бағышталған. Будда әр адамды өз ұлындай көріп оқытады, оған нұрлану қазынасын беріп, оны бай етеді.

3. Барлық адамдарды өз ұлындай сүйетін Будданың ең Жоғарғы аяушылығы бөріне бірдей, бірақ адамдардың мінездері ұқсас болмағандай әрбір адамды құтқарып қалу өлшемі де бірдей емес. Бұл барлық шөптер мен ағаштарға жауған жаңбырға ұқсайды, бірақ шөптер мен ағаштар бірдей су іше алмағандай.

4. Ата-анаға балалары қанша болса да, бәрі бірдей қымбат. Бірақ олардың ішінде біреуі ауырып қалса, оны басқаларынан көбірек жақсы көреді.

Будданың ең Жоғарғы аяушылығы да барлық адамдарға бірдей, бірақ ол көбірек сүюі мен қамқорлығын ең ауыр күнәға батқандарға немесе

өзінің ақылсыз істеріне қиналып жүргендерге бағыштайды.

Шығыстан шығып қараңғылықты тарқатып, бәрін өсіруші күн сияқты Будда да адамдар арасына келіп, жамандықты талқандап, жақсылықты әлдилеп, ақыл нұрын шашып, надандықтың түнегін қуалап, адамдарды нұрлануға алып барады.

Будда - сүйетін әке және аяғыш ана. Будда қайырымдылықпен және аяушылықпен жер бетіндегі барлық адамдардың игілігі үшін қызмет етеді. Будданың қайырымдылығы мен аяушылығынсыз адамдар құтқарыла алмайды. Барлығы Будданың балаларындай оның құтқару үшін ұсынған қолына тағзым етуі керек.

3. МӘҢГІЛІК БУДДА

1. Адамдар ойлайды, Будда ханзада болып дүниеге келді, патша сарайын тастап кетті, тақуа болды, одан кейін нұрланды, бірақ шын мәнінде Будда дүниеде мәңгі болған, оның басталуы да, аяғы да жоқ.

Мәңгі өмір сүруші будда әрбір адамды жақсы біледі және адамдарды мүмкін болған құралдармен құтқарады.

Будда уағыздаған мәңгі Дхармада өтірік жоқ. Будда бұл дүниедегі барлық нәрселердің қандай екенін біледі және соған адамдарды үйретеді.

Дүниеде барлық нәрсе қандай болса, дәл өзіндей қылып танып-білу қиын. Өйткені, дүниеде дұрыс көрінген нәрсе дұрыс емес, ал дұрыс еместей көрінген нәрсе дұрыс болып шығады. Ақылсыз адамдар бұл дүниені түсіне алмайды.

Тек қана Будда қандай болса, сондай күйінде түсіне алады. Сондықтан ол бұл дұрыс, бұл дұрыс емес деп айтпайды. Ол бұл жақсы, бұл жаман деп те айтпайды, ол ақиқатта қандай болса дәл сондай қылып айтады.

“Барлық адамдар өзінің мінезіне лайықты, ісімен және сенімімен жақсылықтар жасауы тиіс,”- дейді Будда.

2. Будда сөзімен ғана емес, ісімен де оқытады. Будда өмірінің басы мен аяғы болмаса да, ол өздерінің құмарлықтарымен өмір сүретін адамдардың көзін ашу үшін өледі және өз өлімімен адам өмірінің өліммен аяқталатыны көрсетеді.

Міне бізде көп балалары бар емші бар. Бір жолы ол көршілес мемлекетке сапар шегеді. Ол жоқ кезде балалары у ішіп, өздерін жаман сезіне бастайды.

Саяхаттан келген емші қорқып кетіп, балаларына дәрі береді.

Шектен шығып, бұзыла қоймаған балалары дәрі ішіп тәуір болып кетеді. Ал бұзыла бастаған балалары дәріні ішпей қояды.

Балаларын емдеп алу үшін емші-әке әр түрлі ақылдар ойлай бастайды. Ол өз балаларына: “Маған алысқа, ұзақ мезгілге саяхатқа шығу керек. Мен енді қартайып қалдым, қашан өлерімді білмеймін. Егерде менің өлімім жөнінде хабар алсаңдар, онда мен қалдырған дәріні ішіп тәуір болып кетіндер,”- дейді. Сөйтіп ол ұзақ саяхатқа шығып кетеді. Жолда ол қызметкерлерін үйге жіберіп, балаларына өз өлімі жөнінде хабар айттырады.

Мұндай хабарды естіп, балалар терең қайғыға батады. “Біздің әкеміз өліп қалды. Енді бізді ешкім қорғамайды,”- деп жылайды олар. Қайғы үстінде әкелерінің сөздері естеріне түсіп, қалдырып кеткен дәріні ішіп сауығып кетеді.

Емші-әкені өтірік айтқаны үшін кінәлауға бола ма? Будда дәл осы емші сияқты. Өз қалауларының арқасында соқыр болған адамдарды құтқару үшін бұл дүниеде туу мен өлу бар екенін Ол адамдарға көрсетеді.

ІІІ ТАРАУ

БУДДАНЫҢ ОБРАЗДАРЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ИГІЛІКТІ ІСТЕРІ

1. БУДДАНЫҢ ҮШ ОБРАЗЫ

1. Будданы образ бен формадан іздеу керек емес. Образ бен форма - бұл нағыз Будда емес. Нағыз Будда - нұрланудан басқа нәрсе емес. Кім нұрлануға жетсе, ол нағыз Будданы көреді.

Егер біреу Будданы көрдім десе, ол білімсіз адамның көзінің жаңылысуы. Будданың нақты образы ешкімге көрінбейді. Ешқандай бояумен Будданың суретін салу мүмкін емес. Ешқандай сөздермен Будданың образын суреттеп жазу мүмкін емес.

Образы бар нәрселер будда емес. Будданың образы жоқ. Сонымен қатар Будда әр түрлі керемет әсем образдар түрінде көрініс береді.

Будданың образдары және Оның игілікті істері

Егер кімде-кім қандай формада екеніне қарамай Будданы анық көрсе, бұл демек, оның Будданы көру жөніндегі қабілетке ие болғаны.

2. Будданың денесі - бұл нұрланудың өзі, бұзылуды білмейтін, мәңгіге жаралған нәрсе. Бұл азықтың арқасында тіршілік ететін дене емес, бүкіл тұрпаты ақылдан тұрған мәңгі дене. Ол қорқыныш пен кеселді білмейді. Ол мәңгілік және өзгермейтін.

Сондықтан Будда ешқашан бұзылмайды. Нұрлану дүниеден жоғалмай Будда да жоғалмайды. Нұрлану ақылдың нұры түрінде көрініс береді және Будда әлемін қалыптастырады.

Осы ақиқатты танып, білген Будданың ұлы немесе қызына айналады, Буддадан ілімін алады, оның жолына түсіп, келесі ұрпаққа мұрас болып қалдырады. Будданың күшінен керемет нәрсе жоқ.

3. Будданың үш денесі бар. Олардың бірі Дхармакая немесе Будданың нақ мәні. Екінші - Самбхокая немесе Будда мүмкіндігі. Және үшінші - Нирманакая немесе Будданың көріну формасы.

Дхармакая - бұл Дхарманың өзі. Ал Дхарманың өзі, ақиқатты танып-білуге әрекеттенген адам үшін ақиқат пен ақылдың қосылуынан басқа нәрсе емес.

Дхарма - бұл Будданың өзі. Будданың түсі де жоқ, формасы да жоқ. Түсі мен формасы болмағандықтан Ол еш жақтан келмейді, еш жаққа кетпейді. Ал енді еш жақтан келмейтін, еш жаққа кетпейтін болғандықтан Ол болмайтын жер жоқ. Ол шексіз аспан сияқты бәрінің және барлық нәрсенің үстінде жайылып жатады.

Будда адамдардың Ол туралы ойланып, бар дегендігінен ғана бар емес. Ол жөнінде адамдар ұмытып кеткендіктен жоғалмайды. Ол адамдар қуанып жатқанда келмейді және адамдар жалқауланып жатқанда кетпейді. Адамдар не ойласа да, нені сезінсе де Будда бәрін де және барлық жерде бар, өмір сүреді.

Будданың денесі барлық дүниелерді толтырып тұрады, Ол жөнінде адамдар не ойлағанына қарамай мәңгілік.

4. Самбхогакая - бұл формасы жоқ Дхармакая Будданың көрінісі. Қиналған адамдарды құтқару үшін Ол адамдардың алдында қандай бір кейіпте көрінбесін Ол адамдар үшін дұға оқиды, денесін сынақтан өткізеді, өз атын атайды және адамдарды құтқаруға жол бастайды.

Бұл Будданың мәні ең Жоғарғы аяушылық. Ол адамдарды мүмкін болған құралдармен құтқарады. Ол бәрін жұтып кететін жалындай тұрмыстық құмарлықтардың отынын күйдіріп жібереді. Ол шанды сыпырып кеткен желдей адасу шаңын айдап кетеді.

Нирманакая - бұл Будда. Адамдарды құтқару үшін өз алдындағы адамдардың қандай екендігіне қарап әр түрлі кейіпте көрініс береді. Ол бұл дүниеде туылады, кәдуілгі тіршіліктен кетеді және нұрлануға жетеді. Ол мүмкін болған тәсілдермен барлық адамдарды тура жолға бағыттайды, ауыру мен өлімді көрсетіп оларды ескертеді.

Будданың о бастан бір денесі бар - ол Дхармакая. Бірақ адамдар әр түрлі мінезге ие болғандықтан, Ол олардың алдында әр түрлі кейіпте көрінеді. Будданы іздеушілер өздерінің жан дүниесіне, іс-қимылына, қабілеттеріне байланысты Будданың әр түрлі образдарын көрсе де Будда олардың бәріне бір ғана ақиқатты үйретеді. Негізінен Будданың денесі үш түрлі денеге бөлінсе де, бұл бір ғана мақсатқа жету үшін жасалады. Бұл мақсат - адамдарды құтқару.

Будданың шексіз және мәңгілік денесі барлық әлемдерде, барлық жерде болса да, бұл дене - Будда емес, өйткені Будданың денесі жоқ. Будданың денесі - нұрлану, ол өзімен бұл дүниені толтырады.

Ақиқатқа жеткен адамдардың алдында Будда сөзсіз шығып көрінеді.

2. БУДДАНЫҢ КӨРІНУІ

1. Будда бұл дүниеде сирек көрінеді. Қазіргі кезде Будда бұл дүниеде нұрлануға жетіп, Дхарманы уағыздауда, күмәндану торларын үзуде, құмарлықтың тамырларын жұлып, жамандықтың қайнар көзін бітеуде. Ол бұл дүниеде еш тосқауылсыз, еркін жүреді. Будданы сүю мен құрметтеуден артық жақсылық жоқ.

Будда бұл дүниеге Дхарманы айту және адамдарға шынайы бақыт беру үшін келді. Өйткені Будда қиналған адамдарды тастап кете алмайды, Ол бұл дүниеге қиналуға толы болғандықтан келеді.

Ақиқат жоқ дүниеде әділетсіздік билейді, адамдар қалауларына батып, денелік және адамгершілік жағынан бұзылып жатады. Өмір бұл жерде қысқа, Дхарманы уағыздау өте. Адамдарға деген ең жоғарғы аяушылығынан ғана Будда бұл қиыншылықтарды жеңе алады.

2. Будда әрбір адам үшін бұл дүниедегі ең жақсы дос. Егер Ол тұрмыс құмарлығының ауыр жүгінен

Будданың образдары және Оның игілікті істері

қиналған адамды көрсе, онда Ол оның ауыртпалықтарын өзінің иығына алады.

Будда бұл дүниедегі шын ұстаз. Егер Ол адасудан қиналып жүрген ақылсыз адамды көрсе, Ол ақылдың жарығымен оның көз алдындағы қараңғылықты таратады.

Кішкентай бұзау өз анасының қасынан кетпегендей Будданың ілімін біліп қалған адам да Одан кетпейді. Өйткені Оның ілімін тыңдау әрдайым қуаныш әкеледі.

3. Ай көрінбей қалғанда адамдар ай батты дейді. Ал ай көрінгенде адамдар ай шықты дейді. Бірақ ай барлық уақытта аспанда - Ол шықпайды да, батпайды да. Будда да сол сияқты мәңгі жасайды, Ол туылмайды және өлмейді. Ол адамдардың шындыққа көзін ашу үшін ғана туылып, өледі.

Адамдар ай толды, ай кеміді дейді, бірақ әрдайым толық, ол толмайды да, кемімейді де. Будда да сондай. Будда мәңгілік жасайды. Ол туылмайды және өлмейді. Ол адамдарға ғана туылып, өлгендей болып көрінеді.

Ай бәріне және бәрінің үстінен көрінеді. Қаланың үстінен де, ауылдың үстінен де, таулардың

үстінен де, өзендердің үстінен де, көлде де, құмырада да, жапырақтың ұшындағы шық тамшысынан да көрінеді. Айлы түнде келе жатқан адамға ай әрдайым еріп жүреді. Айдың өзі өзгермейді, бірақ оны қандай адам қарағанына байланысты ол басқаша болып көрінеді. Будда да сондай. Ол әрдайым адамдардың артынан жүріп отырады және олардың алдында әр түрлі кейіпте шығады. Бірақ Будда мәңгілік жасайды. Ол өзгеріссіз.

4. Будда бұл әлемге еш себепсіз келіп, бұл дүниеден себепсіз кетпейді. Адамдарды құтқаруға жағдайлар туған кезде ол бұл дүниеде көрінеді. Ал бұл жағдайлар өтіп кеткен соң Ол бұл әлемнен кетеді.

Будда өзінің көріністерінде туылып, өлсе де, шын мәнінде ол туылмайды да, өлмейді де. Бұл ақиқатты түсіне білу керек, таңғалып, қайғырмау керек, Будданың туу мен өлімін, қоршаған ортаның тынбайтын өзгерістерін көріп, нұрлану мен ең жоғарғы ақылға жету керек.

Будданың денесі жоқ, бұл нұрланудың жүзеге асуы. Дене-бұл ыдыс қана. Егер ыдысқа нұрлануды салсаңыз - онда ол Будда болады. Кім денені Будда деп есептесе және оның дене өліміне қайғырса, ол шын Будданы көре алмайды. Шындығында бәрлық нәрселер өзінің мәні тұрғысынан алғанда бос және бір-бірінен еш қандай айырмасы жоқ. Олар пайда

Будданың образдары және Оның игілікті істері

болу мен жоғалуға, келу мен кетуге, жақсылық пен жамандыққа қарамай өмір сүреді.

Барлық осындай айырып, бөлулер адамдардың алдын-ала қалыптасқан теріс көзқарастарынан шығады. Будданың образы бойынша да сондай жағдай шын Будда еш қашанда пайда болмайды және жоқ болып кетпейді.

3. БУДДАНЫҢ ЖАҚСЫ ҚАСИЕТТЕРІ

1. Барлығы үшін Будда бес жақсы қасиеттерімен құрметке ие: ең жақсы жүріс-тұрысымен; ерекше үздік көзқарастарымен; ерекше үздік ақылымен; уағыздаудағы ерекше үздік қабілеттерімен және адамдарды тура жолға салудағы ең ерекше үздік қабілеттерімен.

Одан басқа Будда сегіз басқа қабілеттерге ие. Біріншіден, ол адамға бақыт пен игілікті тарту етеді. Екіншіден, Будданың ілімі бұл дүниеде пайда әкеледі. Үшіншіден, ол жақсылық пен жамандық, шындық пен өтірік жөнінде дұрыс айтады. Төртіншіден, ол тура жолды көрсетіп адамдарды нұрлануға жетелейді. Бесіншіден, ол бәрін бір жолмен алып барады. Алтыншыдан, тәкаппарлық пен менменсушілік Буддаға жат. Жетіншіден, ол сөзінде тұрады және не деп айтса сондай іс жасайды.

Сегізіншіден, сонымен Ол өзінің берген серттері мен анттарын сөзсіз орындайды.

Медитация арқылы Будда тыныштық күйіне жетіп, бөріне мейірімі мен аяушылығын білдіреді. Ол толық құмарсыздыққа жетіп, жан дүниесіндегі барлық жамандықтан арылып, тек қана таза жан бар адам жететін бақытқа жетеді.

2. Будда барлық адамдардың әкесі мен анасы. Баланың 16 айлығына дейін онымен нәрестенің тілінде сөйлесетін ата-анасы сияқты, содан кейін ғана үлкендердің тілінде сөйлеуге үйрете бастағандай Будда да өзінің ілімін адамдардың тілімен уағыздайды. Адамдардың алдында олар тани алатын бейнеде көрініп, Ол адамдарды тыныштықтағы ганибет әлемге алып барады.

Будда өз ілімін бір тілде уағыздайды, ал адамдар өзінше түсінеді және Будда тек оған қарап тұр деп ойлайды.

Будданың жан дүниесі адасушылар үшін қол жетпес нәрсе, оны сөзбен жеткізу мүмкін емес, тек аңыздармен ғана түсіндіруге болады.

Ганганың суын тасбақалар мен балықтар, жылқылар, пілдер және басқа хайуандар үнемі лайласа да, ол әр дайым таза. Будда да сондай. Басқа

Будданың образдары және Оның игілікті істері

дінге сенген қаншалықты балық пен тасбақалар суда жүзіп, оның тынышын алса да, Будданың Дхармасы бұрынғыдай таза және сенімді болып қала береді.

3. Будданың ақылы барлық ақиқатты біледі. Будда шектен шықпайды және орта жолды таңдайды. Барлық тілдер мен жазулардан жоғары тұрғандықтан Ол барлық адамдардың ойын оқиды және бір сәтте өзінің ақылымен бүкіл дүниені қоршап алады.

Шексіз теңізде барлық жұлдыздар шағылысқандай, Будданың ақыл теңізінде барлық адамдардың ниеті мен ойы шағылысып тұрады. Сондықтан Будданы бәрін білуші деп атайды.

Будданың ақылы адамдардың құрғап қалған жан дүниесін суғарады, оларға жарық береді, өмірдің мәнісі неде екеніне үйретеді, гүлдену мен күйреудің, себеп пен нәтижелердің ақиқатына көзді ашады.

Будданың ақылымен ғана адамдар бұл дүниені танып біледі.

4. Будда адамдар алдында Будданың образында ғана көрінбейді. Кейде Ол ібілістің бейнесінде, кейде-әйел бейнесінде, кейде құдай кейпінде, патша министрдің кейпінде келеді, Ол жезөкшелер мен құмарпаздар үйіне де келеді.

Жұқпалы ауру күшейгенде Будда емшіге айналады, бәріне дәрі үлестіріп, өз ілімін уағыздайды. Соғыс басталғанда адамдар қырсықтан аулақ болу үшін ол тура ілімді уағыздайды. Ол тек қана бір көзқарасты ұстанатын адамға дүниеде еш нәрсе тұрақты емес екеніне үйретеді. Кім өркөкіректік пен өзімшілдік құрсағында болса оны ол қарапайымдылық пен өз өмірін басқалар үшін қия білуге үйретеді. Тұрмыстық құмарлықтың ләззатына батып жүргендерге дүниенің бақытсыздары мен апаттарын көрсетеді.

Өмірдің кезеңдерінде көрініс беретін Будданың барлық әрекеттері Дхармакаядан (Будданың абсолютты табиғаты) шығады.

5. Өртеніп жатқан үйдегідей бұл дүниедегі өмір тыныштықта емес. Адамдар қараңғылық түнегінде өмір сүреді, олар ашуланады, қызғанады, бір-біріне ренжиді, тұрмыстық құмарлықтар олардың өмірін бүлдіреді. Нәрестеге анасы қалай керек болғандай, адамдарға Будданың қайырымдылығы мен аяушылығы керек.

Будда әулиелердің ішіндегі әулие. Ол бұл дүниенің әкесі. Сондықтан барлық адамдар - Оның балалары. Олар тек рақат алуды іздейді және апатты

алдын ала білу ақылына ие емес. Бұл дүние қиналуға толы, онда унемі кәріліктің, дiмкестiктің және өлімнің оты жалындап тұрады.

Будда болса адасудың жалыны қаптаған дүниеден сырттағы тыныш орманда тұрып, былай деді: “Бұл менің әлемім. Онда өмір сүріп жатқандар менің балаларым. Оларды шексіз қиналудан мен ғана құтқара аламын.”

Будда шынымен Дхарманың ұлы патшасы, ол өз ілімін қалағанындай уағыздайды. Будда бұл дүниеге адамдарды мейірімділікке бөлеп, бақыт беру үшін келген. Адамдарды құтқару үшін Ол Дхарманы үйретеді. Бірақ адамдар құмарлыққа берілгендіктен Оны ұқпайды және оған көңіл бөлмейді.

Бірақ бұл ілімді ұғып, қуанған адамдар жаңа әлемге көшеді, ол жерден олар адасу әлеміне қайырыла келмейді. Будда айтқандай: “Менің ілімімді сенгендер ғана қабыл ала алады. Буддаға құрғақ ақылмен емес, шынайы сеніммен жетуге болады.” Сондықтан Будданың іліміне құлақ салып, оның жолын берік ұстану керек.

ДХАРМА

I ТАРАУ

СЕБЕПТІЛІК

1. ТӨРТ АҚИҚАТ

1. Бұл адамзат әлемі қиналуға толы. Өмір-қиналу, көрілік-қиналу, ауыру-қиналу, өлім-қиналу. Жағымсыз адаммен кездесу-қиналу, сүйіктімен ажырасу-қиналу. Қалағанға жатпау - ол да қиналу. Неге болса да байланып қалу-қиналу. Осылар қиналудың ақиқаты.

Адамдардың жан дүниесіне орналасып алып, тұрмыстық құмарлықтар қиналу болмысын қалыптастырады. Тұрмыстық құмарлықтардың түпкі тамырлары көксеуден, күшті қалаулардан тұрады. Бұл көксеу тіршілікке деген күшті байланыстардан туындайды. Адам көзімен көріп, құлағымен естігендерін қалай бастайды. Ол тіптен өлімді де қалай бастайды. Міне осылар қиналу себептерінің ақиқаты.

Егер тұрмыстық құмарлықтардың тамырларын жойып, нәрселерге байланудан босанса, онда қиналу да жоғалады. Бұл қиналудың ақиқаты.

Қиналудан еркін жағдайға жету үшін сегіз құрамды тура жолға түсу керек. Бұл тура көзқарастар, тура ойлау, тура сөздер, тура істер, тура өмір салты, тура ұмтылулар, дұрыс еске ұстау және дұрыс ойтоптау. Бұл сегіз құрамды жол - көксеуді жоқ қылушы, тура жолдың ақиқаты деп аталады.

Осы ақиқаттардың тереңіне жету керек, өйткені бұл дүние қиналуға толы, ал олардан құтылу үшін тұрмыстық құмарлықтардан, қиналулардан еркін жағдайға тек нұрлану арқылы жетуге болады. Ал нұрлануға мына сегіз құрамды тура жолмен жетуге болады.

2. Дхарманың жолымен жүрушілер осы төрт асыл ақиқатқа жетуі тиіс. Кім оларға жетпесе, ол қараңғы бұрыштарда көпке дейін адасып жүреді. Міне осындай асыл ақиқаттарға жеткен адамды нұрланған деп атайды.

Кім Будда ілімінің жолымен жүргісі келсе, онда ол өзінің барлық күш-қуатымен осы төрт асыл ақиқаттың мәніне жетуге талпынуы тиіс. Барлық

кезеңде кез келген әулие болмасын, ол егер тура жолмен жүріп келсе, онда осы ақиқаттарға жетеді және басқа адамдарға уағыздайды.

Егер адам осы асыл ақиқаттарға жететін болса, ол алдымен қалаулардан босанады, адамдар бір-бірімен таласуда қояды, ешкімді өлтірмейді, ұрлық жасамайды, ойнаспен шұғылданбайды, алдамайды, тілдемейді, жарамсақтанбайды, қызғанбайды, ренжітпейді, үнемі тіршіліктің өтпелі екенін ұмытпайды және тура жолдан шықпайды.

3. Дхарманың жолымен жүрген адам қаранғы бөлмеге отпен кірген адамға ұқсайды. Қаранғылық тарап, оның айналасына жарық тола бастайды.

Егерде адам Дхарманың жолымен жүрсе бұл төрт ақиқатқа жетеді, ол надандық қаранғылығын ыдырату үшін ақыл отына ие болады.

Будда адамдарға осы төрт ақиқатты көрсетіп оқытады. Кімде кім оның ілімін тура қабылдаса, осы ақиқаттардың арқасында бұл жалған дүниеде нұрлануға жетеді және өзінен басқа адамдарды қорғап, оларға тірек болады.

Өйткені ақиқатқа жету тұрмыстық құмарлықтардың қайнар көзі болып келген түнекті сейілту болып табылады.

Міне осы төрт ақиқаттың арқасында Будданың шәкірттері дүниенің барлық ілімдерін қамтиды, әлемнің барлық ақиқаттарына жетуші және жақсы қасиеттерге ие ақыл-еске қолы жетеді. Олар кез келген адамға Будданың ілімін еркін уағыздай алады

2. ТАҢ ҚАЛАРЛЫҚ БАЙЛАНЫС

1. Адамдар қиналуларының себептері болатын нұрлануға тура жол алып баратындай бұл дүниедегінің бәрі - жағдайлар ағымының нәтижесі болып табылады. Жағдайлар ағымымен бұл дүниеде бәрі пайда болып, сол жағдайлар ағымымен бәрі жоқ болады.

Жаңбыр жауады, жел тұрады, гүлдер - гүлдейді, жапырақтар түседі - бұлардың бәрі жағдайлар ағымына бағынады. Адам әкесі мен шешесінің байланысы арқасында дүниеге келеді. Тамақ денеге арқау болады, тәжірибе мен білімдер жан дүниенің дамытады.

Міне сондықтан айту керек, дене мен жан жағдайлар ағымының арқасында өмір сүреді және солардың арқасында өзгеріп отырады.

Тор да бір-біріне байланысқан ұялардан тоқылғандай, дүниедегі барлық нәрсе осындай бір-бірімен баланыста.

Егер кімде-кім тордың ұясы өзінен өзі жасалынады деп ойласа, онда ол терең қателеседі.

Тордың ұясы басқа ұялармен байланыста ғана тордың көзі бола алады. Ал бір ұя болса басқа қосылған ұялардың бөлігі болып саналады

2. Гүлдер жағдайлардың ағымына қарай гүлдейді, сол жағдайлар ағымына байланысты гүлдер курап түседі. Олар өздерінше гүлдемейді, өздерінше қурамайды.

Өйткені гүлдер жағдайлар ағымына қарай қурайды, себебі дүниеде өзгермейтін еш нәрсе жоқ. Дүниеде бәрі өзгеріп жатады. Өзгеруден дербес тұрған дүниеде еш нәрсе жоқ.

Жағдайлар ағымымен пайда болған нәрсе жағдайлар ағымымен өледі - бұл мәнгілік ақиқат. Барлық нәрсенің бұрынғы күйде қалмай өзгеріп отыруы дүниедегі бірден-бір өзгеріссіз ақиқат. Міне сол ғана мәнгілікке өзгермейді.

3. ӨЗАРА БАЙЛАНЫС

1. Немене адамдардың тынымсыздануының, қиналуының және уайымдауының себебі болады? Байланып қалу бәріне себеп болады.

Адам байлыққа, атаққа, даңққа және абыройға, жақсы ортаға және рақатқа, өзіне байланып қалған. Міне осы байланулар қиналуды туғызады.

О бастан бұл дүниеде апаттар бар. Олардан басқа адам көріліктен, аурудан және өлімнен құтыла алмайды, сондықтан қиналулар мен қайғылар бар.

Қиналулар мен қайғылар байланулар болғандықтан өмір сүреді. Байланулар жоғалса, онда қиналулар мен қайғылар ізсіз жоғалар еді.

Адам байлануларының тамырлары қараңғылық түнегі мен ашкөздікте жатады.

Қараңғылық түнегі - бұл адамдардың дүниедегі бәрінің өзгеріп жататындығын және шынайы себептік байланыстар бар екенін көрмеушілігінен. Ашкөздік - адамдардың алуға мүмкін еместі қалауы.

Жалпы заттар арасында айырмашылық жоқ, бірақ адамдар олардың айырмаларын көруге тырысады. Оның себебі надандықтың қаратүнегі мен ашкөздік. Жалпы жақсы немесе жаман заттар болмайды, бірақ адамдар заттарды жақсы мен жаманға бөледі. Бұған оларды надандықтың қара түнегі мен ашкөздік итермелейді.

Адамдардың жан дүниесінде әрдайым жаман ойлар пайда болады, ақылсыздықтан олар заттардың шынайы бейнесін көрмейді, өздеріне деген байлануларынан дұрыс емес қадамдар жасайды. Сондықтан олар жаңылысады, адасады.

Адамдар өздерінің іс-әрекеттерінің бақшасына жанының ұрықтарын себеді, бірақ оларды адамдар қараңғылық түнегінің топырағымен суғарады, сөйтіп, дұрыс емес көзқарастарды өсіріп, жаңылысуда қалады.

2. Демек, жаңылысу әлемі тынышсыздыққа, қайғыға, қиналу мен уайымдауға толы адамның жан дүниесін жаратады.

Жаңылысу әлемі - бұл жан дүниесінен жаралған елестету әлемі. Нұрлану әлемін де жан дүниесі жаратқан.

3. Бұл дүниеде үш қате көзқарас бар. Егерде оларға сүйенсек, онда дүниедегінің бәрін жоққа шығаруға болады. Бірінші көзқарас бойынша,

адамдар бұл дүниедегі адамдардың өмірінде болған оқиғалардың бәрі тағдырға жазылып қойылған дейді. Екінші көзқарас бойынша бәрі де құдайдан делінген. Үшінші көзқарас бойынша дүниеде болып жатқан нәрселердің бәрінің бір-бірімен себепсалдарлық байланыстары болмайды дейді.

Егерде бәрі де тағдырмен анықталып қойылса, онда бұл дүниедегі барлық жақсы, немесе жаман істерді тағдыр дей саламыз. Бақыттылық пен бақытсыздық та тағдыр, тағдырдан басқа бұл дүниеде прогресс те, жақсыру да болмайды.

Дәл осындай пікірді бәрін құдайдан деген көзқарасқа айтуға болады және ешқандай себептік байланыстар жоқ деген көзқарасқа да айтса болады.

Егер адамдар осы жолдармен жүрсе, онда олар әр түрлі жаман істер жасауға ұмтылысын жоюуы және жақсылық жасауға деген қалауларын жоғалтады. Оларға күш салудың ешқандай мән-мағынасы қалмайды.

Сондықтан бұл көз қарас та кате. Барлығы жағдайлардың ағымымен пайда болады және бәрі де жағдайлардың ағымымен жоғалады.

II ТАРАУ

ЖАН ЖӘНЕ НӘРСЕЛЕРДІҢ ШЫН ЖАҒДАЙЫ

1. БАРЛЫҚ ӨЗГЕРІП ТҰРУШЫЛАРДЫҢ ТҰРАҚТЫ МӘНІ БОЛМАЙДЫ

1. Дене мен жан жағдайлар ағымымен пайда болғандықтан дененің өзіндік субстанциясы жоқ. Дене - жағдайлар ағымы, ол мәңгі емес.

Егер дененің субстанциясы болғанда, ол қандай болғысы келсе сондай бола алатын еді.

Патша өз мемлекетінде не қаласа соның бәрін жасайды: қаласа жазалайды, қаласа марапаттайды. Бірақ ол өзінің жеке денесіне билігін жүргізе алмайды. Ол қаламаса да денесі ауыруы мүмкін. Ол қаламаса да денесі қартаяды.

Дәл осындай жанның да өз субстанциясы жоқ. Жан да жағдайлардың ағымы, ол тұрақты емес.

Егер жанның өз субстанциясы болса, онда не қаласа соны жасап, нені қаламаса соны жасамап еді ғой. Шын мәнінде ол өзі қаламаса да жаман ойларға беріледі. Оны қаламаса да ол жақсы істерден алыстай бастайды.

2. Егер дене әрдайым бір қалыпта ма, әлде әр уақытта өзгеріп тұра ма деп сұраса, онда кім болса да дене әрдайым өгеріп тұрады деп жауап берер еді.

Егерде қиналу мен рахаттанудың тұрақсыздығын сұраса, онда кім болса бұл дүниеге туылғандардың уақыты келгенде қартайарын, ауырарын, тіптен өлерын түсінеді. Сондықтан бұның бәрі қиналу деп жауап берер еді.

Сондықтан барлық осы тұрақсыздықтарды уақыт келгенде өзгеретіндерді, яғни қиналуға жататындардың субстанциясы бар деп есептеу қате болып есептеледі.

Жан да тұрақсыз. Ол қиналу және оның өзінің субстанциясы болмайды.

Сондықтан біздің денеміз бен жанымыз және оларды қоршап тұрғандар “Мен” және “менікі” деген түсініктерге сай келмейді.

Ақылы жоқ жан ғана бұның бәрін өзімдікі деп санайды және оларды қастерлейді.

Дене мен оны қоршап тұрғандар жағдайлар ағымынан жаралған, сондықтан мәңгі өзгерісте болады және ешқашан тұрақты болмайды.

Жан аққан судай, алаулаған жалындай өзгереді. Ол мәңгілік қимылда, бір жерде тұрмайтын маймылдай. Ол бір минут та тыныштықта болмайды.

Мұны білген ақылды адам дене мен жанға деген байланысулардан бас тартуы керек. Ол дене мен жанға деген байланулардан бас тартқаннан соң ғана нұрлана бастайды.

3. Бұл дүниеде адамның қолы жетпейтін бес нәрсе бар. Біріншіден, қартаюға бейімділігі болғандықтан қартаймай қою мүмкін емес. Екіншіден, ауыруға бейімділік болғандықтан ауырмай қалу мүмкін емес. Үшіншіден, өлмей қалу мүмкін емес. Төртіншіден, шіруге бейімділік болғандықтан шірімей қалу мүмкін емес. Бесіншіден, таусылуға бейімділік болғандықтан таусылмау мүмкін емес.

Қарапайым адамдар осы нәрселерді көріп қинала бастайды. Бірақ Будданың ілімін қабылдаған адам болуға тиісті нәрседен қашып құтылмайтынын түсінеді. Ал ол осындай ессіз қиналулардан еркін.

Бұл дүниеде тағы төрт ақиқат бар. Бірінші ақиқат - барлық тіршілік иелері надандық қараңғылықтан пайда болады. Екінші ақиқат - қалаудың барлық заттары тұрақсыз, олар

қиналудың өзі және әрдайым өзгеріп тұрады. Үшінші ақиқат - барлық тіршілік етушілер тұрақсыз, барлығы да қиналу, бәрі өзгеріп тұрады. Төртінші ақиқат - “Мен” деген де, “менікі” деген де еш нәрсе жоқ.

Барлығының тұрақсыздығы, барлығының өзгеріп тұратындығы, еш нәрседе өзіндік Меннің жоқтығы - қалтқысыз шындық. Бұл шындық Будданаң бұл дүниеде пайда болғанына немесе болмағанына тәуелсіз. Будда бұл ақиқатты түсініп, оның тереңіне жетті және адамдарды осы ақиқатқа үйрете бастайды.

2. ЖАН

1. Адасу да, Нұрлану да жан арқылы жаралады. Бұл дүниедегінің бәрі жанның іс-әрекетінің нәтижесі. Сиқыршының жеңінен бәрі шыққандай, бәрі жаннан шығуы мүмкін.

Жанның өзгеруі шексіз, оның мүмкіндіктері шексіз. Міне сөйтіп, жамандыққа толған жан өз айналасына жамандыққа толы әлемді жасайды. Сыртқы дүние жанға байланысты әр түрлі күйге еніп, өзгеріп тұрады

Суретті салатын суретші, ал сыртқы дүниені жасайтын жан болып табылады. Будда жаратқан дүние таза және тұрмыстық құмарлықтардан еркін, ал адамдар түзеген әлем құмарлыққа толы.

Жан шебер суретшідей әр түрлі әлемдерді жасай алады. Бұл дүниеде жан арқылы жасалмайтын еш нәрсе жоқ. Жанның осындай қабілеттері Буддада бар. Будданың мұндай қабілеттері адамдарда да бар. Сондықтан дүниені жаратқанда жанның, Будданың және адамдардың арасында ешқандай айырмашылығы болмаған.

Дүниеде бәрі жан арқылы жасалынатынын Будда дұрыс түсінеді. Міне осыны түсінген адам шын Будданы көре алады.

2. Бірақ жан үнемі қорқады, қайғырады. Ол болып кеткен және әлі бола қоймаған нәрселер үшін қорқады. Өйткені жан дүниесінде надандықтың қара түнегі мен байланулардың кеселі патшалық құрған.

Міне осындай тұрпайы және сараң жан дүниесінен жаңылысу әлемі пайда болады. Адасу әлемінің барлық себептері айналып келгенде жанның өзінде.

Туылу мен өлу тек жан дүниесінен туындайды. Егер өмір мен өлім туралы жаңылыс елестетуді тудыратын жан өлсе, онда онымен бірге бұл жаңылысу елестету жоғалады.

Жаңылысу әлемі жан дүниесінен туындайды. Ойткені жаңылған жанның көздерімен дүниеге қараған соң әлем жаңылысуға толы болады. Жаңылысу әлемі жан дүниесінсіз өмір сүрмейтінін адам біліп, түсінгеннен кейін, ол жамандықтардан арылып, нұрлануға жетеді.

Міне сөйтіп, бұл әлем жан арқылы бағытталады, алға жылжиды және басқарылады. Егерде бұл жан жаңылысса, онда әлем жаңылу мен қиналуға толы болады.

3. Дүниедегінің бәрі жан арқылы жасалынады, бәрі жанға бағынады және жаннан тұрады. Ластанған жаны бар адам сөйлеп және іс қылғанда оларға жеккен арбадай қиналулар артынан ілесіп жүреді.

Бірақ, егер адам жақсы ниетті жанымен сөйлеп, іс қылса, онда оны өз егесінің артынан рахат пен ризалық еріп жүреді. Бұл дүниеде жаман істерді жасаған адам қиналады, онан соң келесі өмірде де жаман істері үшін жазасын алып, одан бетер азап тартады.

Жақсы істерді жасаған адам бұл дүниеде жақсылықтары үшін рахатқа батады, кейінгі келетін дүниеде де рахатқа бөленіп, зейнетін көреді.

Егер жанға көлеңке түсе бастаса, онда жол тегіс болмай, адам сүріне бастайды. Егер жан таза болса, онда жол әрдайым түзу және тегіс болады.

Таза денесі мен жаны бар адам ібілістің торларын талқандап, Будданың жолымен жүреді. Орнықты жаны бар адам тыныштыққа жетеді және күні-түні өзінің жанын жетілдіреді.

3. НӘРСЕЛЕРДІҢ ШЫН КҮЙІ

1. Бұл дүниедегі нәрселердің бәрі жағдайлардың ағымынан пайда болғандықтан заттар арасында айырмашылық жоқ. Бірақ адамдар олардың арасындағы айырманы көреді, бұл олардың қате нанымдары.

Аспанда шығыс та, батыс та жоқ, бірақ адамдар оны шығыс пен батысқа бөледі және ол дәл сондай болуға тиіс деп ойлайды.

Сандар бірден бастап шексіздікке дейін бар. Бұлардың бәрі бүтін сандар, олардың сандық өлшемдерінде айырма жоқ, үлкен сандар да жоқ, кіші сандар да жоқ. Адамдар қолдануға ыңғайлы

болсын деген оймен ғана сандарді үлкен, немесе кішіге бөледі, олардың айырмашылығын анықтайды.

Негізінде өмір процессі де, күйреу процессі де жоқ, бірақ адамдар өмір мен өлімнің айырмашылығын көреді. Сол сияқты жасалынған әрекеттер жақсы да болмайды, жаман да болмайды, бірақ адам оларды жақсы мен жаманға бөледі. Бұл адамның қате наным.

Будда болса ешнәрседен айырмашылық таппайды. Ол дүниені аспанда қалқып бара жатқан бұлттай, елестей қарастырады және жаны нені қаласа да, нені қаламаса да - бәрі бос, субстанциясы жоқ екенін біледі. Ол жанның әр түрлі қалауларынан еркін.

2. Жан қалауының ыңғайлы және жақсы өмір сүргісі келуінен адамдар дүниедегі әр түрлі нәрсеге байлана түседі. Олар байлыққа, дүние-мүлікке, атақ-даңққа, өздерінің өміріне байланып қалады.

Адамдар бәріне байланады: бар нәрсеге де, жоқ нәрсеге де, тұра жолға да, тура емес жолға да, міне сондықтан олар жаңылысады және қиналады.

Бір кезде бір адам өмір сүрген. Ол алыс сапарға шығып, бір үлкен өзенге келіпті. “Бұл жағалау

қауіпті, бірақ арғы бетте қауып жоқ”,- деп ойлайды. Ол қайық жасап, онымен арғы жағалауға аман-есен өтеді. Қаупсіз жиекке өткеннен кейін: Бұл қайық мені осы жағалауға аман-есен өткізді. Ол маған үлкен жәрдем берді. Сондықтан мен оны тастамай, өз арқама салып көтеріп жүремін деп шешеді.

Бұл кісінің жасағаны дұрыс па? Жоқ, дұрыс емес.

Бұл аңыз: “Тіптен, дұрыс нәрсеге байлануға болмайды, одан бас тарта білу керек. Дұрыс емес болса одан бетер тезірек бас тарта білу керек,”- дейді.

3. Бұл дүниеде бізді қоршап тұрғанның бәрі ешқайдан келмейді, ешқайда кетпейді, демек сондықтан оны иеленіп алуға да, жоғалтып алуға да болмайды.

Будда: “Дүниедегінің бәрі “бар” және “жоқ” деген түсініктерден еркін. Сондықтан нәрсе бар деп те, жоқ деп те, айтуға болмайды. Олар тумады және өлмейді”,- деп оқытады. Бұл дегеніңіз дүниедегінің бәрі жағдайлардың ағымынан жаратылады деген сөз және олардың өзіндік субстанциялары болмайды, сондықтан олар тіршілік етеді деп айтуға болмайды. Ал енді олар

жағдайлардың ағымынан жаратылғандықтан өмірде бар болғандықтан оларды жоқ деуге де болмайды.

Егер нәрселерді көріп, оларға байланып қалсаңыз, онда ол жаның адасуының себебі болады. Егер нәрселерді көріп, оларға байланбасаңыз, онда жан дүниеніңде қалаулар пайда болмайды. Нұрлану - бұл осы ақиқаттарға жету және жанның қалауларынан құтылу.

Шынымен әлем түске ұқсайды. Байлық та елеске ұқсайды. Бәрі суреттен биік және төменгі жерлерді көрсек те, шын мәнінде олар жоқ, олардың бәрі бір тегістікте жатады. Дүниедегінің бәрі ыстықтан сыздықтап есетін ауаға ұқсас.

4. Себебі белгісіз жағдайлардың ағымынан жаратылғандардың бәрі мәңгі өмір сүреді деген сену- “мәңгілік тіршілік ету теориясы” деп аталатын қате көзқарас.

Міне осы мәңгілік өмір мен өлім, бар болу мен жоқ болу категориялары нәрселердің шын күйі емес. Бұл адамдардың нәрселерге байлануынан туындаған адамның жаңылысулары. Шын мәнінде дүниедегінің бәрі адамдардың байлануларынан тәуелсіз өмір сүреді.

Дүниедегінің бәрі жағдайлардың ағымынан жаратылатындықтан олардың бәрі өзгеріп отырады. Нәрселердің субстанциясы жоқ, өйткені олар мәңгілік және тұрақты емес. Олар үнемі өзгеріп тұратындықтан ыстықтан сыздықтап есетін ауадай елес сияқты. Сонымен қатар олар шындық болып қала береді. Олар өздерінің өзгерістерінде мәңгілік.

Өзен адамға өзендей болып көрінеді, бірақ рухы түскен адамға су оттай болғандықтан, ол оған өзен емес. Сондықтан рухы құлазыған адамға өзен бар деуге болмайды, кәдімгі адамға өзен жоқ деуге болмайды.

Дәл осындай барлық нәрселер туралы бұл бар, немесе бұл жоқ деп айтуға болмайды, өйткені мұның бәрі елес.

Оның аржағында мынау елесті әлемнен басқа нақты әлем де, мәңгілік әлем де жоқ, бұл дүниені шартты да уақытша деп те атауға болмайды. Бұл дүниені нақты деп айтуға болмайды.

Адамдар қателесуінің себебі осы әлемде деп ойлайды, бірақ бұл әлем елес болғандықтан, ол адамда жанының қалауын тудырмайды және оны қателесуге жетелейді. Ал адамдар болса өздерінің ақымақтығының арқасында осы қателікке ұшырайды, өйткені олар бұл ақиқатты білмейді

және бұл әлемді шартты және уақытша, немесе нақты деп есептейді.

Ақылды адам бұл ақиқатқа жетіп, елесті елес деп қарастырады және бұл қателікке бой ұрмайды.

4. ОРТАҢҒЫ ЖОЛ

1. Будда ілімінің соңына түскен адам екі түрлі өмір салтының шетке шыққан түрінен аулақ болуы тиіс. Біріншіден, өзінің тұрпайы қалауларға беріліп, оларға бағыну. Екіншіден, өзінің денесі мен жанын әр түрлі азаптарға салып тақуалық өмір кешу.

Мына екі шетке шыққан өмір салтына аулақта болып, ортаңғы өмір салтымен өмір сүру керек. Ол рухани көзді ашып, ақылды дамытып, нұрлануға алып барады.

Ортаңғы өмір салты нені білдіреді? Бұл сегіз тура жолды білдіреді: дұрыс көзқарастар, дұрыс ойлау, дұрыс сөздер, дұрыс істер, дұрыс өмір салты, дұрыс ұмтылулар, дұрыс еске ұстау және дұрыс назар аудару.

Бұл дүниедегінің бәрі жағдайлардың ағымынан пайда болады және күйрейді, сондықтан нәрселер бар немесе жоқ деп айтуға болмайды. Кейбір ақылсыз адамдар олар бар дейді, басқалар жоқ дейді. Бірақ ақылы дұрыс адамдар үшін бұлардың бәрі бар болу мен жоқ болудың сыртында. Міне осы нәрселерге деген ортаңғы дұрыс көзқарас болып табылады.

2. Үлкен өзенде үлкен ағаш жүзіп бара жатыр деп елестетіп көрелік. Егерде ол оң жақ жағалауға да, сол жақ жағалауға да жақындамаса, өзеннің ортасында шөгіп кетпесе, жиекке шығып қалмаса, адам ұстап алмаса, иірім тартып кетпесе және іштей шірімесе, онда ол ақыр аяғында теңізге де жетеді.

Будданың ілімін ұстанғандар осы ағаш секілді ішкіге де, сыртқыға да, тірлікке де, тірлік емеске де, дұрысқа да, бұрысқа да байланбауы тиіс, ол жаңылудан арылып, тек нұрлану туралы ойланумен болмай, өзінің ортасымен жүзгендей болу керек. Міне осының өзі нәрселерге ортаңғы көзқарас, ортаңғы өмір салты.

Будданың ілімімен жүргендер үшін өз өмірінде шетке шығудан сақтанып, үнемі ортаңғы жолмен жүру керек.

Неге болмасын байланудың керегі жоқ, бұл дүниедегінің бәрінің жаралмайтынын, қирамайтынын, белгілі бір қасиеттерге ие болмайтындығын білу керек. Тіптен өзіңнің жақсы істеріңе де, басқа еш нәрсеге де байлануға болмайды.

Байланбау - бұл демек, бір нәрсені берік ұстамау, байлануларсыз болу. Будда ілімін қолдаушы өлімнен қорықпайды және өзіне өмір сұрамайды. Ол әр түрлі көзқарастардың артынан еріп кетпейді.

Адам бір нәрсеге байлана бастағаннан бастап, ол бірден жаңылыса бастайды. Сондықтан нұрлану жолына түскен адам ешқандай нәрсеге байланбағаны жөн, ешнәрсені ұстап алмай, ешнәрсеге беріліп кетпей, ешқандай нәрсеге тоқтап қалмауы тиіс.

3. Нұрлануда көрініс беретіндей белгілі бір форма да, түс те жоқ. Сондықтан нұрлануда жарқырайтын ешнәрсе жоқ.

Жаңылысу болғандықтай, нұрлану да бар. Егер жаңылысу болмаса, нұрлану да болмас еді. Жаңылысусыз нұрлану да болмайды, нұрланусыз жаңылысу да болмас еді.

Сондықтан нұрланудың болуы кедергіге айнала бастайды. Қараңғы түнек болғандықтан

жарық болу керек. Егерде түнерген қараңғылық болмаса, онда жарық болудың өзі керексіз. Онда жарық та болмайды, жарықты керек қылатын нәрсе де болмайды.

Ақиқатын айтқанда, Будданың ілімімен жүрген адам нұрлануға жеткен соң, ол жерде тоқтап қалмайды. Өйткені, нұрланудың бар екендігі - жаңылысудың өзі.

Міне осындай жағдайға жеткен соң жаңылысу деп жүргеннің бәрі нұрлануға айналады, қараңғы түнек деп жүргеннің бәрі жарыққа айналады. Барлық тұрмыстық құмарлықтар нұрлану дәрежесіне жеткенше нұрлана беру керек.

4. Барлық нәрселер бір - бірімен тең, олардың арасында айырмашылық жоқ. Бұл ағым шуньята немесе бостық деп аталады. Нәрселер өздерінше субстанцияға ие емес, олар жаратылмайды да, қирамайды да. Оларды сөзбен сипаттап жеткізу мүмкін емес. Сондықтан - олар бостық.

Дүниедегінің бәрі өзара байланыста, бәрі бір-біріне тәуелді болып қалған және нәрселер жалғыз, өзінше өмір сүре алмайды.

Бұл жарық пен көлеңкедей, ұзындық пен қысқалықтай, қара мен ақтай. Нәрселер өзінше жалғыз тіршілік ете алмайды. Олар субстантивті болып саналмайды.

Оның аржағында жаңылусыз нұрлану жоқ, нұрланусыз жаңылысу жоқ. Сөйтіп, бұл екі ұғым бір-біріне қайшы келмегендіктен, нәрселер екі қарама-қарсы қасиеттерге ие емес.

5. Адам үшін әрдайым нәрселер пайда болып, жаралып және қирап жататын сияқты. Бірақ, шын мәнінде нәрселер жаратылмайды, демек, олар қирамайды.

Нәрселердің шын күйін көре білетін көзге ие болған адам нәрселердің жаралмайтынын және қирамайтынын танып біледі, ақиқатқа жетеді және бұлар әр түрлі ұғымдар емес екендігін түсіне бастайды.

Адам “Мен” бар екен деп ойлайды, сондықтан “Менікі” дегенге берік ұстанады. Бірақ, шын мәнінде “Мен” де жоқ, “Менікі” де болуы мүмкін емес. “Мен” мен “Менікінің” жоқ екендігін білгеннен кейін ғана адам ақиқатқа жете бастайды және бұлар әр түрлі ұғымдар емес екенін түсіне бастайды.

Адам таза мен кір бар деп ойлайды және барлығын таза мен кірге бөле бастайды. Бірақ

шындығында таза да, кір нәрсе де жоқ. Таза мен кір - адамның жан дүниесіндегі қате елестетулер.

Адам жақсылық пен жамандық бар екен деп ойлайды және бәрін жақсылық пен жамандыққа бөледі. Бірақ, бір ғана жақсылық жоқ немесе бір ғана жамандық та жоқ. Нұрлану жолымен жүрген адам ақиқатқа жетіп, жақсылық пен жамандықтың әр түрлі ұғымдар емес екенін түсінеді.

Адам бақытсыздықтан қорқады және өзіне бақыт қалайды. Бірақ, егер осы ұғымдарға шынайы ақылдың көзімен қарасаңыз, онда бақытсыз жағдай дегеніңіз нағыз бақытты кезең екені белгілі болады. Сондықтан бақытсыздық дегеніңіз нағыз бақыт екенін түсінеді. Ол ақиқатқа жетіп, жан мен денені билейтін, еркіндікті қыспаққа алатын жаңылудың жоқ екенін түсінеді.

Сондықтан “тіршілік” және “тіршілік емес”, “жаңылысу” және “нұрлану”, “негізгі” және “негізгі емес”, “дұрыс” және “дұрыс емес” деген де қателеседі, өйткені екі бір-біріне қарама-қарсы ұғым өмір сүрмейді. Олардың шын жағдайын сөзбен жеткізу, оларды көрсету, жетіп білу мүмкін емес. Сөз бен жанның елестетулерінен босану керек. Адам бұл сөздер мен елестетулерден босанған соң, ол шын бастықты танып біледі.

6. Мысалы, лотостар таза адырлар мен биік жерлерде өспейді, лай батпақтарда гүлдейді. Дәл осындай нұрлану жаңылулардан туындайды, Будданың ұрықтары қате көзқарастар мен жаңылысулардан туындайды.

Теңіз түбінен әр түрлі қауіптерді жеңе отырып, асыл тастарды алып шыққандай, нұрлану қазынасына да жаңылысудың лай теңізіне түспей қол жеткізе алмайсыз. Адамның байланулары таудай болса да, егер ол Будда ілімінің жолына түссе, онда сөзсіз нұрлануға жетеді.

Ерте замандағы даналар өткір қырлы асқар жартастарға шықса да жараланбаған, жалындап жатқан отқа түссе де күймеген және өлмеген, әрдайым өздерін сергек ұстап, тың күйінде қалған, дәл солай Будда іліміне ерген адам да атақ пен абыройдың өткір қырлы жартастарында, жеккөрудің жалындаған отында нұрланудың жаңа самалын сезінеді.

7. Будда ілімін қолдаған ақиқатқа жетеді және қарама-қарсы ұғымдар - бұл әр түрлі ұғымдар емес

екенін түсінеді. Егер екі қарама-қарсы ұғымдардан біреуін тандап алып және соны берік ұстанса, онда бұл қате іс болады, ол, тіптен, жақсылық пен дұрыс нәрсе болса да.

Егерде адам дүниеде бәрі өзгереді деген пікірді берік ұстанатын болса, онда бұл да қателік болып табылады. Егерде ол бұл дүниеде еш нәрсе өзгермейді деген пікірді берік ұстанса, онда бұл онан өткен қателік болар еді. Егер адам өзінің “Мені” бар екеніне берік сенетін болса, онда бұл да қате болады және ол өзінің қиналуларын тоқтата алмайды. Егерде ол өзінің “Мені” жоқ екенін берік сенетін болса, онда бұл да қателік болар еді және оның Будда іліміне еруінің мағынасы қалмас еді.

Егер адам дүниедегінің бәрі қиналу деп шексіз сенсе, онда ол да қателік. Егерде адам дүниедегінің бәрі рақат дегенге шексіз сенсе, онда ол да қателік. Будда ілімі ортаңғы жолды көрсетеді, ол шетке шығулардан сақ болуға үйретеді.

III ТАРАУ

НҰРЛАНУ ҰРЫҚТАРЫ

1. ТАЗА ЖАН

1. Дүниеде әр түрлі адамдар бар. Жан дүниесін аздап қылауланған адамдар және көптеп қылауланған адамдар бар. Ақылды және ақымақ адамдар бар.

Мейірімді, жақсы адамдар бар, залым, жаман адамдар да бар. Біреулерін оқыту жеңіл болса, басқаларын оқыту қиын.

Адамдарды тоғанда өсетін қызыл, көк, сары, ақ түрлі түсті лотос гүлімен және басқа гүлдермен салыстыруға болады. Олардың бәрі суда өседі, бірақ олардың кейбіреулері су бетіне шықпайды, көрінбейді. Басқалары су бетінде гүлдейді, ал үшіншілері су бетінен жоғарыда гүлдеп, суға тимейді.

Сонымен қатар, адамдар арасында жыныс бойынша айырмашылық бар. Әйел және еркек бар. Бірақ табиғаты бойынша барлық адамдар бірдей. Еркек Будданың ілімін үйрену арқылы нұрланады. Сол сияқты әйел де егер осы жолмен өз жан дүниесін жетілдірсе, көзі ашылады, көңілі ағарады.

Пілді басқаруды үйрену үшін, сенім, ден-саулық, ыждағаттық, шыншылдық және ақыл керек. Буддаға, нұрлануға жету үшін бес қасиет керек. Егерде міне осы бес қасиет болса, Будданың ілімін оқып үйренуге көп уақыт кетпейді. Өйткені, барлық адамдар нұрлануға жете алатындай болып жаратылған.

2. Нұрлану жолындағы адам Будданы көзімен көріп, жан дүниесімен сенеді. Бірақ Будданы көрген осы көздер оған сенген, осы жан дүниесі, осы кезге дейін адамды өмір және өлім дүниесін алып жүреді.

Патша қарақшыларды талқандау үшін, біріншіден олардың ұясы қай жерде екенін білуі керек. Дәл осындай адасуды жою үшін адасудың, жаңылудың көзі мен жаны қай жерде тұрғанын білу керек.

Бөлмеде тұрған адам көзін ашқанда, ол ең алдымен бөлмеде бар нәрсені көреді. Содан кейін терезеге қарап, терезенің арғы жағында тұрған заттарды көреді. Көздің бөлмедегі бар нәрселерді көрмей, тек терезенің сыртындағы тұрғандарды көруі мүмкін емес.

Егерде жан адам бойында болса ол ең алдымен дененің ішінде не бар екенін жақсы білетін еді. Бірақ, шын мәнісінде адам, денесімен сырт тұрған

нәрселерді жақсы біледі, ал денесінің ішінде не барын еш білмейді.

Егер жан денеден сыртта болса, онда жан мен дене бір-бірінен бөлек болатын еді де, жан дененің білерін білмейтін еді де, дене жанның білетінін білмейтін еді. Шын мәнісінде жанның білетінін дене сезеді, ал дененің сезгенін, жан біледі. Сондықтан жан денеден бөлек болады деп айтуға болмайды. Онда жанның мәні неде?

3. Барлық адамдар ежелден бері өз істерімен байланыста болады және жаңылады, себебі олар екі нәрсені білмейді.

Біріншіден, туылу және өлімді көре білген жаңылған жанды адамдар өз табиғатым деп қабылдайды. Екіншіден, нұрланудың мәні болған таза жанның жаңылған жанның көлеңкесінде немесе оның ішінде жүргенін олар білмейді.

Адам жұдырығын түйіп, қолын көтерген жағдайда, көзі қолын көреді және жаны осы жөнінде біледі. Бірақ бұл жан нағыз жан емес.

Ниеттенген жан, тілектен пайда болады. Бұл жан өзінің пайдасын ойлайды. Ол қалыптасқан жағдайларға байланысты қозғалады, бірақ ол

құбылмалы, өзінің анық мәні жоқ. Адам өзінің мәні бар деп сенгендігімен жаңылысуға келіп тіреледі.

Адам түйген жұдырығын жазғанда, жан жұдырықтың жазылғанын біледі. Не қимылға келеді? Қол ма? Немесе жан ба? Немесе қол да, жан да емес пе?

Егерде қол қозғалса, жан да қозғалады. Немесе жанның қозғалысы қолға беріледі. Бірақ қозғалысқа келген жан - бұл үстірт жан, тереңдегі емес.

4. Барлық адамдарда нағыз таза жан бар. Оны әр түрлі жағдайлардың салдарынан пайда болған жаңылудың шаңы басып жатады. Бірақ жаңылысқан жан екінші дәрежеден жан болып табылады, ол негізгі емес.

Белгілі бір уақытта ай беті бұлттармен жабылса да, бұлттар оны кірлете алмайды және орнынан қозғай алмайды.

Сондықтан адам ұшып жүрген шаң бұлтына ұқсаған жаңылысқан жанды өз мәні деп ойламау керек.

Адам тезірек өзінің қимылсыз және қорланбаған асыл жанын тауып, өзінің нағыз жағдайына оралу керек.

Адам өзінің тұрақты емес, адасып жүрген жан дүниесінің тұтқынында болғандықтан, көп нәрселерге тура көзбен қарамайды, сондықтан жаңылудың теңізінде адасып жүруге мәжбүр болады.

Адамның жан дүниесінің жаңылысуы және оның арамдануы әр түрлі тілектерден және әрдайым өзгеріп тұратын сыртқы себептерден пайда болады.

Мәңгілік қозғалыссыз және берік, сыртқы себептерден тәуелсіз жан - міне осы адам жанының табиғаты. Ол ең негізгісі.

Қонағы кеткендіктен мейманхана жоқ болып кетті деп айту мүмкін болмағандықтан, сыртқы жағдайларға байланысты пайда болатын және ғайып болатын ниеттенген жан кетіп қалса ол адам жасамай қалды деуге болмайды. Сыртқы жағдайларға байланысты өзгеретін ой-ниеттер - бұл жанның табиғаты емес.

5. Осы жерде үлкен бөлме бар деп елестетейік. Күн шыққанда бөлме іші жарық болып кетеді. Күн батқанда, оның іші қап қараңғы болып қалады.

Жарықты күнге, қараңғыны түнге теңеуге болады. Бірақ жарық пен қараңғылықты танытатын сол күшті біз еш нәрсеге теңей алмаймыз. Оны жанның табиғаты деп атаудан басқа еш нәрсе қалмайды.

Күн шығып келе жатқанда біз жарықты көреміз, бұл жанның кірпік қаққанша көрінген құбылысы. Күн батқанда қараңғының түсуін көргеніміздей жанның бір сәттік көрінісін байқаймыз.

Жарық және қараңғылық сияқты жағдайлар біздегі жарық пен қараңғылықты ажырататын жанды шақырады. Бірақ бұл жанның уақытша көрінісі, жанның өзі емес оның мәні емес. Жарық пен қараңғылықты ажырататын күштің қайнар көзі - бұл жанның мәні.

Сыртқы жағдайларға байланысты пайда болатын және жойылатын жақсылық пен жамандық туралы түсінік, жақсы көру мен жек көру сезімдері - адамның жанында жинақталған арамдықтың салдарынан туындаған бұл жанның уақытша көрінісі.

Шын мәнісінде пәк, таза жан бар, ол күнделікті тіршілік, пендешілік өмірдің шаңына басылса да, ол шаң болмайды және жамандыққа алданбайды.

Дөңгелек ыдыста су дөңгелек болып көрінеді, ал төрт бұрышты ыдыста ол төрт бұрышты болып көрінеді. Бірақ, су табиғаты бойынша дөңгелек те, төрт бұрышты да емес. Бірақ, барлық адамдар бұл жөніде ұмытып, сыртқы пішініне көңіл аударады, сыртқы пішіні бойынша қарастырады.

Жақсылық пен жамандық, жақсы көру мен жек көру, өмір сүру мен өмір сүрмеу деген түсініктермен адам тығыз байланысты болғандықтан, тек сыртқы көрінісін көздейді және жаны қиналады.

Егерде байланысқан сыртқы жағдайлардан босанса және өзінің еркін мәніне ие болса, жан да, дене да еш нәрсемен байланыспаған толық еркіндікке жете алады.

2. ЖАСЫРЫН ҚАЗЫНА

1. Таза және нағыз жан - бұл басқа сөзбен айтқанда, Будданың мәні немесе Будданың ұрықтары.

Үлкейтетін әйнекті алып және сол арқылы күннің сәулелерін “моксаға” жинағанымызда неге “мокса” тұтанады? Жалын қайдан шығады? Күн және үлкейтетін әйнек бір-бірінен алыста орналасқандықтан бір-бірімен қосыла алмайды, бірақ “моксаны” күн сәулелердің үлкейтетін әйнек арқылы тұтандырғандығында күмән жоқ. Күн сәулелері “моксаға” жиналғандығымен, егер мокса жанбайтындай болса, ол тұтанбайды.

Егерде Будданы жаратқан, Будда табиғатының “моксасына” Будда ақылының үлкейтілген әйнегін тураласа, онда адамдардың моксасында жанған Будда оты, Будданың табиғатын, мәнің ашатын сенімнің жалынына айналады.

Будда өзінің ақылының үлкейтілген әйнегін дүниеге бағыттағандықтан, дүниеде сенімнің оты жанып тұр.

2. Барлығында табиғаттан берілген нұрлану ұрықтары болғанына қарамастан, адамдар тұрмыстық құмарлықтарын жанының бұлттарына кездесіп, жақсылық пен жамандық деген түсініктердің тұтқынында қалып, қысылғанына қапаланады.

Неге адамдар жаратылысынан нұрлану жанына ие бола тұра, қате түсініктерді тудырады, Будданың жарығына теріс қарап және жаңылу дүниесінде адасып жүреді?

Ертерек уақытта бір адам, таңертең тұрысымен айнаға қарап басы мен бетінің жоқ екендігін көріп, қорқып кеткен. Бірақ, оның басы да, беті де өз орнында болған. Бар болғаны ол айнаны өзіне теріс аударып қаратқандықтан, оған солай көрінген.

Қаншалықты тырысқанмен нұрлануға жетпедім деп қиналу ақымақтық болады. Олай қатты уайымдаудың керегі жоқ. Нұрлануда жаңылу жоқ, бірақ адам көп уақыт бойы сыртқы шаңның қозғауымен жүргендіктен, ол қиялдың дүниесінде өмір сүрді, міне сондықтан ол өзі үшін жаңылысу мен адасудың дүниесін жасаған.

Сондықтан, қашан ол өзінің қиял дүниесінен кеткенде, әрине оған табиғи түрде нұрлану қайтып

келеді, нұрланудан тыс қиялдағы дүние жоқ екенін ол түсінеді. Бәрінен де таңқаларлығы нұрланған адам үшін, қиялдағы дүние жасамай қалады және нұрланатындай нәрсе қалмағанындығын түсінеді.

3. Будданың бұл мәні мәңгілік. Адам бұл дүниеде хайуан болып туылса, немесе аш рух болып қайта туылып азаптанса да, немесе тозаққа түссе де Будда мәні мәңгілік жасайды.

Арамданған, ластанған денеде де, күнделікті тұрмыстық құмарлығының кірленген түбінде Будданың мәні жарқырап тұрады.

4. Ертедегі уақытта бір кісі досына қонаққа барады.

Шарап ішкен соң, мас болып, досының үйінде ұйықтап қалады. Ол ұйықтап жатқанда, досында шұғыл жұмыс шығып, алыс сапарға жүріп кетеді. Бірақ досының жағдайын ойлаған ол досының киімінің жағасына асыл тасты қояды.

Досы болса ұйқыдан оянып, ұл жөнінде білместен басқа елдерді аралап кетеді. Бірақ оның ішетін суы, не тамағы болмады. Өзінің жолдасын қайта кездестіргенде, досы жағасына тігілген асыл тасты пайдалануын ұсынды. Дәл осы

хикаядағыдай, Будданың мәнінің асыл тасы күнделікті тұрмыстық құмарлығы көксеу мен ашудың киімдерінің жағасында жасырынған, ол ешқашан ескірмейді, жалтыры кетпейді.

Дүниеде Будданың ақылы берілмеген адам жоқ. Сондықтан адамдардың жүзіне тесіле қарап Будда қуанып: “Қандай жақсы! Барлық адамдарда Будданың жақсы қасиеттері және ақылы бар” - деген.

Бірақ адамдар білместік жасап, көп заттарға дұрыс қарамайды да өзіндегі Будданың табиғатын көрмейді, сондықтан Будда адамдарды қиял дүниесінен шығуды, туылғаннан олар Буддадан ешқандай айырмасы жоқ екендігін түсіндіреді және оқытады.

5. Бұл жерде айтылып жатқан Будда - Будда деңгейіне жеткен адам. Барлық адамдарға болашаққа Будда болу маңдайына жазылған, онан басқа ешкім бола алмайды.

Олардың маңдайына Будда болу жазылса да, олар әзірше Будда болған жоқ. Егерде біреулер Будданың ілімін жетік білемін десе, онда ол қателеседі.

Барлығында Будданың мәні бар болғанымен, адам Будданың ілімін ұғынып, жетік білмейінше ол білінбейді. Ал егер оның мәні байқалса, көрінбесе, демек ол Будданың ілімін ұғынбаған, жетік білмейді.

6. Ерте заманда бір хан өмір сүріпті. Ол өзіне соқырларды жинап, оларды пілді ұстап әкелуге мәжбүр етеді де, әрқайсысынан пілді қалай елестетінің сұрайды. Пілдің азу тісін ұстап көрген соқыр, пілді үлкен сәбізге ұқсайды деп жауап береді. Құлағын ұстап көргені, піл желпігішке ұқсайды екен деді. Ал енді тұмсығын ұстап көрген кіліге ұқсайды дейді. Аяғын ұстап көрген адам, пілді ағаш жанғырығына ұқсайды деп жауап береді.

Ал енді құйрығын ұстап көрген адам, піл жіпке ұқсайды екен деп жауап береді.

Соқырдың бірде біреуі пілдің сырт пошымын дұрыс елестете алмайды.

Міне дәл осылай адамның денесін ұстап көріп, оның денесінің әр бір мүшесін анықтауға болады, бірақ оның табиғаты жөнінде, былайша айтқанда Будданың табиғаты жөнінде тура, дұрыс айту өте қиын.

Адамның өлімімен жоғалмаған және тұрмыстық құмарлардан жанары сөнбеген “мәңгіік” жасайтын Будданың мәні. Будданың өзі мен оның ілімінің жәрдемімен ғана табуға болады.

3. БАЙЛАНУЛАРДАН ЕРКІНДІК

1. Әр бір адамда Будданың табиғаты бар. Бірақ кейбіреулер, басқа ілімдерде үйретілетін,

айтылатын олардың “мені”, деп ойлайды. Олар терең жаңылысады.

“Мен” байлануға ғана тән қасиет, ал нұрланған адам “мен” дегеннен байланудан арылғандай арылуы керек. Будданың табиғаты, мәні - бұл асылдық, оны аша түсу керек. Ол “менге” ұқсас, бірақ ол біз әдетте “мен”және “менікі” деп айтқандағы “мен” емес.

Менің “менім” бар деп жүрген адам жаңылысады, себебі ол жоқ нәрсені бар деп қабылдайды. Будданың табиғатын қабылдамаған адам да бар нәрсені жоқ деп қабылдағандықтан жаңылысады.

Мысалы, бізде жас бөбек ауырып қалды делік. Оны дәрігерге көрсеткенде, дәрігер балаға дәрі береді де, ол оның ағзасы дәріні сіңіргенше балаға сүт беруге болмайды дейді.

Нәресте емшекті аузына алмас үшін, шешесі емшегіне ащы майды жағып қояды. Баланың ағзасы дәріні сіңіргеннен кейін, ол өз емшегін жуып баланы емізеді. Анасы өз баласына деген сүйіспеншілігінен осындай іске барды.

Дәл осы хикаядағы анадай, адамдардың жаңылысуын түзету үшін және олардың өзінің “меніне” тәуелділігінен арылту үшін, Будда “мен” жоқ деп үйреткен. Бірақ, ол адамдардың жаңылысуын, қателіктерін түзеткен кезде ол Будданың табиғаты бар деп оқыта бастаған.

“Мен” жаңылысуға, адасуға, ал Будданың мәні нұрлануға алып барады.

Кедейлікте өмір сүрген, үйінде бір сандық алтын көмілгенін білмеген әйелді аяп, біреу әйелге алтынды қазып алып береді, Будда, адам бойында Будданың мәнін ашып, оны адамдарға көрсетеді.

2. Онда неге адамдарда Будданың мәні бола тұра, олар жоғарғы және төменгі, бай және кедейлерге бөлінеді? Неге олар бірін-бірі өлтіреді, бірін-бірі алдайды, жаман істерді жасайды?

Патша сарайында бір палуан болады. Бір жолы ол маңдайына тағылған алмастан жасалған жасауын алмай күреске шығады. Ол маңдайын қатты ұрып алады, осы сәтте алмастан жасалған әшекей мұрынның қаңқасындағы теріге кіріп, сол жерін жарақаттайды. Палуан алмасты жоғалтып алдым деп ойлайды. Ол жарасын жазу үшін

дәрігерге барады. Дәрігер бір қарағаннан жараның алмастың терең кіргенінен болғанын түсінеді. Дәрігер алмасты алып, палуанға көрсетеді.

Дәл осы сияқты Будданың табиғатын адамдарға тұрмыстық құмарлықтарының шаңының астында жататындықтан байқамайды. Олардың көзін жақсы ұстаз ғана аша алады.

Міне сондықтан, адамдар Будданың табиғатына ие болса да, сарандықтан, ашудан, ақылсыздықтан, оның бар екендігін де сезбейді.

Олардың ісі және осы ісі үшін алған жаза оларды жаңылуға алып келеді. Бірақ, Будданың мәні жоғалмайды және бұзылмайды.

Хикаядағыдай дәрігердің көмегі арқылы асыл тасын тапқан палуан секілді, адамдар да Будданың жарығы арқылы өздеріндегі Будданың мәнін табады.

3. Сиырлар күрең, қара, ақ және әр түрлі түсті болғанымен, олар бәрі бірдей ақ сүт береді. Дәл сол сияқты адамдар: әр түрлі жағдайда өмір

сүргенімен де, әр түрлі тұрмыс жағдайында болса да және өз ісіне қарай тиісті жазасын алғанымен де, олардың барлығында Будданың мәні бірдей.

Мысалы, Гималайда қымбат бағалы дәрі жасайтын шөп бар, бірақ ол қалың өсімдіктер арасында, ең төменде өскендіктен, адамдар оны таба алмайды. Ерте заманда бір дана адам дәрілік шөпті иісі бойынша тапқан. Салатын ыдыс жасап, оған дәріні жинап қояды. Ол өлген соң дәрі тауда ұмытылып қалып, ыдыста тұрып бұзылады және сыртқа төгіліп қалады. Оның дәмі де өзгереді.

Дәл осы хикаядағыдай Будда мәні тұрмыс құмарлығының қалың өскен өсімдіктерінің астында жатады, сондықтан адамдарға оны табу қиын. Бірақ, қазір Будда бұл қалың өсімдікті ашып, оны адамдарға көрсетті. Будда мәні өз тәттілігі бойынша бірқалыпты, бірақ тіршіліктің құмарлықтары арқасында ол дәмі жағынан әр түрлі болып сезілді және сондықтан адамдар әр түрлі жағдайда өмір сүреді.

4. Будданың мәні алмастай берік, сондықтан оны бұзу мүмкін емес. Құммен таста тесік қылуға мүмкін болса, алмасты тесу мүмкін емес.

Жан менен денені шірітіп, бұзуға болса да
Будданың мәнін бұзу мүмкін емес

Будда мәні - бұл адамның ең жақсы қасиеті.
Адамдар, еркек әйелден жоғары және әйелдер
еркектен төмен деп ойлайды, бірақ, Будда ілімі
бойынша еркек пен әйелдің арасында ешқандай
айырмашылық жоқ. Ол тек Будданың табиғатын
бағалауды оқытады.

Егер тазаланбаған алтынды балқытып, ондағы
қоспалардан тазартсақ, таза алтынды аламыз. Егер
адам жанының тазаланбаған алтынын балқытса
және тұрмыстық құмарлықтары сияқты
қоспаларды алып тастасақ, әрбір адамда бірдей
Будда мәні ашылады.

IV ТАРАУ

ТҰРМЫСТЫҚ ҚҰМАРЛЫҚТАР

1. ЖАННЫҢ ЛАСТАНУЫ

1. Адамның жан дүниесінде Будданың мәнін тұрмыстық құмарларының екі түрі жауып тұрады: ақылдың құмары және сезім құмары.

Барлық тұрмыстық құмарларды міне осы екі түрге бөлуге болады, олардың басты қайнар көзі қараңғылық пен ашкөздік, дүниеқорлық.

Қараңғылық және дүниеқорлық әр қилы құмарлықтарды тудырады. Олар барлық құмарлықтардың қайнар көзі.

Қараңғылық - бұл надандық, ақиқатты түсінбестік. Ашкөздік - бұл күшті ықылас, өмірге байланудың қайнар көзі. Бұл көз көргенмен құлақ естігеннің барлығын иелену тілегі. Бұл өлімді тілейтін тілекке айналатын қалаудың өзі.

Қараңғылықтан және ашкөздіктен төмендегі тұрмыстық құмарлары туындайды: көксеу, ашу, ақылсыздық, дұрыс талқыламау, өкпе, қызғану, жағынушылық, алдау, тәкаппарлық, жеккөрушілік, үстірт ойлау, шалағайлық және сол сияқтылар.

2. Көксеу адамның өзіне ұнаған нәрсесін көргеннен өзінің тілегін қанағаттандыру мақсатына еліктеуінен шығады. Ашу - адам өзіне ұнамағанды көргенде оны өз еркіне бағындыру ойына ергендіктен шығады. Ақылсыздық болса адамның өзінің надандығынан, яғни нені жасау керек екендігін білгендігінен тұрады. Дұрыс талқыламау - бұл демек дұрыс емес ілімнің ықпалы негізінде дұрыс емес ойлау болып табылады.

Көксеу, ашу және ақылсыздықты осы дүниенің үш оты деп атайды. Көксеу жалыны - өз тілектеріне еркіндік берген және ақылын жоғалтқан адамды өртеп жібереді. Ашу оты - ашуланған және тірі жандардың өміріне қауіп төндіргенді өртейді.

Шындығында бұл дүниеде әр түрлі оттар жанып тұрады. Көксеу оты, ашу оты, ақылсыздық оты, өмір оты, кәріліктің, аурудың, өлім оттары, сондай-ақ тынымсыздық, азап шегу, қайғы-уайым, қасірет және т.б оттар жанып тұрады.

Бұл тұрмыстық құмарлықтарының оты тек қана жаңылысқандарды ғана емес, сонымен қатар басқаларға да қайғы-қасірет және тәннің, тілдің және жанның жаман қылықтарына алып келеді. Оның аржағында бұл оттардың күйігінен пайда

болған ірің басқа адамдарға жұғады және жамандық жолына түсуіне азғырады.

3. Көксеу өзін қанағаттандыру сезімінен туындайды, ашу - қанағаттанбағандық сезімінен, ақылсыздық - таза емес ниеттерден туындайды. Көксеу жеке өзі үлкен күнә болмағанымен, одан арылу оңай емес. Ашу үлкен күнә болғанымен, одан арылу оңай. Ақылсыздық үлкен күнә болып есептелінеді және одан арылу өте қиын.

Сондықтан адамдар өзіне ұнағанды көргенде не естігенде дұрыс ойлау керек, ұнамағанды көргенде шыдамдылыққа бекініп және әрдайым дұрыс ойлауы керек, осынысымен осы үш отты өшіреді. Егер адамдар дұрыс таза және риясыз жанға ие болса, тұрмыстық құмарлары оларға белгісіз болады.

4. Көксеу, ашу және ақылсыздық ауру адамның қызуына ұқсас. Қандай адам болса да, егер оның ыстығы болса, қандай кең және әдемі бөлмеде жатса да ол сандырақтайды және нашар ұйықтайды.

Осы үш тұрмыстық құмарлықтарынан босанған адам, қыстың суық түнінде түскен жапырақтан төселген қатты төсекте тыныш және тәтті ұйқыда болады. Ол жаздың қапырық, ыстық түнінде де

және жайсыз бөлмеде де тәтті, алаңсыз ұйқыда болады.

Міне осы үш тұрмыстық құмарлары бұл дүниедегі қайғы-уайым мен азаптанудың негізгі себептері болып табылады. Бұл қайғы-уайымды және азаптануды алдын ала сақтану, жанның жинақталуы мен ақыл тоқтатады. Алдын ала сақтану көксеудің жаман қылықтарынан тазартады. Жанның дұрыс жинақталуы ашудың кесірінен, ал ақыл ақылсыздықтың теріс қылықтарынан тазартады.

5. Адам тілегінде, арманында шек жоқ. Бұл тұзды су ішіп, шөлін қандыра алмаған адамға ұқсайды. Ол суды қанша ішкенімен де, сусыны қанбайды, қайта шөлдегені күшейе береді.

Адам өз тілегін қанаттандыруға ұмтылады, бірақ онда қанаттанбағандық сезім күшейе береді, ол абыржығанын сезе бастайды.

Адам өзінің тілектерін қанағаттандыра алмайды. Ол қалағанын ала алмағаны үшін қиналады. Қанағаттанбай қалған кезде ол жындануға дейін барады.

Адамдар сараңдықтан бір-бірімен таласады, тойымсыздықтан бір-бірімен соғысады. Ашкөздіктен есінен танған, көзін шел басқан патшалар, министрлер, әкелер мен балалары, ағайындар,

апалы-сіңлілер, достар бір-бірімен соғысады және бір-бірін өлтіреді.

Сараңдықтан, тойымсыздықтан адам дұрыс жолдан шығып, өтірік айта бастайды, ұрлық қылып, зинақорлық жасайды. Кейде қылмыс үстінде өшкереленіп, жазаланады және азам шегеді.

Бұдан басқа, сараңдықтан ол тән, тіл және жанның күнәсін жасайды. Ол бұл дүниеде азап шегеді, ол өлгеннен кейін о дүниеде қаранғылық дүниесіне душар болады.

6. Ашкөздік тұрмыстық құмарларының ең бастысы, ол басқа құмарлықтар оған тәуелді болады.

Ашкөздік тұрмыстық құмарлары өсіп шыққан ылғалды топыраққа ұқсас. Ол әр түрлі тұрмыстық құмарлықтарды тудырады. Ашкөздік - жақсылықты жұтатын, мастан кемпір. Ол қандай да болсын жақсылықты жоқ қылады.

Ашкөздік - гүлдің көленкесінде жасырынып жататын улы жылан. Ол Тілек гүліне жақындағанның қай-қайсысында өлтіреді. Ашкөздік ағаштарды шырмаған арам шырмауық гүл секілді. Ол адамның жанын шырмайды және одан жақсылық шырынын сорып алады. Ашкөздік ібіліс тастаған нан. Ол

нанды алған адамды, зұлымдықтың ібіліс жолына еліктіреді.

Егерде аш итке қан жағылған кепкен сүйекті тастасақ, ол тойымсызданып сүйекке қарай жүгіреді, бірақ оны кеміремін деп тек шаршайды және қиналады. Дәл осындай ашкөздік адамның жанын тойдыра алмайды.

Бір кесек ет үшін жыртқыштар бір-бірімен тістеседі. Қолында ұстаған шырағымен желге қарсы жүрген ақылсыз ақымақ адамдай, сараңдықтың жалынынан өртенеді. Дәл осы жыртқыштар секілді немесе осы ақымақ адамдай, сараңдықтың нәтижесінде адамдар өздерін өздері қинайды, күйдіреді.

7. Уланған жебеден егерде ол сырттан ұшса одан өзінді қорғауға болады, бірақ ол ішіннен ұшса онда өзінді қорғай алмайсың. Көксеу, ашу, ақылсыздық, даңдайсуды әр түрлі ауруды тудыратын умен уланған төрт жебемен салыстыруға болады.

Адамның жан дүниесінде көксеу, ашу және ақылсыздық болса, адам тілі алдайды, артық әңгіме айтады, өсек айтады және екі жүзді болады, ал оның денесі тірілерді өлтіріп, ұрлық жасайды, зинақорлыққа барады.

Жанның үш кеселі, тілдің төрт кесірі, және дененің үш кесірі он жамандық болып аталады.

Егерде адам саналы түрде өтірік айтса, ол қандай болсын жауыздық жасауы мүмкін. Ол жаман қылықтар жасағандықтан, өтірік айтуға мәжбүр болады. Ол өтірік айтатындықтан, ол алаңсыз, беймарал жамандық жасайды.

Ашкөздік, көксеу, қорқыныш және ашу ақылсыздықтан шығады. Бақытсыздық және ауыртпалық та ақылсыздықтан шығады. Ақымақтық шын мәнісінде бұл дүниедегі басты жұқпалы ауру, кесел.

8. Тұрмыстық құмарларының арқасында адам жаман істерді жасайды. Жаман қылықтарынан ол азап шегеді. Тіршілік құмарлары, жаман іс-әрекеттер және азаптану - бұл тоқтамай айналатын үш дөңгелек.

Бұл дөңгелек айналуының бастамасы мен аяғы жоқ. Адам осы айналу шеңберінен шыға алмайды. Осы шеңберде айналып, содан қайта туады, осы дүниеден басқа дүниеге өтеді, одан үшінші дүниеге өтеді, оның жасаруы, қайта тууы шексіз жалғасып жатады.

Егерде осы мәңгілік айналу дөңгелегінде жүріп оның өлгеннен кейінгі барлық сүйектерін бір жерге жинаса олар қайсы бір таудан биік болар еді. Ал егер ананың емшегінен осы уақытқа дейін емген барлық сүтті жинаса, теңіздің қайсы бірінен болса үлкен болатын еді.

Сондықтан адамдар Будданың мәні болғанымен, ол тұрмыстық құмарларының қалың шаңының астында жатады және оның астынан білінбейді. Адамда Будданың көрінбеген табиғаты, мәні болса да, адамдарға ол жоқ секілденеді, міне сондықтан олардың жаңылысуы шексіз.

2. АДАМ МІНЕЗІ

1. Адам мінезін түсіну өте қиын. Басы қайда басталатыны белгісіз қамыс тоғайы секілді. Адамға қарағанда хайуандардың мінез-құлқы түсініктірек. Адамдарды мінезіне қарай 4 топқа бөлінеді.

Бірінші топ - бұл азап шегушілер, қиналатындар. Олар дұрыс емес ілімге еріп, өз денесін азапқа салады.

Екінші топ - басқаларға зиян келтіріп, қинайтын адамдар. Олар тірі жандарды өлтіреді, ұрлайды және басқа да жаман іс-әрекеттер жасайды.

Үшінші топ - өздері ғана қиналып қоймай, басқаларды да қиындыққа салатын адамдар.

Төртінші топ - өздері де азаптанбайтын, басқаларға да ауыртпалықтар алып келмейтін адамдар. Олар жарасымдықта, тыныштықта, арман тілектерден еркіндікте өмір сүреді. Будданың іліміне сүйене отырып олар тірі жандарды өлтірмейді, ұрлық жасамайды және адал, жақсы істерді жасайды.

2. Бұдан басқа бұл дүниеде адамның үш түрі бар. Тасқа ойылған жазуларға, құмда жазылған жазуларға, суда жазылған жазуларға ұқсас адамдар бар.

Тасқа ойылған жазуларға ұқсас адамдар жиі ашуланады, олардың ашуы тасқа ойылған жазулар секілді ұзаққа созылады және қайтпайды.

Құмға жазылған жазуларға ұқсас адамдар жиі ашуланғанымен, олардың ашуы құмға жазылған жазулар сияқты ұзаққа бармайды.

Суда жазылған жазуларға ұқсас адамдар, суда жазылған, бірден жайылып кететін жазулар секілді, басқалар туралы өсек-аяң айтпайды, жаман нәрсені естісе де оған мән бермейді, олардың жан дүниесін жарасымдық пен тыныштық билеген.

Адамдардың тағы да үш түрі бар. Бірінші түрі - мінезіне қарай өте қарапайым адамдар, олар тез көтеріледі, үстірт ойланады және тұрақсыз. Басқа түрі мінезі ауыр адамдар. Олар момын және әдепті, сыпайы, өте сақ, өзінің тілектеріне бақылау жасай алады. Адамдардың үшінші түрі мінезіне қарай өте күрделі адамдар, олар өздерінің барлық тіршілік құмарлықтарын жойған.

Міне осылай, дүниеде әр түрлі адамдар көп, олардың әрқайсысын түсіну өте қиын. Тек қана Будда олардың мінезін түсіне алады және олардың әрқайсысын мінезіне сай оқытады.

3. АДАМ ӨМІРІ

1. Адам өмірі жайлы аңыз бар. Бір адам қайықпен өзен бойымен төменге қарай жүзеді. Жағадан оған бір адам айқайлап: “Сен төменге көңілді жүзіп бара жатырсың. Бірақ қайта ойлан. Төменде сені биік, үлкен толқындар иірімдер, қолтырауын және өзәзілдері бар тұңғайық күтіп тұрады. Сен сөзсіз өлесің”- дейді.

Бұл жерде өзен ойын-сауықта өтіп жатқан өмірді білдіреді. “Өзен бойымен төменге көңілді жүзу” адамның өзіне байлануын білдіреді. “Үлкен толқындар” - бұл ашу мен азапқа толы өмір. “Иірімдер”- бұл рақатқа бату. Ал “қолтырауын мен өзәзілдер жасайтын тұңғайықтар” - бұл күнәға бату. “Жағадағы адам”- ол Будда.

Тағы бір аңызды тыңдаңыз. Бір адам қылмыс жасап, қашып кетеді. Оның артынан құғыншыларды жібереді, олар оны қуып жетіп, қашатын жолдарын кесіп тастайды. Торға түскендей болған қашқын, аяғының астынан күтімсіз қалған құдықты көреді. Құдыққа салынған қимадан

төменге қарай жүзім сабағы түсіп тұрады. Ол осы жүзім сабағымен төмен түсе бастайды, бірақ ол төменде аузын ашқан улы жыланды көреді. Ол тоқтап құдықтың ортасында ілініп қалады. Көп ұзамай жүзім сабағын қатты қысқан қолдары талады. Бұған қоса қара және ақ екі тышқан пайда болып, жүзім сабағын кеміре бастайды.

Жүзім сабағы кеміріліп болғанда, қашқын жыланның ашылған көмейіне түседі. Ол басын көтергенде, оның аузына араның ұясынан бірінен соң бірі бірнеше бал тамшылары тамды. Қауіп-қатерде тұрғанын ұмытып, рақаттанып балды тата бастайды.

Бұл аңызда бұл дүниеге келетін және өлетін адамның жалғыздығын көрсетеді. “Қуғыншылар” және “улы жылан” бұл дене, әр түрлі ниеттердің қайнар көзі. “Күтілмеген құдықтағы жүзім сабағы”- бұл адамның өмірін анықтайды. “Екі қара және ақ тышқан”- бұл уақыт. “Ара балының тамшылары”- өмірдегі ләззат алу, рақат күй кешуді түсіндіреді.

2. Тағы бір аңызды тыңдайық. Патша сандыққа төрт улы жыланды салып, бір адамға оларды жақсы күтуге бұйрық береді. Бірақ ол егерде жыланның біреуін болса да ашуына тисе, оның басы кесілетінін айтып, ескертеді. Бұл бұйрықты естіген адам қорқып, жыландары бар сандықты тастай салып қашады. Мұны естіген патша бес

қызметкерін артынан қуғынға салады. Олар алдау арқылы қашқынды патшаға алып келгісі келеді. Бірақ ол алдағанға түспей, одан ары қашып кетеді. Бір ауылға қашып жеткен, ол жасырынатын жай, мекен іздей бастайды.

Міне осы кезде аспаннан ауылда ешкімнің тұрмайтындығын және осы түнде ауылға бес қарақшының келетіндігін айтқан дауыс естіледі. Қорыққан қашқын ауылды тастап, әрі қарай қаша жөнеледі. Оның жолын тасқындаған өзен тосып қалады. Өзеннен өту өте қиын. Бірақ бұл жағада оған қатер төніп тұрғанын сезінген қашқын, сал жасап және үлкен қиындықпен басқа жағаға салмен жүзіп өтеді, ол осы жерде ең алғаш қауіпсіздікте екендігін сезінді.

Мұнда “төрт улы жыланы бар сандық” - жер, су, от және жел сияқты құрылымдардан, бөлшектерден тұратын адамның денесін білдіреді. Бұл дене тілек-ниеттің қайнар көзі және жан дүниесінің жауы. Сондықтан адам ондай денеден қашады. “Бес қызметкердің қашқынды алдауы” адамның денесін және жанын құрайтын бес бөлшек.

“Пана” - адамның алты сезім органы. Ал “алты қарақшы” - сезім органдарының объектілері. Барлық сезім органдарының қауіп қатерге апаратынын көрген қашқын қайта қашып жөнеледі. Оған

тосқауыл болған. “Тасқындаған өзен” тіршілік құмарлары отында жанған өмірді көрсетеді.

Будда ілімінің салын жасап тіршілік құмарларының қорқынышты және терең өзенінен жүзіп өтіп, басқа жағалауға жетеді, онда ол сабырлық пен тыныштыққа жетеді.

3. Дүниеде анасы баласын, баласы анасын құтқара алмайтын үш жағдай болады. Үлкен өрт болғанда, үлкен сел болғанда, ірі таланып-тоналу кезінде. Бірақ осындай жағдайларда да кейде ана мен бала бір-біріне көмек бере алады.

Бірақ, басқада шешесі баласын, баласы анасын құтқара алмайтын үш жағдай бар. Бұл кәріліктен қорыққан жағдайда, ауру, кесел алдында қорыққан және өлім алдындағы қорқыныш жағдайында.

Анасының қартайғанын көре тұра, қалай қартайған анасын өзімен алмастыра алады? Аурып жатқан баласына жылап отырған ана, өзімен ауырып жатқан баласын қалай алмастыра алады? Бала өлгенде немесе анасы өлгенде, олар анасы мен баласы болғанымен олар өздерімен бір-бірін алмастыра алмайды. Ана мен бала қаншалықты

бір-бірін терең жақсы көргенімен мұндай жағдайда бір-біріне жәрдем бере алмайды.

4. Бұл дүниеде көп зұлымдық жасаған, өлгеннен кейін тозаққа түскен жексұрынды “Сен адамдар дүниесінде болғанда, үш періштені көрдің бе?” - деп сұрайды тозақтың иесі Эмма. “Жоқ, мен періштелерді көрмедім” - “Таяқ танып, әрең басқан, иілген қарияларды көрдің бе?” “Ондай қариялардың мен көпшілігін көрдім.” “Осы періштелерді кездестіре отырып, сені де кәрілік күтіп тұрғанын түсінбедің, жақсы істерді жасауға асығу керектігін ойланбадың. Сол үшін сен қазір осындай жазаға тартылып жатырсың.”

Сен азып кеткеннен қарауға аянышты төсек тартып жатқан ауру адамдарды көрмедің бе? “Ондай ауруларды мен көп көрдім.” “Ауырып жатқан періштелерді кездестіре тұра сені де аурулардың күтіп тұрғанын түсінбедің. Сол үшін де сен тозаққа түстің.”

Сенің алдында өлген адамдарды көрдің бе? “Өлгендерді мен көп көрдім.” “Барлығы өлімге душар болатынын үйреткен періштелерді кездестіре тұра, сенде өлімге душар болатыныңды түсінбедің және жақсы істер жасауға қамданбадың. Осы үшін де саған осындай жазалар берілуде. Өзіңнің жасаған істерін үшін өзін жауап бересін.”

5. Бір бай адамның келіні Кисаготаманың жалғыз, әлі кішкентай ұл баласы қайтыс болады. Басына түскен қайғыдан, жас ана есінен, ақылдан ауысады. Ол баласының мұздай денесін көкірегіне қатты қысып, оның сүйікті баласын емдей алатын адамды іздеп кетеді.

Ешкім оған жәрдем бере алмады, тек жаны ашып, есіркеді. Оны аяған шәкірті Джетаванаға оның ұстазына барудың керектігін айтады. Жас ана баласымен асығып жүріп кетеді.

Әйелге зер сала қарап: “Келін, сенің баланды аурудан жазу үшін апиынның ұрығы керек. Қалаға барып біреулерден 4-5 дәнін алып кел. Бірақ ол апиынның тұқымдары әлі осы кезге дейін ешкім өлмеген үйден болсын.”

Қайғыдан есінен адасқан ана қалаға апиынның ұрығын іздеп барады. Апиынды ол тез таба қойды, бірақ өлім шықпаған үйді ол еш таба алмады. Керекті апиын ұрықтарын таба алмаған ана Буддаға қайтып келеді. Ол Асқақтың тыныштықта, сабырлы отырғанын көріп, енді ғана оның сөздерінің мәнін түсінді. Ол ұйқыдан оянғандай

есін жинады. Баласының мұздай денесін жерлеп, ол Асқаққа қайтып келіп, оның шәкірті болды.

4. АДАМНЫҢ НАҚТЫ ӨМІРІ

1. Адамдар бұл дүниеде бір-біріне немқұрайды қарайды және бір-бірін жақсы көрмейді. Майда-шүйде үшін бірімен-бірі жанжалдасады, азап пен қиындықта, қайғы-қасіретте өмір сүреді, олардың өмірі бақытсыздық пен қиналудың тұтас шеңберінде.

Жай-күйіне және байлығына тәуелсіз, тек ақша жайында ойлағандықтан олар қинанады. Біреулері ақшасы болмағандықтан қиналады. Басқа біреулері ақшасы болғандықтан қиналады. Олар тек өз тілектерін қанағаттандыруды ғана ойлайды және бір минут тынышталуды білмейді.

Байлар - егерде бақшасы болса, бау-бақшасының жайын ойлайды, егерде үйлері болса үйін ойлайды. Олар өздерінде бар, оларға әбден байланған барлық нәрселері жөнінде алаңдайды. Апатқа ұшырап, қиындықтарға кездесіп немесе өрттің салдарынан бар дүниесінен айрылса, олар қатты қайғырып өзін өлтіруге дейін барады. Бәрінен бұрын, олар өлім жағына жалғыз аттанады, ешкім оларды шығарып салмайды.

Кедейлер дүниесі, ештеңесі болмағандықтан қайғыланады. Олар үйім, күйім, бау-бақшам болса

екен дейді. Арман-ниет жалынында жана отырып, олар денесімен де жан дүниесімен де шаршайды. Міне осыған байланысты оларға берілген өмірді сүре алмай бұл дүниеден мерзімінен ерте кетеді. Олар ұзақ өлім жолына жалғыз жүріп кетуіне мәжбүр болады.

2. Бұл дүниеде бес жамандық бар. Біріншіден, дүниеде бәрі адамнан бастап жерде жорғалаған құртқа дейін үнемі қастықта өмір сүреді. Күштілер әлсіздерге қысым көрсетеді, ал әлсіздер күштілерді алдайды. Олар бір-бірімен қастасып, әрдайым бірін-бірі зәбірлейді және қорлайды.

Екіншіден, ата-аналар мен балалары, ағайындар мен апалы-сіңлілер, күйеулері мен әйелдері, туғандары мен жақындары, олардың барлығында қатал түрде ұстанатын өзінің көзқарастары, қатаң ережелері жоқ. Олар тек қана өздері мен өздерінің тілектері жөнінде ғана ойланады. Олардың өз шындығы жоқ. Олар бірін-бірі алдайды, олардың ісі мен сөзінде үлкен алшақтық кездеседі.

Үшіншіден, бәрінде жаман ойлары бар, тән сезімінің құмарлықтарымен өмір сүреді. Не еркек, не әйелде өзіне берілген рольды ойнамайды. Сондықтан олар бір-бірімен жауласады, топтарға бірігеді, зұлымдыққа, жамандыққа барады.

Төртіншіден, ешқайсысы жақсылық істер жасау туралы ойламайды. Барлығы біріне-бірі жаман үлгі көрсетіп, жаман істер жасайды, алдайды, артық еңгіме айтады, өсек-аянға жақын болады, екі жүзділік жасап, бірін-бірі қорлайды. Бір-бірін сыйламастан бұрын, әркім өзін осы дүниедегі ең маңызды адаммын деп есептейді және басқаны қорладым деп ұялғанды білмейді.

Бесіншіден, барлық адамдар жалқау, жақсы істерді білмейді. Оларда ырзашылдық білдіру, парызын өтеу сезімі жоқ. Олар тек өздерінің тілектерімен ғана жүреді, басқаларға реніш, жағымсыздықты алып келеді және ақырында ауыр қылмыс жасайды.

3. Адамдар бір-бірін сыйлауы және көмектесуі керек. Оның орнына болмайтын өзінің жеке мүддесі үшін бірін-бірі жек көреді. Мұнысымен олар ұрысқа себеп болған кішкентай ғана себеп біраз уақыт өткеннен кейін үлкен ұрысқа және тереңдеген өкпеге алып келетінін білмейді.

Бұл дүниедегі дұшпандық екі жаққа да зияндық келтірсе де, апатқа бірден алып келмейді. Бірақ ол адамның жан-дүниесін уландырады, оны өршілендіріп, жан дүниесін өзгертеді. Осы үшін, қайта өмірге келуді қайталай отырып, адамдар бірін-бірі қорлайды, жала жабады, жауыз болады.

Бұл ашкөздік және құмарлық дүниесінде адам жалғыз болып туылды және жалғыз болып өледі. Болашақта оның жасаған істері үшін оның жазасын ешкім көрмейді, жазаны оның өзі қабылдауы қажет.

Жақсылық пен жамандық әр түрлі бағаланады. Жақсылық үшін адам бақытқа кенеледі, ал жамандық үшін қайғы қасіретке ұшырайды. Бұл талассыз ақиқат. Әр бір адам өз істеріне лайық алатын нәрсесін алады.

4. Тілектеріне, әдеттеріне және қиындықтарына берік байланған адамдар белгілі бір уақыт өтісімен үмітін үзеді. Терең үмітсіздікте, торығуда олар өздерінің ашкөздігін қанағаттандыру жолына түседі, өршіленеді, есаландық жасайды, бір-бірімен жаң-жалдасады, дұрыс, тура жолға түсе алмайды, уақытынан бұрын өледі және шексіз қиналуға, қасірет тартуға мәжбүр болады.

Адамдардың мұндай өмірі табиғат заңдылықтарына, аспан мен жердің заңдылықтарына сай келмейді. Ол сөзсіз қайғыға, апатқа алып келеді, сондықтан адамдар бұл дүниеде де, о дүниеде де азаптануға мәжбүр болады.

Шындығында бұл дүниеде барлық нәрсе өтпелі, ағынды және сенімді еш нәрсе жоқ. Өкініштісі, барлығының осындай жағдайда рақатқа, ләззатқа берілуі.

5. Бұл осы дүниенің нақты көрінісі. Адамдар бұл дүниеде қиналып туылады, тек жамандық жасайды, жақсы істер жайында ештеңе білмейді. Сондықтан осы дүниенің заңдылығы бойынша жазасына бұдан да үлкен қиындықтарға ие болады.

Тек қана өз қамын ойлап, адамдар басқаларға көмек көрсетеді. Олар өздерінің тілек-армандарына еркіндік беріп, өз құмарлықтарын жандандырып, азап шегеді, ал оның иесіне, жазасына одан да үлкен қайғы-қасіретке тап болады.

6. Сондықтан адам тіршілік құмарлықтарын тастап, дені сау кезінде дұрыс жолға түсіп, өзіне мәңгілік өмір тілеуі керек. Тура жолдан артық, ұнамды не болуы мүмкін?

Бірақ адамдар жақсы істердің жақсылықпен қайтатынын, дұрыс жолға алып келетініне сенбейді. Олар адамның өлгеннен кейін қайтып туылатынын да білмейді.

Олар басқаларға жасаған көмек бақыт алып келетініне сенбейді. Олар жақсылық пен жамандыққа тиісті ештеңеге сенбейді.

Адамдар қателеседі, олар дұрыс ілімді, жақсылықты білмейді. Олардың жан дүниесін қараңғылық билеген. Олар сәттілік пен сәтсіздіктің шығатын, бақыт пен бақытсыздықтың болатын

заңдарын, жолдарын білмейді. Олар бүгінгі өмірі үшін ғана жылап, қайғырады.

Барлығы ағынды және әрдайым өзгерісте, себебі бұл жарық дүниеде тұрақты еш нәрсе жоқ. Адамдар осы үшін қайғырып, қиналғанды ғана біледі. Олар дұрыс ілімге үңілмейді, құлақ салмайды, терең ойланбайды. Олар тек қолы жететін құштарлықтарға, ләззатқа беріледі. Олардың байлыққа ие болу және тән сезімдерінің құмарлықтарына шек жоқ.

7. Ерте заманнан адамдар жаңылу дүниесінде өмір сүреді, олар мәңгілік қорқыныш сезімінде және терең азап көруде өмір сүреді. Қазіргі кезде осы жаңылысу, адасулар жалғасып жатыр. Бірақ ең жақсысы олар қазір Будда ілімін білуге және оған сенім артуға мүмкіндік алды.

Олар терең ойланып, жамандықтан алыстап, арылып, жақсылықты таңдаулары керек және Будда ілімінің жолына түсуі қажет.

Бақытымызға орай, Будда ілімін білуге барлығының мүмкіндігі бар, сондықтан барлығы оған сенуі керек және Будда дүниесінде туылуды тілеуі керек. Будда ілімімен танысқан соң, басқалар секілді тұрмыстық құмарларының билігінде болуға және күнә жасауға болмайды. Бұл ілімді насихаттағанда, таратқанда тек қана өзінің құтқарылуынды ғана ойламай, басқа да адамдарды құтқаруды тілеу керек.

V ТАРАУ

БУДДАНЫҢ ҚҰТҚАРЫЛУЫ

1. БУДДАНЫҢ СЕРТТЕРІ

1. Адамдарға тұрмыстық құмарларынан босану өте қиын. Ерте заманнан жаман істер жасай отырып, олар адасады. Сондықтан олардың өз бойында Будданың мәні болғанымен, оны олар көрсете алмайды.

Адамдардың табиғатын жақсы білген Будда, ежелгі заманнан ботхисатва болуды шешкен, және жоғарғы мейірімділікке және аяушылыққа бөленген, ол адамдарды қорқыныш пен қайғыдан құтқара бастады. Осы мақсатта Ол өзіне көп серттерді беріп, Оның маңдайына қандай қиындықтар кездесе де, қолынан келгеннің бәрін жасауға ант береді.

а) Мен Будда болғанымменен, егер де менің дүниеде туылған барлық адамдар Будда бола алмаса және нұрлануға жетпесе, онда мен нұрланбаймын.

б) Мен Будда болғанымменде, егер де менің жарығым шектеулі болса және дүниенің барлық түкпіріне жетпесе, мен нұрланбаймын.

в) Мен Будда болғанымменде, егер менің өмірім шектеулі болып, жылдармен есептелсе, мен нұрланбаймын.

г) Мен Будда болсам да, дүниенің барлық он елінің буддалары менің атымды мадақтамаса, даңқымды шығармаса, нұрланбаймын.

д) Мен Будда болған күнде де, егер дүниенің он елінің адамдары, менің іліміме терең сеніммен қарап, менің дүниеде туылғысы келіп, бірақ оны жасай алмаса, ілімнен өз атымды он рет қайталап, нұрланбаймын.

е) Мен Будда болсам да, менің ілімімнің жолына түскен барлық он елдің адамдары көп жақсы істер жасап, менің дүниеде барлық көңілімен туылғысы келіп, өле бастаса және ұлы бодхисатвалардың қоршауында мен олардың алдынан шықпасам, мен нұрланбаймын.

ж) Мен Будда болсам да, егер дүниедегі барлық он елдің адамдары мен туралы біліп, адамгершіліктің, ізгіліктің ұрықтарын және шын жүрегімен онда туылғысы келіп, бірақ оны жүзеге асыра алмаса, мен нұрланбаймын.

з) Мен Будда болсам да, менің дүниеде қайта туылған қайсібір адам, Будда бола алмаса, оларды нұрлануға, және Жоғарғы мейірімділіктің ізгі-ниеттеріне алып бара алмаса, мен нұрланбаймын.

и) Мен Будда болсам да, егерде менің жарығыммен сәулеленген дүниедегі барлық он елдің адамдарының жан дүниесі және денесі тынышталмаса және бұл дүниеде барлығынан жақсы болу тілегі жалындамаса, мен нұрланбаймын.

к) Мен Будда болсам да, егер де дүниенің барлық он елінің адамдары мені біліп, өмір және өлім туралы терең ақиқатты танымаса, терең ақылға ие болмаса, мен нұрланбаймын.

Мен осы серттерді беремін. Егер де менің осы тілектерімнің барлығы орындалмаса мен нұрланбаймын. Сарқылмайтын сәуленің қайнар көзі болып, мен барлық елдерді жарықтандырам, адамдарды адасудан құтқарам, оларға оқудың, ілімнің кенін ашамын, барлық жерде ізгілікті істер жасаймын.

2. Осы серттерді беріп, Будда ұзақ уақыт бойы сансыз көптеген ізгіліктерді жасады, өзінің таза дүниесін құрды. Ежелгі заманда Буддаға айналған

Ол, қазіргі кезде де өзінің ілімін, Өзінің Таза дүниесінде уағыздап отыр.

Бұл Таза дүниеде тазалық пен тыныштық билік етеді. Мұнда жаңылысу жоқ, нұрланудан алған қанағаттану бар. Киім де, тамақ та, барлық әдемі заттар осы ашан дүниенің тұрғындарының тілегі бойынша пайда болады. Қашан асылдардан қуралған ағаштар бойынша жағымды самал жел өткенде, игілікті ілімді уағыздаушы дауыс, ауаны толтырып, барлық тыңдаушылардың жан дүниесін тазалайды.

Бұл дүниеде түрлі түсті жұпар иісті лотостар гүлдейді. Әр бір гүлде өзінің сәулесімен жарқырайтын шексіз көптеген гүл жапырақтары болады. Әр сәуле Будданың ақылын уағыздайды, тыңдаушылардың барлығын татулық пен тыныштыққа толы Будда жолына алып барады.

3. Дүниенің барлық он елінің Буддалары осы Будданың ізгіліктерін мадақтайды.

Осы Будда жөнінде білген әрбір адам, оған қуана сенім артады. Оның дүниесінде туыла алады.

Осы Будданың дүниесіне қол жеткен адам өлмейтіндікке ие болады, басқаларды құтқаруға ниеттенеді және өзін түгелдей осы игілікті іске арнайды.

Осындай ниетпен ынталанып, олар байланудан босанады және адам тіршілігінің өткінші екендігін түсінеді.

Олар тек өздеріне ғана емес, басқа адамдарға да пайдасы тиетін істерді жасайды күнделікті тіршіліктің байлануларынан, бұғауынан босанған олардың үміттері мен зардаптарына ортақтасады.

Олар бұл дүниенің азап қиындықтарға толы екенін біледі. Олар сондай-ақ Будданың қайырылымдығы мен аяушылығында шек жоқ. Олардың жан дүниесінде еш қандай байлану жоқ. Олар басқалар мен өздері арасында айырма жасамайды. Олар түпкілікті, мүлде еркін. Олар қайда барам десе өздері біледі, артқа не алдыға жүре алады, бірақ олар Будданың мейірімділігі мен аяушылығы арналғандар арасында қалуды дұрыс көреді.

Сондықтан, Будда туралы білген қуанышта, бақытты сәтте Оның атын ішінен бір рет болса да қайталаған әрбір адам Будданың алғысын, батасын алады. Барлық адамдар Будданың іліміне құлақ асуы керек және өмір мен өлімнің бұл дүниесі қаптаған отқа да алып бара жатқандай болған жағдайда оның соңынан еруі қажет.

Егер адамдар шын мәнісінде Нұрлануға жеткісі келсе, олар осы Будданың көмегіне сүйенуі керек. Будданың көмегінсіз кәдімгі, жай адамға нұрлануға жету мүмкін емес.

4. Қазіргі уақытта Будда бізден алыста емес. Оның дүниесі өте алыста орналасқанымен, Будданың Өзі Оны ойлаған адамның жан дүниесінде болады.

Егер Будданы жан дүниесінде елестетіп көрсе, Ол сансыз алтын сәулелерде жарқырап, 84 мың бейне мен түрде көрінеді. Әрбір сәуле Будданы ойлайтын адамды сәулелендіреді және оны ешқашан тастап кетпейді.

Буддаға қарап, адам Оның жан дүниесін көреді. Оның жан дүниесі Жоғарғы мейірімділіктен басқа еш нәрсе емес. Ол Өзіне сенген адамдарды ғана емес, Оның қайырымдылығын білмейтін немесе Ол туралы ұмытқандарды да құтқарады.

Буддаға сенген адамға, Будда Өзімен бір тұтас болуға мүмкіндік береді. Егер Ол туралы ойласа, Ол әрбір адамның жан дүниесіне кіре алады. Себебі Ол Өзімен барлық заттарды толтыра алады.

Сондықтан адам Будда туралы ойланғанда, оның жан дүниесі Будданың айқын бейнесін, түрін тауып ие болады, оның өзі Буддаға айналады.

Дінге сенуші, тәртіпті, абыройлы асыл адамның жан дүниесі Будданың жаны деп ойлау керек.

5. Будда бейнесі әрқилы Ол әрбір адамның алдына оның қабілеттеріне сай, оның Будданы қалай түсіне алатынына сәйкес бейнеде көрінеді. Будда бүкіл дүниені өзімен толтырады. Оған шек жоқ. Ол адам ақылына түсініксіз. Оны әлемде, табиғатта, әрбір адамда көруге болады.

Будданың атын ішінен қайталаған әрбір адам Оны көре алады. Ол сөзсіз адамға екі бодхисатваның еруімен келеді.

Будда барлық дүниелерде кездеседі, бірақ Оны тек Оған сенген ғана көре алады.

Будданың жарты бейнесі мен кездесудің өзі адамға үлкен бақыт алып келеді. Сондықтан нағыз Буддамен кездесу одан да үлкен, өлшемі жоқ бақыт алып келеді.

6. Бұл Будданың жан дүниесі Жоғарғы мейірімділік және ақылдан басқа ешнәрсе емес, сондықтан Будда кімді болса да қутқара алады.

Адам өзінің ақылсыздығынан, ауыр қылмыс жасаушы, жан дүниесіне ашкөзді және ашушаң, жаман ойлармен, тілімен алдаушы, артық сөйлейді, өсек аяң айтады және екі жүзді денесімен тірі жандарды өлтіруші, ұрлықшы, еркекжан, әйелжанды, былайша айтқанда осы жасалған он жолмен істер - өзінің жамандықтары үшін болашақта мәңгілік азаптануға жазаланған.

Ол өлетін кезде оған жақсы досы келді де былай дейді: “Сені азаптану күтіп тұр, қазір сен Будда жайында ойлай да алмайсың. Ең болмағанда Оның атын қайталай бер”.

Егер ол көңіл аударып Будданың атын бірнеше рет қайталаса, онда әрбір айтқан сайын одан ауыр күнәлары алына бастайды және ол шексіз жаңылу дүниесінен арылады.

Егер ол Будданың атын қайталаса, онда оның күнәсі тазарады және ол шексіз жаңылу дүниесінен босатылады. Егер де ол шын жүректен сиынса.

Буддаға сиынған адам шындығында аппақ лотостай сұлу. Екі бодхисатва Мейірім және Ақыл оның жол серігі болады, оны дұрыс жолға салып отырады және оның Будда дүниесінде туылуына алып келеді.

Сондықтан барлық адамдар мына сөздерді жаттап алуы керек “Наму - Амуда - Буцу” бұл “Буддаға жан тәнімен қызмет етемін” деген мағынаны білдіреді. Бұл сөздерді жаттап алу дегеніміз, Будданың атын жаттап алу деген сөз.

2. БАҚЫТТЫ ЖЕР

1. Будда шын мәнісінде өмірде бар және өз Дхармасын уағыздайды. Оның дүниесінде өмір сүретін адамдар қинауды білмейді, олар әрбір күнді ризашылықта, көңілді өткізеді. Сондықтан бұл дүние ұжмақ деп аталады.

Бұл дүниеде асыл тастан жасалған жеті тоған бар, тоғандағы су таза және тұнық. Тоғанның түбі алтын құммен төселген. Жоғарғы бетінде үлкен лотостар гүлдейді. Көгілдір лотостар көк түсті сәуле шашады, сары лотостар - сары түсті, ақ түсті лотостар - ақ

түсті сәулелерді шашады. Олар айналасына таза және ұнамды хош иісті таратады.

Тоған жанында алтыннан, күмістен, сапфирден және хрустальдан жасалған төрт сарай тұрады. Оларда суға алып жүретін басқыштар мәрмәрдан жасалған.

Басқа жерлерінде тоғанның үстінен пердемен жабылған, асыл тастармен әшекейленген жақтаулар мен қанаттар ілініп тұрады. Олардың арасында, барлық жерлерінде хош иісті ағаштар және гүлдер өсіп тұрады.

Аспаннан күдіретті тамаша әуен төгіледі, жерді алтын сәуле жарықтандырады. Тәулігіне алты рет аспаннан гүлдер шашылады. Адамдар бұл гүлдерді құмыраларға жинап, оларды басқа буддалардың дүниесіне алып барады және сансыз буддаларға береді.

2. Бұл дүниенің бақшасында тәтті үнмен шексіз аққулар, тауыс, тоты құстар, суық торғай, калавинкалар және басқа да құстар сайрайды. Олар жақсылық пен ізгіліктерді әнге қосады, Будда ілімін уағыздайды.

Сайраған құстардың үнін тыңдаған адамдар Буддаға тағзым жасайды, ілім жөнінде ойлайды және адамдардың татулықта, келісімде тұруын тілейді. Осы

әндерді естіген әрбір адамға, Будданы естіген сияқты болып көрінеді. Буддаға деген сенімі артады басқа дүниеде өмір сүретін Будданың жолына түскендермен достығын жаңартады.

Асыл тастардан жасалған талдардың бұтақтарын самал жел аралап өтіп, және жарқыраған қоңырауларға да самал жел тисе, онда бұл қоңыраулардың әрқайсысы өзінің мәнеріне қарай ән орындай бастайды.

Бұл әуендерді тыңдаған адамдар Буддаға сиынады, Будда ілімі туралы ойлана бастайды, адамдардың татулық пен келісімде тұруын тілейді. Будда дүниесі осындай ізгіліктер мен бұрын кездеспеген сұлулықтарға толы.

3. Неге осы дүниенің Буддасын шексіз жарық пен шексіз өмірдің Буддасы деп атайды? Себебі Будда сәулесін өлшеу мүмкін емес. Ол сәулесімен әлемнің он еліндегі барлық елдерді жарықтандырады, сонда да ол таусылмайды Оның өмірі шексіз. Сондықтан Оны солай атайды.

Бұл дүниеде өмірге келгендер адасу дүниесіне қайтып оралмайды. Олардың санында шек жоқ.

Будданың сәулесімен нұрланған шексіз көп адам жаңа өмірге ұмтылады, оянады.

Егер адам аузында Будда есімін атаумен бір күн немесе жеті күн өмір сүрсе, онда оның өлетін кезінде әулиелердің қоршауында алдына Будда келеді. Бұл адамның жан дүниесі Будда дүниесінде сөзсіз қайтадан жаратылады.

Егер адам Будда жөнінде біліп, оның іліміне сенсе, Будданың қорғауымен жоғарғы нұрлануға жете алады.

ЖЕТІЛІҮ

I ТАРАУ

НҰРЛАНУ ЖОЛЫ

1. ЖАННЫҢ ТАЗАРУЫ

1. Адам жаңылысу мен қиналудың қайнар көзі болатын тұрмыстық құмарлықтардың тұтқынында болады. Осы құмарлықтардан құтылудың бес тәсілі бар.

Біріншіден, нәрселерге дұрыс қарап, себепті байланыстардың заңына жету керек. Барлық қиналулардың қайнар көзі жаныңды баурап алған тұрмыстық құмарлықтар екенін білу керек. Міне сондықтан, осы құмарлықтар жойылған соң, қиналулар да жойылады.

Адам нәрселерге дұрыс қарамағандықтан, ол өзіндік “Менім” бар екен деп ойлай бастайды және себептілік заңдылығына мән бермейді. Осындай қате түсінушілік құмарлықтың себебіне айналады, адам адасады және қиналады.

Екіншіден, өз қалауларын, тілектерін шектеу арқылы тұрмыстық құмарлықтарын жүгендеу. Көздің, құлақтың, мұрынның, тілдің және жан түкпірінен шығатын қалауларды сергек жанның арқасында тияп отыру керек және құмарлықтардың тамырына балта шабу керек.

Үшіншіден, нәрселерді пайдалану жөнінде дұрыс ой-пікірде болу керек. Киетін киім мен

ішетін тамақты өзің рақатқа бату үшін киіп, ішпеу керек. Киім суықтан және ыстықтан қорғайды және басқалардың көзінен жалаңаш дененді жасыру үшін қызмет қылады. Ал тамақ Будда ілімінің жолымен жүруші адамның денесіне күш беру үшін қызмет етеді. Егер адам нәрселерге міне осындай дұрыс қатынаста болса, онда оның жан дүниесінде құмарлықтар пайда болмайды.

Төртіншіден, барлық нәрседе шыдамдылық керек. Ыстықты да, суықты да, аштықты да, шөлдеуді де, қорлау мен ғайбаттауды да көтере білу керек. Міне сонда ғана адамды күйдіретін құмарлықтың оты тұтанбайды.

Бесіншіден, қауіпті азғырулардан алысырақ жүру керек. Ақылды адамның асау ат пен құтырған итке жақындамайтынындай, қауіпті жерлерге жоламау керек, жаман жолдастардан қашықта болу керек. Сонда құмарлықтардың жалыны өшеді.

2. Дүниеде бес қалау бар. Олар: көз көркем, жағымды форманы көргенде, құлақ жағымды үнді естігенде, мұрын жағымды иісті сезгенде, тәтті дәмнен сілекей аққанда, қол жағымды нәрсеге тигенде пайда болады.

Көп адамдар осы адам денесінің тілектерінің жетегінде болып, артының не боларын ойламастан рақаттарға беріледі. Олар аңшының торына түскен орман бұғысындай, ібілістің тұтқынына түседі. Ақиқатында мына бес қалау тұзақ сияқты. Адам олардың қарамағына түсіп қалғанда оның жанында құмарлықтар туып, қинала бастайды. Осы қалаулар алып келген қырсықтарды көрген соң, сол тұзақтардан босанудың жолдарын іздеу керек.

3. Тұзақтан босанудың бірнеше тәсілі бар. Мысалы, жылан, крокодил, құс, ит, түлкі және маймылды алайық, яғни алты мінез-құлқы әр түрлі хайуандарды жіппен мықтап байлап, жіптің басын бір түйіп, жіберейік.

Барлық алты хайуан өз инстинктеріне бағынып, өздерінің үңгірлері мен індеріне қарай жөнеледі: жылан - өзінің ініне, крокодил - суға, құс - аспанға, ит - ауылға, түлкі - далаға, ал маймыл - орманға. Әр қайсысы өз жағына қарай тартып кетеді.

Дәл осындай адамды да көрген көзі, естіген құлағы, иіс сезген мұрыны, тілі, терісі және жан дүниесінің қалауы баурап алады. Олардың ішінен ең күштісі жеңеді және адам міне сол қалаудың билігінде болады.

Егерде осы жайуандардың әрбірін жерге берік қағылған қазыққа жіппен байлап тастаса, алғашында олардың бәрі өз үйлеріне кету үшін жұлқынады. Бірақ, уақыт өткен сайын күштері азайып, аяғында қазықтың қасына әлсіреп жатып алады.

Дәл осы айтылғандай, егер адам өзінің жанын игеріп, оны өзінің босқылауына ала алса, онда қалған бес қалау оны азғыра алмайды. Егер жан бақылауда болса, онда адам қазіргі кезеңде де, болашақта да бақытты болады.

4. Адамдар қалаулар отында жанып, атақ-даңқтың артынан қуалайды. Олар темекіге ұқсайды, шегіледі, күлге айналады, жоқ болады. Егерде Будданың ілімін ұмытып даңқ пен құрметті қусаңыз, денені өлім күтеді, ал жан болса ұяттан азап шегеді.

Атақ-даңқ, құрмет, байлықпен сұлулықтың артына түскен адам бал жағылған өткір қылышты жалаған жасбалаға ұқсайды. Ол тәтті балды жалап жатып, тілін кесіп алуы мүмкін.

Өз қалауларына беріліп және қанағаттанбаған адам қолында жалындаған факелімен желге қарсы бара жатқан адамға ұқсайды. Ол өзінің қолдарын өзінің денесін күйгізіп алады.

Көксеу, жек көру және ақылсыздықпен уланған өз жанында сенуге болмайды. Өз жаныңа еркіндік

беруге болмайды. Өз жаныңды ұстауға тырысып, қалауларға бағынбау керек.

5. Нұрлануға ұмтылған адам қалау отынан қашуы керек. Арқасына шөп көтерген адам даланың өртінен қалай қашса, нұрлануға ұмтылған адам да қалау отынан өзін сөзсіз алыста ұстауы керек.

Сұлу да, көркем түсті көріп, соған жаным тұтқын болады деп өзінің көзін ойып алмақшы болған адам ақымақ. Бұл жерде басты нәрсе жан. Жанды түзеу керек, көздің жанға бас иетін құрты жойылады. Будданың ілімімен жүру ауыр. Бірақ, нұрлануға ұмтылмайтын жансыз өмір сүру одан бетер ауыр. Онсыз адам бұл дүниеге туылып, қартайып, ауырып және өліп - шексіз қиналуға жазғырылған.

Будданың ілімін қолданушы адам терең лайда, ауыр жүкті көтеріп бара жатқан сиырдан үлгі алуы керек. Сиыр тоқтап қалмай, алға жүреді. Ол лай-батпақ артта қалғанда ғана тоқтап дем алады. Қалаудың батпағы тереңірек, бірақ, таза жанмен нұрлану жолында болсаңыз, лай-батпақты өткен соң қиналу жоғалады және жеңілдеп қаласыз.

6. Нұрлану жолымен жүрген адам өзінің менменшіл өркөкіректігінен бас тартуы тиіс және Будда ілімінің жарығын алуы керек. Ешқандай асыл заттар бұл жақсы қасиеттерге тең келе алмайды.

Дене сау болуы үшін, үйдегі істер оң болуы үшін, адамдар тыныштық пен бейбітшілікте болуы үшін, ең алдымен өзіңнің жан дүниенді машықтандырып, бақылауда ұстау керек. Егер адам өз жанын бақылауға алса және Будда ілімінен қуанышқа бөленсе, онда оған өзі байқамай-ақ жақсы қасиеттер келеді.

Асыл заттар жерден жаралады, жақсы қасиеттер жақсылықтан, ал ақыл болса таза жаннан туады. Жаңылуға толы шегі жоқ дала сияқты өмірді аман-есен өту үшін өз жолыңды ақылдың жарығымен жарық қылып, өзінді жақсы қасиеттеріңмен қорғау керек.

Будда - көксеу, жек көру және ақылсыздық уынан арылу керек деп оқытады. Бұл дұрыс ілім. Кім оны жолымен жүретін болса, ол жақсы өмір сүреді және бақытты болады.

7. Адамның жаны көбінесе өзінің ойларына бағынып кетеді. Ол көксеу жөнінде ойласа, дереу өзінде көксеу пайда болады. Жек көру туралы ойланса, дереу өзінде жек көру пайда болады. Кек алу жөнінде ойласа, дереу онда кек алу сезімі пайда болады.

Күзде, егін орағы жақындаған кезде, бақташы өзінің жайылып жүрген сиырларын қайырып, қораға қамайды. Ол бұны сиырлар бидайды таптап кетпеу үшін, диқандардың ашуына тимеу үшін және олардан сиырлары таяқ жеп қалмауы үшін жасайды. Дәл солай адам да жаман істерден туындайтын қырсықтарды көріп, өз жан дүниесін құлыппен бекітуі тиіс және жаман ойлардан арылуы керек.

Ол көксеу, жек көру және кек алу сезімдерін жойып, жан дүниесі көксемейін, жек көрмейін және кек алуға тырыспауын қадағалауы тиіс. Көктемде айнала көк-жасыл шөпке бөленгенде, бақташы өз сиырларын көгалға шығарады. Бірақ, ол әр уақытта оларды бақылап, көзін алмай жүреді.

Дәл осылай адам да өз жанының түкпіріндегі ойларды үнемі қадағалауы керек және оны бақылаудан шығармауы тиіс.

8. Бір жолы Асқақ Каусамби қаласына келеді. Бұл қалада Оған жаман ниетті болып жүрген адам бар еді. Ол нашар адамдарды өзіне қаратып, қалада Асқақ туралы жаман сөздер таратады. Асқақтың шәкірттері қалаға қайыр сұрап шыққанда, олар еш нәрсе ала алмайды, оның есесіне өздері туралы жаман сөздер естіп қайтады.

Сонда Асқаққа Ананда былай дейді: “Дұрысы бұл қалада қалмау. Басқа жақсылау қалаға барайық.” Оған Асқақ “Ананда, ал бізді басқа қалада осылай

қарсы алса не істейміз,” - деп сұрақ қояды. Сонда Ананда: “Онда келесі қалаға барамыз,”- деп жауап береді.

“Жоқ, Ананда. Бізді осылай кез келген қалада қарсы алуы мүмкін. Біз сонда қаладан қалаға ауысып, тоқтамай жүре береміз. Бізді қорлап жатқан кезде шыдауымыз керек, әбден қорлауды тоқтатқанша дейін шыдауымыз керек деп ойлаймын. Міне сонда ғана басқа қалаға баруға болады. Ананда, тыңда. Будда мынандай сегіз түсініктен алыста: пайда мен шығын, ғайбаттау мен абырой, мақтау мен даттау, қиналу мен қуану. Бұның бәрі ұзамай өтіп кетеді.”

2. ЖАҚСЫ ІСТЕР

1. Нұрлануға ұмтылған адам әр дайым өз денесінің, тілінің және жанының іс-қимылдарын тазалықта ұстауға тырысады. Өз денесінің таза істерді жасауына қамқорлық - бұл демек тірі хайуандарды, жәндіктерді өлтірмеу, ұрлық жасамау және ойнастыққа берілмеу. Өз тілінің таза болуына қамқор болу - бұл өтірік айтпау, жаман сөздерді айтпау, екі жүзділік көрсетпеу және көп сөйлемей. Өз жанындағы тазалықты сақтауға қамқорлық - бұл демек көксеу, ызаланып-ашуланбау және нәрселерге дұрыс қарамаудан сақтану.

Егер жан тұмандана бастаса, іс-әрекеттер жаман бола бастаса, онда қиналудан қашып құтыла алмайсыз. Сондықтан жанды тазарту керек және өз істерінде сабырлы болу керек.

2. Өте ежелгі уақытта бір бай жесір әйел болыпты. Ол ақ көңіл, жұмысқа және ел арасында жақсы атқа ие болыпты. Оның қызметкері ақылды және еңбекқор әйел болған екен.

Бір жолы қызметкері “Менің қожайыным бәрінің сүйіктісі, бірақ ол шынымен осындай жақсы адам ба? Мүмкін ол қоршаған ортасының арқасында осындай болған шығар? Кәне, мен оны сынап көрейін,” - деп ойлайды.

Ертеңіне қызметкері кеш тұрып, түскі тамаққа ғана шығады. Қожайын әйел ренжіп “Неге бүгін кеш тұрдың?” - деп сұрайды.

“Менің бір-екі рет кеш тұрғаныма ренжудың керегі жоқ,” - деп қызметкері жауап берді. Сөйтіп, қожайын әйелді одан сайын ренжітеді.

Келесі күні ол тағы да кеш тұрады. Ашуланған қожайын әйел таяқпен қызметкерін соғып жібереді. Бұны адамдар біліп, қожайын әйелге деген құрмет пен сүйіспеншілігін жоғалтады.

3. Барлық әйелдер осы қожайын әйелге ұқсайды. Егер қоршаған орта жақсы болса, онда адам

бауырмал, жұмсақ және мейірімді болады. Бірақ, қоршаған орта өзгерген соң оған қарсы шығатын болса, ол бұрынғы күйде бола ала ма?

Адам өзі туралы жағымсыз сөздерді естісе, өзін қоршаған адамдар жауласса қараса, өзі қалағандай киіне алмаса, тамақтана алмаса, немесе өзіне жәйлі болатындай тұрғын-жәйі болмаса, ол бұрынғы салмақты күйінде қала ала ма және жақсы істерін әрі қарай жалғастыра ма?

Егер қоршаған орта қолайлы болса, онда адам салмақтылығын сақтап, жақсы істерін жалғастыруы мүмкін. Бұл оның жақсы адам болып қалатынын білдірмейді. Тек Будданың іліміне қуанып денесімен жанының жетілуіне жеткен адам ғана жақсы адам бола алады. Ол әрдайым өзін салмақты ұстап, бірқалыпты күйін өзгертпейді.

4. Барлық сөздерді қарама-қарсы мәнісіне қарай бес категорияға бөлуге болады: орынды және орынсыз, шындыққа сәйкес келетін және сәйкес келмейтін, жұмсақ және дөрекі, пайдалы және зиянды, махаббатпен айтылған сөздер және жек көрушілікпен айтылған сөздер.

Міне осы айтылған сөздердің қайсы түрімен де сізге назар аударатын болса да, жан дүниенізді тепе -

теңдікте ұстап, дөрекі сөздер айтпай. Адамдарға аяушылықпен қарап, ашулану мен жек көруге бой ұрмау керек.

Мысалы, жерді жоқ қылам деп күрекпен, кетпенмен жерді қазып, жан-жаққа лақтырып жатқан адам бар деп есептейік. Бірақ, ол қанша әрекет қылса да, жер жоқ болмайды. Дәл солай барлық сөздерді жоқ қылу да мүмкін емес.

Сондықтан сізге қандай сөздермен назар аударса да, өзінді өзін жетілдіріп, мейірімділік таныту керек. Сөздер адамға қатты әсер етпеуі үшін барлық уақытта жан дүниенде тепе-теңдікті сақтай білуге тырысу керек. Сонда қанша әрекеттенсең де аспанға бояумен сурет сала алмайтындай ол мүмкін емес болады. Қанша еңбектенсең де, үлкен өзенді құрғақ шөптен жасалған факелмен сөндіре алмайтындай күйде болады. Қанша қулық қылсаң да жақсы иленген теріні жүнжіте алмайтындай болады.

Адамның жан дүниесін жердей кең, аспандай шексіз, үлкен дариядай терең және жақсы иленген терідей жұмсақ болуына ұмтылуы тиіс.

Егер жаудың қолына түсіп, аяусыз қиналуға тура келсең де рухың төмендеп, онда Будда ілімімен жүр деуге болмайды. Қалай болса да жан дүниенді

салмақты ұстап, жек көрумен, ашумен сөз айтудан сақ болу керек, адамға деген аяушылық пен түсінушілік білдіру керек.

5. Бір адам кешке түтіндеп, күндіз жанатын құмырсқаның илеуін көреді. Ол бұл туралы данышпанға айтады. Данышпан болса: “Қолға қылышты алып, құмырсқаның илеуін терең етіп қаз,” - деп бұйрық бреді. Адам дәл солай етеді.

Ол құмырсқа илеуінен құлыпты, содан кейін көбікті, одан соң айырларды, сосын жәшік, тасбақа пышақ және бір кесім етті қазып алады. Ақырында ол айдаһарды қазып шығарады.

Құмырсқаның илеуінен не тапқанын адам данышпанға айтып бергенде, ол “айдаһардан басқасын лақтырып тастаңыз, айдаһарға тимеңіз”, деп кеңес береді.

Бұл аңызда “құмырсқа илеуі” деп адамның денесін айтады. “Кешке түтіндейді” - демек адам кешке отырып, күндіз не істегені еске түсіп, не қуанады, не ренжиді. “Күндіз жанады” - демек адам кешке не ойласа, соны күндіз іс жүзінде және сөз жүзінде іске асырады.

Бұл аңыздағы “адам” - Будда іліміне еруші. “Данышпан” - бұл Будда. “Қылыш” - таза ақылды түсіндіреді. “Терең қазу” - демек өзінді жетілдіруде күш салып, еңбектену.

“Құлып” - қараңғылықтың түнегін білдіреді. “Көбік” - ашу-ыза мен азап, “айырлар” - солқылдақтық пен қауіптану, “жәшік” - көксеу, жек көру, жалқаулық, тынымсыздану, өкіну мен сасқалақтау. “Тасбақа - дене мен жан”. “Пышақ” - бес қалау. “Бір кесім ет” - рақатқа бату қалауы. Бұның бәрі адам денесін уландырады, сондықтан олардан құтылу керек.

Құмырсқа илеуінен ең ақырынан шыққан “айдаһар” - бұл тұрмыстық құмарлықтардан құтылған жан. Егер аяғыңның астындағы жерді қазсаң, ақыр аяғы айдаһарды да қазып шығасың.

“Айдаһарды қалдыру және оған кедергі болмау” - бұл демек тұрмыстық құмарлықтардан құтылған жанды тыныштықта қалдыру және оған басталған істі бітіруіне мүмкіндік беру.

6. Асқақтың шәкірті Пиндола нұрлануға жеткен соң өзінің туған қаласы Каусамбиге қайтып келеді. Ол қаланың тұрғындарына жылы қатынастары үшін алғысын білдіреді. Ол Будда ұрықтарын себу үшін жерді дайындап қояды шешеді. Қаланың шетінде пальма аллеясы бар кішкене бақ бар еді. Кең болып ағып жатқан Ганга тарапынан жағымды, салқын самал жел тынымсыз соғып тұрды.

Бір жолы күндізгі күн сәулесі күйдіріп тұрған, ыстық жаздың күнінде Пиндола пальманың көлеңкесіне отыра кетеді де медитацияға беріледі.

Дәл сол күні Удайна патша, өзінің әйелдерімен баққа көңіл көтеруге келеді. Әуен мен көңілденуден шаршап, ол ағаштың көлеңкесінде көзі ілініп кетеді.

Патша ұйқтап жатқанда, оның әйелдері бақтың ішін аралай бастайды және медитацияға беріліп отырған Пиндоланы көреді. Пиндола әйелдерге қатты әсер етті, олар Будда іліміне қызыға бастайды және дұға оқып беруін сұрайды.

Ұйқыдан оянған патша жалғыз екенін көреді. Ол өзінің әйелдерін іздеп жүріп, пальманың көлеңкесінде қасиетті тақуаны қоршаған әйелдерін көреді. Сезім рақатынан бұзылған патшаның жаны қызғанышқа толады және ол өзін ашу-ызадан ұмытып, қасиетті кісіге тұра ұмтылады. “Менің әйелдерімді азғырудан ұялмайсың ба?”- деп зіркілдейді. Пиндола көзін жұмып, үні шықпай қалады. Ол жауап беруге бір де сөз айтпайды.

Мұндай сабырлылықтан жынданып кете жаздаған патша қылышын қынынан суырып алып, Пиндоланың бетіне тақайды, бірақ ол тастай болып, қимылсыз, үнсіз отыра береді.

Құтырып кеткен патша, жақында тұрған қызыл құмырсқалардың илеуін қозғап, отырған монахтың үстіне шашып жібереді. Бірақ Пиндола басындағындай, өзінің бір қалыпты күйін бұзбай, отыра береді.

Міне осы жерде патша өз ісінен ұялып, қасиетті данышпаннан кешірім сұрайды. Сөйтіп, сол кезден бастап Будданың ілімі патша сарайында тарай бастайды, содан кейін бүкіл елге жайыла бастайды.

7. Бірнеше күннен кейін Удаяна патша ойлап жүрген сұрақтарын беру үшін ормандағы Пиндолаға келеді.

“Қасиетті ұстаз, айтшы маған, неліктен Будданың қасиеттері жас болып тұрсада азғыруларға берілмейді және таза күйінде қалады.”

Пиндола: “Патша, Будда бізге әйелдерге қалай қарау екендігін үйретті. Жасы ұлғайған әйелдерді ана деп есептеу керек. Орта жастағы әйелдерді қарындасым деп, ал жас әйелдерді қызым деп есептеу керек. Будданың осы тәлімдерінің арқасында оның шәкірттері жас болып тұрып азғыруларға бас имейді және таза күйде қалады,” - деп жауап береді.

“Бірақ адамдар анасының жасындағы әйелге де, қарындасының жасындағы әйелге де және қызының жасындағы әйелге де қызығады. Қасиетті ұстаз, айтшы маған, Будданың шәкірттері қайтіп өз қалауларын басып, жеңе алады?”

“Патша, Асқақ бізді адамның денесін ластыққа бөлейтін қан, ірің, тер, май және басқаларды көруге

үйретті. Міне осыларды адамдардан көре біліп, біз жастар, өз жанымызды таза ұстай аламыз.

“Қасиетті ұстаз, рухани және дене сынақтардан өткен және ақылға ие болған шәкірттерге бұның бәрі жеңілдеу болар. Бірақ, Будданың тәжірибесіз шәкірттеріне бұл қиындау шығар. Жаман нәрсеге қарайын деп жатып, олар өздері байқамай таза болумен әлек болып қалады. Көріксіз нәрсеге қараймын деп, олар өздері байқамай сұлулықпен әлек болуы мүмкін. Будданың шәкірттері көркем және таза істерді жалғастыруы үшін тағы басқа жасырын сырлары бар ма? ”

“Патша, Будда бізді бес сезімнің терезерелерін бекем ұстауға шақырады. Көз түс пен форманы көргенде, құлақ үнді естігенде, мұрын жағымды иісті сезгенде, тіл тәттінің дәмін байқағанда, дене жағымды сезімді сезгенде, Будда жағымды нәрселерге қызықпауы, ал оның сезімдері жағымсызды қабылдағанда жиіркенбеуге үйретеді. Бес сезімнің арқасында жас шәкірттер де өз жандарын таза күйде сақтай алады.”

“Қасиетті ұстаз, Будданың тәлімдері дұрыс. Мен мұны өз тәжірибемнен білем. Егерде бес сезімнің терезесін күзетпесе, адам дереу тұрпайы қалаулардың тұтқынына түсіп қалуы мүмкін. Біздің іс-

әрекеттеріміз таза болуы үшін бес сезімнің терезесін мықты күзетуіміз керек.”

8. Адам жан дүниесіндегі ойларды іске асыруға кірісе бастаған кезде міндетті түрде қарама-қарсылықтар туындайды. Егерде оны тілдесе, ол да тілдеуге тырысады, солай жауап береді. Адам әрқашан міне осындай қарама-қарсы әрекеттерді тоқтатуға тырысуы керек. Бұл желге қарсы түкіргенмен бірдей. Бұл дұшпанға емес, оның өзіне зиян болады. Бұл шаңды желге қарсы сыпырғанға ұқсайды. Бұдан айналаң таза болмайды, тек өзін шаңға көмілесің. Қарсы әрекеттер сөзсіз қырсықтар әкеледі.

9. Адам сараңдықтан арылып, жомарт болғаны өте жақсы. Бірақ, егер ол одан бетер нұрлануға ұмтылып, Будда ілімін құрметтесе тіптен жақсы.

Адам өзінің өзімшілдік мүддесімен шектелмей, басқаларға әр тараптан көмек көрсетуге тырысуы керек. Егер біреуге жәрдем берсеңіз, басқаларға үлгі бола бастайсыз. Міне осылай бақыт дүниеге келеді.

Бір факелден мындаған адамдар өздерінің факелдерін тұтатып алса да, ол факелдің жалыны азаймайды. Бақыт та сол сияқты. Қанша оны басқаларға берсеңіз де, ол бәрібір азаймайды.

Нұрлану жолымен бара жатқан адам өзінің әрбір қадамын байқап басуы керек. Мақсат қандай биік болмасын, оған бір қадамдап жетесің. Жол біздің күнделікті өміріміздің үстінде созылып жатқанын ұмытпауымыз керек.

10. Нұрлану жолына түскен адамның алдында орындауға қиын 20 нәрсе бар:

1. Кедейге жомарт болу қиын. 2. Тәкәппарға нұрлану жолына түсу қиын. 3. Өзін-өзі құрбандыққа шалу арқылы нұрлануға жету қиын. 4. Будда бұл дүниеде тұрғанда туылу қиын. 5. Будданың ілімін тыңдау қиын. 6. Тұрпайы инстинктерден жанды тазарту қиын. 7. Сұлу мен жағымдыны қаламау қиын. 8. Билік қолда тұрғанда өз қалауыңды қанағаттандыру үшін билікті қолданбау қиын. 9. Қорлап жатқанда ренжімей қалу қиын. 10. Не болып жатса да, өзінді салмақты күйінде ұстай білу қиын. 11. Терең және кең түрде зерттеу қиын. 12. Жаңадан келген адамды мысқылдаудан өзінді ұстап қалу қиын. 13. Өзіннің тәкәппарлығыңды жеңу қиын. 14. Жақсы досты табу қиын. 15. Будда ілімімен жүріп, нұрлануға жету қиын. 16. Сыртқы жағдайлар мен әр түрлі сәттердің ықпалында қалмау қиын. 17. Басқалардың қабілетін айқындап, оқыту қиын. 18. Жан дүниенің

тұрақтылығын әрдайым сақтай білу қиын. 19. Дұрыс және дұрыс емес нәрселер жөнінде таласпай қалу қиын. 20.Тура әдістерге үйрену қиын.

11. Жаман мен жақсы адам өз табиғаттарына қарай өзгешеленеді. Жаман адам күнәнін, не екенін білмейді және күнә қылуды тоқтатпайды. Ол өзінің күнәлары жайлары біреулердің айтқанын ұнатпайды. Жақсы адамның жақсылық пен жамандық туралы түсініктері бар. Ол істің жамандық екенін білсе дереу тоқтата қояды және оның жамандық екенін айтқан, көрсеткен адамға ризалық білдіреді, рахметін айтады.

Міне сөйтіп, жақсы адамның жаман адамнан айырмашылығы бар.

Ақылсыз адам - бұл кіші пейілдік қылған адамға рақметін айтпаған пенде. Ақылды адам рақметін айтуға әрдайым дайын. Ол әрдайым өзіне ғана кіші пейілдік қылған адамға ғана емес, басқаларға да өз қамқорлығын білдіріп жүргендердің бәріне де рақметін айтады.

3. ЕЖЕЛГІ АҢЫЗДАРДАҒЫ БУДДА ІЛІМІ

1. Байырғы заманда өз қарияларынан құтылуға асыққан мемлекет болған. Бұл мемлекетте жасы ұлғайған кісілерді алыстағы тауға апарып тастап

отырған. Бірақ, бір министр өзінің әкесін тастай алмаған. Ол жерден терең ор қазып, тұратын үйшік жасап, сол жерде өз әкесін жасырып жүреді.

Бір жолы аспаннан құдай түсіп, патшаға қиын сұрақ қояды: “Міне сенің алдында екі жылан. Олардың қайсысы еркек, қайсысы ұрғашы? Таба алмасаң, сенің мемлекетіңді жер бетінен жоқ қылам.” Патша еркегін ұрғашысынан қалай айыру керек екенін білмейді. Сарай маңындағылардың еш қайсысы да оны білмейді екен. Сосын патша мемлекетінің барлық түкпіріне жететін жарлық шығарады, онда кім жыланның еркегін ұрғашысынан айыра алатын болса, оған сыйлық беретінін айтады.

Министр әкесіне құдайдың патшаға қойған сұрағы туралы айтады. “Бұл жұмбақ қарапайым. Екі жыланды жұмсақ төсекке жатқызу керек. Төсекте тынымсыз ирелендеген жылан - еркегі, ал қимылсыз жатқаны - ұрғашысы,” - дейді әкесі.

Министр патшаға жыландарды қалай бір-бірінен айыруға болатынын айтады. Сөйтіп, жұмбақ осылай шешіліпті. Құдай бұдан да қиын, жаңа жұмбақтар бере бастайды. Патша да, сарай маңындағылар да оларды шеше алмайды. Бірақ, министр өзінің данышпан әкесінің арқасында бәрін шешеді.

Міне, ол сұраулар мен оның жауаптары. “Сергек жүргенде ұйқтап жатыр деп, ал ұйқтап жатқанда сергек жүр деп кім туралы айтады?”

“Бұл нұрлану жолына түскен адам жайлы. Бұл жолды білмей, ұйқтап жүрген адамды, сергек жүр деп айтады. Ал бұл жолды білетін және сергек жүрген адамды, ол ұйқтап жатыр деп есептейды.” “Үлкен пілдің салмағын қалай анықтауға болады?” “Пілді үлкен қайыққа салып, қайықтың суға батқан жерін белгілеп қою керек. Содан кейін пілді қайықтан түсіріп, орнына белгіленген жерге жеткенше тастар тиеу керек. Сосын қайыққа салынған барлық тастарды біртіндеп өлшеп шығу керек.”

“Бір шыныаяқ су үлкен теңіздің суынан көп деген нені білдіреді?” “Егер таза жанмен су алып, оны кәрі ата-анаңыз немесе ауруларға берсеңіз, бұл жақсылығыңыз мәңгілікке ұмытылмайды. Үлкен теңізде қанша су болса да таусылуы мүмкін, ал жақсылық таусылмайды. Сондықтан бір шыныаяқ су теңіздің суынан көп,”- дейді.

Сонда құдай сүйегі мен терісі ғана қалған арық адамды алдына шақырады. Арық кісі сұрайды:

“Дүниеде менен артық аш жүргендер бар ма?”
“Бар. Егерде адамның жүрегі мейрімсіз және жаны жарлы, ал үш асылға сенбесе, атап айтқанда, Буддаға, Дхармаға және Сангхаға, өзінің ана-анасы мен ұстаздарын құрметтемесе, оның жаны тек қана аш емес, сонымен қатар оған келесі өмірде қиналу

бұйырған, яғни рухы жүдеп, ұзақ уақыт бойы адам көрмеген азаптарды тартады.”

”Міне саған сандал ағашынан жасалған төрт бұрышты тақтай. Оның қай жағы тамырға жақын?” “Егер бұл тақтайды суға салса, басқа жағына қарағанда бір жағы суға көбірек батады. Міне сол жағы тамырға жақын.”

“Міне сенің алдында бір-біріне ұқсас екі жылқы. Олардың бірі анасы, екіншісі құлыны. Қалай оларды бір-бірінен ажыратуға болады?” “Оларға шөп беру керек. Анасы сөзсіз баласына шөпті ысырумен болады. Сондықтан оларды бірден ажыратуға болады.”

Міне осындай сұрақтарға жауаптарды естіп, құдай қуанып қалады. Патша да қуанады. Патша бұл жауаптарды министрдің ақылды әкесі бергенін білгеннен кейін, ол қарияларды алысқа апарып тастамау жөнінде, оларды құрметтеу жайлы бұйрық шығарады.

2. Үндістандағы Видеха мемлекетінің патша әйелі түсінде алты азу тісті ақ пілді көреді. Ол осы азу тістерді алуды қалап, патшадан соларды сыйлауын сұрайды. Патша өз әйелін сүйгендіктен, оның бұл өтінішін жерге тастай алмады. Ол бүкіл мемлекетіне алты азу тісті ақ пілдің қайда екенін кім білсе, оны жомарттықпен сыйлайтынын жария етеді.

Бұл ақ піл алыстағы Гималайда тіршілік еткен. Ол Будда болуға дайындалып жүрген еді. Ол бір жолы аңшыны құтқарады. Еліне қайтіп оралған аңшы патша жарлығын көреді. Ол піл туралы кім білсе сыйлық алатынын естіп, піл оның өмірін сақтап қалғанын ұмытып, тауға оны өлтіріп, азу тісін алып келуге аттанады. Ол пілдің Будда болғысы келіп жүргенін білгендіктен пілді алдау үшін қолына таяқ алып, монахтың киімін киіп алады. Ешнәрседен секемденбей, тауда дем алып жатқан пілді уланған жебемен атады.

Өлердей жараланған піл, ажалы жеткенін сезеді. Бірақ, ол өзін атып кеткен аңшыға ашуланбайды, оны тұрмыстық құмарлықтың тұтқыны деп аяп, ашуланған пілдің жолдастары аңшыны таптап тастамасын деп аяқтарымен қорғап жатады. Піл аңшыдан не үшін оған қастандық жасағанын сұрайды. Сосын аңшыға оның азу тістері керек екенін білгенде, ол үлкен ағашқа оларды сындырып береді. “Міне осымен менің сынақтарым бітті. Мен Будда дүниесінде туыламын. Мен Будда болған соң алдымен сенің жүрегіңнен үш уланған жебені: көксеуді, ашу-ызаны және ақылсыздықты жұлып алам,” - деп ант береді ақ піл.

3. Гималайдың баурайында бамбук тоғайында басқа құстармен бірге бір тоты құс өмір сүреді. Бір жолы қатты жел соғады. Бамбуктардың бір-біріне қатты үйкелуінен от шығады. Жел үрлеген от бүкіл тоғайға тарай бастайды, сөйтіп, ол үлкен өртке айналады. Өрттің ар жағында қалған аңдар мен құстар улап-шулай бастайды. Көп уақыттан бері ұя болып, қызмет қылған бамбуктарға ризалығын білдіру үшін және аңдар мен құстарды өрттен құтқару үшін тоты құс жақын арадағы көлге ұшып барып, қанаттарын сулап, өртеніп жатқан тоғайдың үстіне сулы қанатын сілкіп, суды тамшылатады. Бамбук тоғайына ризалықтан және басқа құс пен аңдарға аяушылығынан тоты құс шаршағанына қарамай ісін жалғастыра береді.

Тоты құстың аяушылығы мен бауырмашылығы аспандағы Құдайды таңқалдырады. Ол аспаннан түсіп келіп, тоты құстан: “Мен сенің ыстық ықыласыңды түсінемін, бірақ су тамшыларымен орасан өртті қалай сөндіре аласың?” - деп сұрайды. Тоты құс былай жауап береді:

“Мен мұны аяушылық пен ризашылдық сезімін білдіру үшін жасаймын. Сондықтан мен үшін мүмкін емес нәрсе жоқ. Мен өшіре берем. Мен өлсем де, отпен күресе беремін,” - дейді.

Мынандай жауапқа риза болған құдай тоты құсқа жәрдем бере бастайды, олар бірігіп өртті өшіреді.

4. Гималайда екі басты құс өмір сүреді. Бір жолы бір басы екінші бастың дәмді жемістерді жеп жатқанын көріп, қызғаныштан улы жемісті жеп қояды. Одан соң екеуі де өліп қалады.

5. Бір жыланның құйрығы басымен таласа бастайды. “Бас, сен үнемі алдасың. Бұл әділеттілік емес. Енді мен де алдыға тұрайын,” - дейді құйрық.

Бас: “Мен әрдайым алдамын, сондай болып жаралғанбыз. Сені алдыма шығара алмаймын,” - дейді.

Олар ұзақ таласады, бірақ қанша таласса да бас бәрі бір алдыда жүреді. Ашуланған құйрық ағашқа шырмалып, басты алдыға жүргізбей қояды.

Еш нәрсеге түсінбей бас тұрып қалғанда, құйрық ағаштан босанып, өз жағына қарай жылжип жөнеледі. Көп ұзамай от жанып жатқан апанға түсіп, сол жерде күйіп кетеді.

Әр нәрсенің өз орны бар және оған өзгеше роль қарастырылған. Егер әр нәрсе орнына риза болмай, өзіне тиісті рольді орындамайтын болса, онда бәрі мерт болады.

6. Бір өте қызба адам болыпты. Бір жолы оның үйінің алдында екі адам әңгімелесіп тұрады.

“Бұл үйдің қожайыны өте жақсы адам. Тек бір ғана кемшілігі бар: ол өте қызба.”

Бұл сөздерді естіп, адам ашуланып, үйден атып шығып, ол екеуін соғып, қанға бояп тастайды.

Ақылды адамға кемшілігін айтсаң ол өзінің кемшілігін жоюға тырысады. Ал ақымақ адамға кемшілігін көрсетсең кемшілігін түземестен, одан бетер қателіктер жібереді

7. Бір бай, бірақ ақымақ болады. Бір жолы ол биік, үш қабатты, әдемі мұнарасы бар үйді көреді де, өзіне де дәл сондай үй салуды шешеді.

Ол ұстаны шақырып, дәл осындай мұнаралы үй салып беруін сұрайды. Іске кіріскен ұста, алдымен іргетасын қалайды, екінші қабатын тұрғызады, үшінші қабатына кіріседі. Бұны көрген бай қожайын шыдамсыздана былай дейді: “Маған іргетас, бірінші, екінші қабаттар керек емес. Маған биік мұнара керек. Тезірек маған мұнараны сал.”

Ақылсыз адам еңбекті білмейді. Ол жақсы нәтижені ғана талап етеді. Бірақ іргетассыз үшінші қабат болмағандай, еңбексіз жақсы нәтиже де болмайды.

8. Бір адам бал қайнатып жатқанда оған жақын досы келеді. Ол балменен сыйламақ болып, қазанды

оттан алмай желпігішпен желпіп, балды суыта бастайды. Дәл солай алдымен тұрмыстық құмарлықтардың отын өшірмей тұрып, салқын нұрлануға жету мүмкін емес.

9. Екі шайтан бір сандықты, бір асатаяқты және бір жұп аяқ киімді өзара бөлісе алмай таласқа түседі. Бір күн бойы таласып, кім не алатынын шеше алмайды.

Оларды көріп, бір адам сұрайды:

“Сіздер неменеге таласып жатырсындар? Сіздер бөлісе алмайтындай бұл нәрселерде қандай жақсы қасиеттер бар?” - деп.

Шайтандар жауап береді:

“Мына сандықтан бәрін алуға болады: тамақты да, қымбат тастарды да. Ал мына асатаяқпен қандай жауды болса да жеңуге болады. Ал егерде мына аяқ киімді кисең. Ауада еркін ұшуға болады,” - деп шайтандар жауап береді.

Сонда адам айтады:

“Онда таласатын ешнәрсе жоқ. Сіздер менен біраз алыста тұрыңыздар. Мен сіздерге тепе-тең бөліп беремін.”

Өзінен шайтандар ұзаған соң, адам сандықты алып, асатаяқты ұстап, ұшып кетеді.

Бұл жерде шайтандар деп басқа сенімдегілерді, ал сандық - қайыр-садақаларды білдіреді. Олар қайыр-

садақалардан асыл бұйымдар пайда болатынын білмейді. Асатаяқ жанның бір нәрсеге назар аударуымен тұрмыстық құмарлықтарды жеңуге болатынын олар білмейді.

Ал аяқ киімдер - бұл қасиетті дұғалар. Осы қасиетті дұғалардың арқасында кез келген таласты шешуге болатынын олар білмейді. Сондықтан олар таласады және өзара сандықты, асатаяқты және аяқ киімді бөлісе алмайды.

10. Бір саяхатшы бір жолы кешке бос қалған үйге аялдайды. Кенеттен түн ортасында бір шайтан келеді. Ол адамның өлігін алып келіп, еденнің үстіне тастай салады.

Көп өтпей тағы бір шайтан келеді. Ол бұл өлік менікі дейді. Сөйтіп, шайтандар таласа бастайды.

Сонда бірінші шайтан екіншісіне: “Біз бұлай екеумізде ешнәрсе шеше алмаймыз. Кел одан да күә табайық. Ол бұл өлік кімдікі екенін анықтап береді.”

Екінші шайтан келіседі. Бірінші шайтан қорқып, дірілдеп бұрыштан оқиғаны қарап отырған саяхатшыны алып келіп, өлікті кім бірінші алып келгенін айтуын сұрайды.

Дірілдеп, қорыққан адам өзінің қиын жағдайда қалғанын сезеді. Егер бір шайтанды қолдаса, онда екіншісі ренжітеді және оны сөзсіз өлтіруі мүмкін.

Ол қалай десе де өлімнен құтылмайтынын біліп, ол оқиғаны қалай көрсе, дәл солай етіп айтып беруді шешеді.

Ол күткендей екінші шайтан ызаланып, оның қолын жұлып алады. Сонда бірінші шайтан өліктің қолын алып, адамның жұлынған қолынын орнына қояды. Одан бетер ашуланған екінші шайтан екінші қолын, аяқтарын, кеудесін және басын жұлып алады. Ал бірінші шайтан оның бәрін өліктің қолымен, аяқтарымен, кеудесімен және басымен ауыстырады.

Шайтандар таласып шаршағаннан кейін, бөлмеде шашылып жатқан адамның қолын, аяқтарын, денесі мен басын жеп қояды да, артынан кетіп қалады.

Саяхатшы бос үйде жалғыз қалады. Оның қолы, аяқтары, денесі мен басы, яғни бәрі танымайтын адамның өлігінікі, ал әке-шешесінен берілген денесін шайтандар жеп қойды. Міне осы жерде ол түсінбей қалады, бұл-өзі ме, әлде өзі емес пе. Ол таң атқанда, ақылы жоқ кемістей қорқынышты түнді өткізген үйді тастап кетеді. Будда храмын жолда көріп, қуанып кетеді, оған кіріп монахтарға түнде өзіне не болғанын қалдырмай айтып береді де, енді не қылу керектігі жөнінде кеңес сұрайды. Саяхатшының әңгімесін тыңдап болғаннан кейін адамдар өз “менінің” жоқтығы жөніндегі ақиқатқа жетісіп, қуанып қалады.

11. Бір жолы бір үйге сұлу да, өте әсем киінген әйел келеді. Таң қалған қожайын: “Сіз кімсіз?” - деп

сұрайды. Әйел: “Мен бақыт құдайымын, адамдарға бақыт әкелемін,”- дейді. Қожайын қуанып қабыл алады.

Біраз уақыттан кейін екінші әйел келеді. Ол жаман киінген және түрі нашар екен. Қожайын одан кім екенін сұрайды. Ол мұқтаждық құдайы екенін айтады. Есі кеткен қожайын оны қуып жібергісі келеді. Оған мұқтаждық құдайы былай дейді:

“Бақыт құдайы менің үлкен апайым. Біз өте ынтымақтамыз және әрқашан бірге өмір сүреміз. Егер мені қуып жіберсең менің апайым кетіп қалады”- дейді. Мұқтаждық құдайы кетіп қалғаннан кейін, бақыттың сұлу құдайы көрінбей кетеді.

Егер өмір болса, өлім де бар. Егер бақыт болса, бақытсыздық та бар. Егер жақсы нәрсе болса, жаман нәрсе де бар. Адамдар бұны білуі керек. Ақылсыз адам бақытсыздықтан қашады және тек бақыт бола берсе екен деп, соны іздеумен болады. Нұрланудың жолына түскен адам бұл екі түсініктен де жоғары болуы керек, екеуінің ешқайсысына да байланбауы керек.”

12. Ілгері уақытта кедей суретші болыпты. Ол әйелін қалдырып, ақша табу үшін басқа елдерді аралап кетеді. Ол үш жыл бойы маңдай терін төгіп, жұмыс істеп, көп ақша табады. Отанына қайтып келе

жатқан жолда Будда монахтарына қайыр-садақа беру рәсімін көріп, қуанып кетеді.

“Мен бір рет те бақыттың ұрықтарын сеппеппін. Мен қазір оларды себу үшін даланы таптым. Мен қайтып мынандай мүмкіндікті жіберемін,”- деп суретші, бар ақшасын аямастан монахтарға садаға етеді. Ол үйге құр қол қайтады.

Құр қол келген күйеуін көріп, әйелі ренжиді, еңбек етіп тапқан ақшасын қайда жібергенін сұрайды. Күйеуі байлығы сенімді қоймада сақталып тұрғанын айтады. Әйелі оның қандай қойма екенін сұрағанда, ол Будда монахтарының қауымдастығы екенін айтады.

Ашуланған әйелі сотқа барады, ол жерде суретшіні тұтқындап, жауап ала бастайды. Ол былай дейді: “Маңдай терімді төгіп тапқан ақшаны мен бекер жаратқан жоқпын. Осы кезге дейін мен бақыт ұрығын шаша алған жоқпын, бірақ садақа беру рәсімін көргенде, бақыт ұрығын себетін дала болатын, менің бойым сенімге толып, өзімде болғанның бәрін аямастан садаға қылуға бердім. Өйткені, мен шын байлық - материалдық заттар емес, жан екенін түсіндім.”

Суретшіні басқа адамдармен бірге тыңдап отырған сот қазысы керемет таңқалып, оны мақтауға алады. Міне содан кейін суретші барша

халықтың сеніміне кіріп, байып және әйелімен бақытты өмір сүріпті.

13. Мазардан алыс емес жерде бір кісі өмір сүріпті. Бір жолы түнде, ол бір моладан оны шақырған үнді естиді, қорыққаннан қалтырап кетеді. Таң атқан соң ол бұл жөнінде достарына айтады. Достарының арасындағы бір ержүрегі, егер келесі түні тағы үн естілсе, ол не екенін білу үшін бармақшы болады.

Келесі түні, өткендегідей үн шығып мазардың жанында тұрған адамды шақыра бастайды. Ол бұл дауысты естіп, қалтырап кетеді. Ал ержүрек досы мазарға барып, үн шыққан жерді тауып, дауыс берген кім екенін сұрайды.

Жер астынан жауап беріледі:

“Мен жер астына жасырылған қазынамын. Мен атын атап шақырған кісіге берілуге тиісті еді, бірақ ол қорқып келмеді. Сен батыл адам екенсің, сен маған лайықтысың. Ертең ертемен мен жеті қызметкерлерім менен сенің үйіңе келемін,” - дейді.

Ержүрек адам: “Жақсы, мен сені күтемін. Ал мен сені қалай күтіп алайын,” - дейді.

Дауыс жауап береді: “Біз саған монах түрінде келеміз. Алдымен жуынып-шайыну рәсімін жаса,

үйді жинастыр және су дайындап қой. Сегіз кесеге сұйық ботқа құйып, бізді күт.

Біз тамақты жеп болғаннан кейін әрқайсымызды бөлек-бөлек бөлмелерге орналастыр. Міне сол жерде біз алтыны бар ыдыстарға айналамыз,”- дейді.

Келесі таңда ол қалай айтылса дәл солай етіп жасайды. Жуынып-шайынады, бөлмелерді жинайды, сөйтіп, күтеді. Көп уақыт өтпей садақа жинаған 8 монах келеді. Ол монахтарды үйге шақырып, әр біріне ботқа мен су беріп, одан кейін әр қайсысын алдын-ала дайындаған бөлмелерге алып барады. Барлық сегіз монах алтын толтырылған ыдысқа айналып кетеді.

Бұл жөнінде іші тар адам естиді. Ол да алтынды болғысы келеді. Ол да өзінің бөлмелерін жинап, өзінің үйіне сегіз монахты шақырады, оларға ботқа береді де артынан шеткі бөлмеге қамап тастайды. Бірақ сегіз монах алтынға айналғысы келмейді, олар ашуланып, шулап кетеді, сосын сотқа жүгіреді. Іші тар адамды тұтқындайды.

Мазарға жақын тұратын қорқақ адам да қазына туралы естіп, оның да қазынаға ие болғысы келеді. Егер қазына оның атын атап шақырса, онда қазына да соныкі деп ойлайды. Ол досының үйіне барып, алтынмен толтырылған ыдыстарды алуға

әрекеттенеді. Бірақ ыдыстардан жыландар шыға келеді. Олар қорқақ адамды тұра қуады.

Бұл жөнінде патшаға белгілі болады. Ол алтын ержүрек адамға тиісті деп шешеді. “Дүниеде бәрі осылай қалыптасқан,” - дейді патша. “Ақылсыз адам тек табыс бола берсе екен деген тілекте болады, бірақ бірыңғай табыс бола бермейді. Бұл жан дүниесінде шын сенімі жоқ, уағыздарды сырт көзге ғана сақтауға тырысатын адам сияқты. Сондықтан ол жан дүниесінің шын тұрақтылығына жете алмайды,” - деп аяқтайды сөзін.

II ТАРАУ

ЖЕТІЛУ ТӘЖІРИБЕСІ

1. АҚИҚАТТЫ ІЗДЕУ

1. Ғалам қалай қалыптасқан? Ғалам мәңгілік пе? Әлде бір уақытта ол қирап, жоқ бола ма? Ғалам шексіз бе? Әлде оның ақыры бар ма? Қоғам қалай құрылған? Қоғамның қандай түрі идеалды? Егер нұрлану жолына түспесеңіз, осы сұрақтардың бәріне жауап таппасаңыз, онда бәрі де нұрлануға жетпей тұрып өліп кетеді.

Бір адам уланған жебемен жараланды делік. Туған-туыстары мен жақындары жиналып, жебені суырып, жаралыға көмек көрсетсін деп дәрігерді шақырады.

Егер жаралы адам былай десе не болады?

“Токтай тұрындар, жебені алмандар. Мен кімнің атқанын білгім келеді. Еркек пе, әлде әйел ме? Қандай адам? Қандай садақты қолданды? Үлкен бе,

кіші ме? Ағаштан жасалған ба, әлде бамбуктен жасалған ба? Адырнасы неден жасалынған? Шыбықтан ба, әлде тарамыстан ба? Жебе неден жасалынған? Ротангадан ба, әлде қамыстан ба? Жебенің тіреуіші қандай? Мен бұлардың бәрін білгенге дейін күте тұрындар, жебені алмай тұра тұрындар.”

Әрине, ол мұның бәрін білуге үлгермейді, у оның бүкіл денесіне тарайды да, өледі. Бұндай жағдайда жебені тезірек суырып алу керек және удың тарап кетпеуі үшін бәрін жасауға тырысу керек.

Ғаламның қалыптасуы қандай болса да, қоғамның қандай да бір формасы біз үшін идеалды болса да, алдымен төніп тұрған қауіптен қорғану керек.

Ғаламның мәңгі, немесе мәңгі еместігіне карамай, өмір оты, ауыру мен өлім, мұң мен қайғы, азаптар мен қиналулар бізге қорқынышын төндіріп тұрады. Бұл оттан құтылу үшін, біз нұрлану жолына түсуіміз керек.

Будда не керек болса, соған үйретеді. Ол керек емес нәрсеге үйретпейді. Ол адамдарға не білу

керек болса, соны, неден бас тарту керек болса, соны, нені бойына сіңіру керек болса, соны, неден нұрлануға болады, соны үйретеді.

Сондықтан адам таңдай білу керек. Не нәрсе оған ең маңызды, не оған бәрінен қерегірек екенін шешуі керек және өзінің ең басты мәселесін шешу үшін жан дүниесімен дайындалудан бастауы керек.

2. Орманға ағаштың өзегі үшін барған адам жапырақ пен бұтақтарды жинап алып, ағаштың өзегін алдым деп ойласа, онда ол - ақылсыз адам. Кейде былай да болады: ағаштың өзегін аламын деп, адам оның ішкі және сыртқы қабығын, немесе кесіндісін алады және ағаштың өзегін алдым деп ойлайды.

Өмірдің қорқынышынан, кәріліктен, ауыру мен өлімнен, сонымен қатар қайғы-мұңнан, азап пен қиналудан құтылу үшін адам нұрлануға жол іздейді. Міне бұл ағаштың өзегі. Бірақ, шамалы құрмет пен даңққа жетіп, соған қанағаттанып, басқаларды менсінбей, кемсіте бастайтын адамдар да бар. Бұндай адамдар жапырақ пен бұтақтарды алғандар, ал бірақ олар ағаштың өзегін алдық деп ойлайды.

Шамалы ғана күш жұмсап, не қаласам соған жеттім деп ойлайтын адамдар да бар. Олар соған қанағаттанып, менменсіп, өздерін жоғары ұстап, басқаларды кемсіте бастайды. Бұндай адамдар ағаштың қабығын алып, оның өзегін алдым деп ойлайды.

Бұндай адамдар жан дүниесінің кейбір тыныштығына жетіп, соны қанағат етеді. Олар өздерін жоғары ұстап, басқаларды кемсіте бастайды. Бұл адамдар ағаштың ішкі қабығын алып, ағаштың өзегін алдым деп ойлайды.

Кейбір адамдар әрбір істің ішкі тұптамасына терең үңілуді үйреніп алып, жеткен жетістіктеріне тойынады, сөйтіп өздерін маңғаздана ұстап, басқаларды басына бастайды. Ондай адамдар ағаштың кесіндісін алып, ағаштың өзегін алдым деп ойлайды. Бұл адамдардың барлығы әрекеттерін тоқтатып, жалқаулыққа салынады. Оларды қайтадан қиналу мен азап күтіп тұр.

Нұрлануға жеткен адам үшін даңк пен құрмет мақсат бола алмайды. Азды-көпті әрекеттер, кейбір жан дүниенің тыныштығы және істің тұптамасына қарай білу мақсат емес.

Ең алдымен бұл дүниедегі өмірдің шынайы табиғаты мен өлімнің себептерін анықтап алуы керек.

3. Әлемнің өзіндік субстанциясы жоқ. Көкейіндегі ойларды жоғалтудың жолдарын іздеу керек. Жаңылысу сыртқы жағдайлардан туындамайды, ол өз жаныңда дүниеге келеді.

Жан қалауы от жағады, онда күйген адам қиналады және азаптанады. Қараңғылық түнегінен жанды жаңылысу түнегі қаптайды, содан адамды қайғы мен мұң басады. Жаңылысу үйін міне осы жан құрайды. Кім нұрлануды іздесе, сол бұл жанмен күресуі керек.

4. “Жаным менің, неге түкке тұрмайтынды іздеп ебелектейсің? Неге сен тынымсызсың, бір минут тыныш тұра алмайсың?

Неге сен мені адасуға жетелеп, әр түрлі нәрселерді жинауға мәжбүр етесің?

Жерге тимей жатып сынып қалған кетпенмен жерді өңдеуге болмайтындай, мен де көптеген өмірді қайталап сүрсем де адасу теңізінде мәңгі сайрандап, өз жанымның жерің өндей алмадым.

Жаным менің, сен маған патшаның да өмірін бердің. Қайыршының да өмірін беріп, қайыр сұрауға мәжбүр еттің.

Сен маған құдайлар дүниесінде өмір бердің, онда мен тамаша өмір сүрдім. Маған тозақта да өмір бердің, онда мені отқа салып күйдірді.

Ақылсыз жаным менің, сен мені әр түрлі жолға салдың. Осы кезге дейін мен бар уақытта саған мойынсұна еріп отырдым және ешқашанда сенің еркіңе қарсы шықпай келдім. Бірақ енді мен Будда ілімін білдім. Енді менің тынышымды алма, менің жолымда тұрма. Қиналудан құтылуға және тезірек нұрлануға мүмкіндік бер.

Жаным менің, егерде сен ақиқатқа жетіп, дүниеде ешнәрсенің субстанциясы жоқ екенін, дүниеде бәрі ағып, өзгеріп тұратынын түсінсең, егер сен байланулардан арылсаң, заттарды өзімдікі деп санамайтын болсаң және көксеу, ашулану және ақымақтықтан босансаң, онда сен тыныштыққа жетесің.

Егер сен ақылдың қылышымен ашкөздіктің сабағын шауып тастасаң, өзіңнің мүддең мен пайданды ғана ойламасаң, даңқ пен атаққа ұмтылма-саң, онда сен нағыз тыныштыққа жетесің.

Жаным менің, сен мені нұрлану жолына салдың. Неге сен енді тынышсыздана бастадың, тұрмыстық мүдделер мен данқты іздей бастадың?

Жаным менің, формаға ие болмаған және алға қарай жылжып кеткен, маған ең қиын адасу мұхитынан өтуге мүмкіндік бере көр. Осы кезге дейін мен саған қалт етпей бәрі бойынша бас иіп келдім.

Ал енді сен маған бағын. Енді бірге Будда ілімін үйренейік.

Жаным менің, таулар да, дариялар да, теңіздер де - бәрі өзгереді, бәрі апаттарға толы. Бұл дүниеде қай жерден рақат табуға болады. Будда іліміне сүйене отырып, кел тезірек нұрлану жағалауына өтелік.”

5. Егер адам шын ниетімен нұрлануға ұмтылса, ол осылай өз жанымен күресе отырып, тұрақты еркімен алға жылжи алады. Адамдар оған қарап күлсе де, ол оған құлақ салмайды. Оны жұдырықтаса да, оған тас лақтырса да, оған қылыш ала жүтірсе де ол ашуға бой алдырмайды.

Егер оның басын өткір арамен араласа да, оның жаны бүлінуді білмейді. Егер оның жаны түнерсе, онда ол Будда іліміне сенбегені.

Егер оны мысқылдап күлетін болса да, оны қорласа да, жұдырықтаса да, ағашпен және қылышпен ұрса да оның жаны міз бақпайды. Бұдан Будда іліміне деген сенім қығая түседі.

Нұрлануға жету үшін, жетіп болмасқа жету керек, шыдамасқа шыдау керек, қолыңда бардың бәрін басқаларға беру керек.

Егер нұрлануға жету үшін күніне бір түйір күріш жеп, ыстық отқа кіруге дайын болу керек десе, онда бұл сөздерді атқаруға әрдайым даяр болу керек.

Бірақ, жақынына өзіндікін беріп, бердім деп ойланба. Жақсылық жасап, жақсылық жасадым деп ойланба. Бұны жасау керек, өйткені солай жасау ақылды және дұрыс. Бұл ақырғы киімін баласына беріп, бірақ баласына киімімді бердім деп ойланбайтын ана сықылды. Ауру баланы қарап жүрген ана, қарап жүрмін деп ойланбайды.

6. Байырғы заманда бір патша болыпты. Ол ақылды, жаны ашығыш және өз халқын сүетін болатын. Оның патшалығы бай, бәрі тыныштық пен ынтымақта өмір сүретін. Ол Будданың ілімін құрметтеп, кім оны осы ілімге үйретсе, соған мол қазына беретінін бүкіл патшалығына жария етеді.

Патшаның ақиқатты танып, білуге деген ұмтылысы құдайлар дүниесін де таңдандырады. Бір жолы бір құдай оның бұл ұмтылысы шын екенін сынап көрмекші болады. Ол шайтанға айналып, патша сарайының дарбазасын тақылдатады.

“Мен асыл ілімді білемін. Бұл жөнінде патшаға хабарлаңыздар,” - дейді ол сақшыға.

Бұл жөнінде патша естіп, қуанып кетеді де ол шайтанды құрметпенен ішке кіргізіп, одан ілім

туралы айтуын қорқынышты азу тістерін ақсайтып, былай дейді: “Мен қазір өте ашпын. Аш қарынға мен оқыта алмаймын.”

Патша оған сыйтамақ ұсынады, бірақ шайтан былай жауап береді: “Мен тірі адамның қаны мен етін қорек етемін.”

Сонда патша баласы шайтанның аш құрсағын тойғызу үшін өзін тамақ етуге ұсынады. Патша әйелі де өзін тамаққа ұсынады. Шайтан екеуін де жеп алады, бірақ оларға қарны тоймайды және патшаның өзін де жегісі келетінін айтады.

Патша оған ақырын жауап береді: “Мен өз өмірімді аямаймын. Бірақ сен мені жеп қойсаң, мен қайтып сенің іліміңді үйренем? Оданда былай істелік: сен мені оқытып біткен соң мені жей бастайсың.”

Шайтан оқыта бастайды: “Ашкөздіктен тынымсыздық жаралады және ашкөздіктен қорқыныш туады. Ашкөздіктен құтылған адам тынышсыздық дегеннің не екенін білмейді. Ол ешнәрседен қорықпайды.” Осыны айтқаннан кейін шайтан құдайға айналады. Сонымен бірге патшаның баласы мен әйелі тіріледі.

7. Байырғы заманда Гималайда ақиқатты іздеген тақуа өмір сүріпті. Ол адасудан арылу үшін ғана бұл ілімді іздейді. Басқа ешнәрсе керек емес еді.

Ол бұл дүниеде ешқандай қазынаны да, құдайлар әлемінде гүлге бөленуді қаламаған.

Құдай тақуаның мұндай ұмтылыстарына риза болады. Құдай оны сынақтан өткізу үшін шайтанға айналып, Гималай тауларында пайда болады.

“Дүниеде бәрі өзгереді, пайда болады және жоғалады,” - деп өлеңдете жөнеледі.

Тақуа бұл әнді естіп, қуанып кетеді. Өлең ол үшін шөлдеген адам бұлақтың сылдырын естігендей, тұтқындағы адамның еркіндікке ұмтылға-нындай әсер қалдырады. “Бұл нағыз ақиқат, нағыз ілім. Бұл дәл мен іздеген,”- деп ойлап, өлең айтқан адамды іздеп жан-жағына қарайды. Бірақ, Ол қорқынышты шайтанды көреді. Аң-таң қала, ол неде болса оған жақындайды.

“Бұл әнді сен айттың ба? Егер сен айтсаң, онда маған жалғасын айтып берші,”- деп сұрайды ол.

Шайтан оған: “Иә, бұл мен айтқан өлең. Бірақ мен қазір қарным аш, сондықтан өлеңді жалғастырып айта алмаймын,”- дейді.

Тақуа қайтадан сұрайды: “Сенен сұраймын, өлеңнің жалғасын айтып берші. Бұл өлеңде мен іздеп жүрген қасиетті ақиқат жасырынған екен. Бірақ өлең біткен жоқ. Маған аяғына дейін айтып берші.”

Бірақ шайтан жоқ деп басын шайқайды: “Мен қазір өте ашпын. Егерде тірі адамның етін жеп, қанын ішсем, мен өлеңді жалғастыра аламын.”

Сол кезде тақуа уәдесін береді. Егер шайтан өз өлеңін аяғына дейін айтып берсе, оны тақуа тыңдап болғаннан кейін жей беруіне болады.

Шайтан өлеңді аяғына дейін айтады. Міне, мынау сол өлең:

“Дүниедегінің бәрі өзгереді, пайда болады және жоғалады. Егер туылу мен өлуге байланудан құтылса, тыныштық пен жарасымды күйге жетуге болады.”

Тақуа өлеңнің сөздерін ағашқа кесіп жазып, шайтанның аяқтарына өзін тастайды. Міне сол кезде шайтан құдайға айналып, құлап келе жатқан тақуаны қағып алады.

8. Байырғы заманда нұрлануға жеткен Садапрарудита деген кісі өмір сүріпті. Ол өзін толығымен нұрлануға арнайды және пайда табу мен данққа назар аудармайды.

Бірде аспаннан дауыс естіледі: “Садапрарудита шығысқа аттан. Еш жаққа бұрылмай тура жүре бер. Суық пен ыстыққа қарамай, даңқ пен масқара болуға көңіл аудармай, жақсылық пен жамандықты шетке ысырып қойып, шығысқа жөнел. Сонда нағыз ұстазды табасың және нұрлануға жетесің.”

Садапрарудита қуанып кетеді де, шығысқа жөнеледі. Аспаннан естілген дауысты ұғып, нұрлануға шығады. Ол ашық аспан астында да,

далада да, тау да жатып жүре берді. Жат елдерде қуғын-сүргін, кемсітуді көреді. Кейде ол жұмысқа жалданып, күн көріс үшін маңдай терін төгеді. Ақырында ол нағыз ұстазды табады және өзін шәкіртікке алуын сұрайды.

Айтылып жүргендей, адам басқа адамға жақсылық жасағысы келсе алдында көптеген кедергілер пайда болады. Нұрлануды іздеген Садапрарудитың алдында да осындай көптеген қиындықтар тұрды.

Ол ұстазына сыйға гүл мен тәттілерді тарту етуге сатып алмақшы болып, жұмысқа жалданғысы келеді. Бірақ, оны ешкім жалдануға алмайды. Ол қайда барсада ібілістің қармағындылардың қолына түсе берді. Нұрлануға деген жол шынымен қиын және машақатты болды.

Ұстаздан қасиетті ілімін ала отырып, ол оны жаза алмаған болатын, өйткені онда қағаз да, қалам да жоқ еді. Міне сол кезде пышақты алып, қолын кесіп, оның қанымен ұстаз айтқан ақиқатты жазып алады. Міне, сөйтіп ол қасиетті ақиқатқа жетеді.

9. Ежелгі заманда Судхана деген бала өмір сүрген. Ол да ақиқатты іздеп, нұрлануға жетпек болған. Теңізде балық аулайтын балықшыға барып теңіз заңын үйренеді. Адамдардың ауыруын

емдейтін дәрігерден ол адамдарға деген бауырмалдық керек екендігін білді.

Медитация айналысып отырған монахқа келіп, ол оның бірқалыпты жан дүниесі сыртқы дүниеге әсер ететінін, басқалардың жанын тазалайтынын және адамдарға керемет ықпалы бар екенін білді. Асыл жанды әйелді кездесіп, оның басқалардың игілігі үшін қызмет етуге дайын екенін көріп таң қалды.

Өзін аямай сынақтан өткізіп жатқан тақуаны кездесіп, ол нұрлануға жету үшін заңғар жартасқа шығып, от арқылы өту керек екенін түсінеді. Сөйтіп, бала өзінің жаны көзі көргеннің, құлағы естігеннің бәрін қаласа, онда өзінің ілім болатынын түсінді.

Ол нұрлануды қабылдай алатын әлсіз әйелде де жан және көшеде ойнап жүрген балаларда да әлем бар екенін түсінеді. Ал момын және бауырмал адамнан табиғаттың заңдылығына бағынатын жан ақылға ие болатынын түсінді.

Фимиамның шегуінде де Будда ілімі бар. Гүлдер жасау өнерінде де нұрлану жолы бар. Бір жолы, ол тоғайда демалып жүріп құрай бастаған ағаштың бұтағынан жаңа жас бұтақтың өсіп келе жатқанын көреді. Сөйтіп, ол жер бетіндегі өмірдің өткінші екенін көреді.

Күн нұры күндіз, жұлдыздардың жымыңы түнде нұрлануды іздеген Судханың жанын жуып жатты.

Бала барлық жерден нұрлану жолын іздеумен болды, ол барлық жерден жақсы тәлім алып, нұрланудың әр түрлі үлгілерін көрді.

Ақиқатында нұрлануға жету үшін өз жаныңның қорғанын қорғап, оны игере білу керек. Өз жаныңның қорғанының қақпасы мейіріммен ашып, оның ішінде Будданы өз қасиетіндей сақтау керек. Сенім гүлдерін көкке көтеріп, қуаныш фимиамын тарту керек.

2. НҰРЛАНУДЫҢ ӘРТҮРЛІ ЖОЛДАРЫ

1. Нұрлануға ұмтылған адам үш ілімді жадында ұстауы керек, атап айтқанда: өсиеттер, жан дүниесі назарының шоғырлануы және ақыл.

Өсиеттер дегеніміз не? Тек қана нұрлану жолына түскен адам ғана емес, өсиеттерді әрбір адам атқарып отыруы керек. Ол өзінің жаны мен денесіне ұқыпты назар аударуы, бес сезім мүшелеріне баратын жолдарды қатты қорғауы, кішкентай күнәлардан да аулақ болуы керек. Ол жақсылық жасап, өзінің рухани жетілуіне ұмтылуы керек.

Жан дүниесі назарының шоғырлануы деген не? Бұл көксеулерден арылу, жаман істерден аулақ болу және жан тыныштығына жету.

Ақыл дегеніміз не? Бұл төрт ақиқатты білу деген сөз. Бұл ақиқаттар мынандай: қиналу ақиқаты, қиналу себебі ақиқаты, қиналуды жою ақиқаты және қиналуды тоқтату жолының ақиқаты. Бұл үш ғылымды оқыған адамды Будданың шәкірті деп атайды.

Есек сыртқы түрімен де, дауысымен де сиырға ұқсамайды және оның мүйізі де жоқ. Ол өзін қанша сиырмын дегенмен, бір табын сиырдың артынан ергенмен оны ешкім сиыр деп қабылдамайды. Ал осы үш ілімді оқымаған адам да дәл сол сияқты. Бірақ, ол нұрлануды іздеп жүрмін және Будданың шәкіртімен десе, онда ақымақ болғаны.

Күзде түсім жинап алу үшін диқан көктемде алдымен жерді айдайды, ұрық себеді, суғарады және арам шөптерден арылтады. Нұрлануды қалаған адам да дәл сол сияқты үш ілімді оқуы керек. Диқан бүгін сепкен ұрықтары бүгін өсіп, ертеңіне егінге айналып, онан соң түсімді тездетіп

жинап алуды қанша қаласа да бұл мүмкін емес нәрсе. Нұрлануды іздеген адам да дәл осындай, ол бірден тұрмыстық құмарлықтардан құтыла алмайды, ертеңіне байланулардан арылып, онан соң бірден нұрлануға жете алмайды.

Жерге түскен тұқым диқанның көптеген еңбегінен кейін және мезгілдің алмасуынан соң жайқала өсіп, дөнге толады. Нұрлануды іздеуші де дәл осындай, ол өсиеттерді оқып, жанының назарын шоғырландыру мен ақылын жетілдіріп қана бірте-бірте тұрмыстық құмарлықтар мен байланулардан құтылады және ақырында нұрлануға жетеді.

2. Бұл дүниеде данқ пен байлықты армандаған және ашкөздіктің құрсауында қалған адамға нұрлану жолына түсу қиын. Өйткені бұл дүниеде рақатты іздеу мен нұрлану жолына түскеннің рақатын іздеу - әр түрлі нәрселер.

Біз алдын-ала айтқанымыздай бәрінің себебі жанда. Егерде бұл дүниеде жан тек рақаттануды іздесе, онда адасу мен қиналу туындайды. Егерде жан нұрлануды көздесе, онда нұрлану мен рақаттану туындайды.

Сондықтан нұрлануды іздеген адам өз жанын тазарту керек, Будда іліміне сенімді еріп, өсиеттерді орындап отыруы керек. Егер ол өсиеттерді орындап отырса, онда ол жанының назарын шоғырлануына

жетеді. Егер жанының назарының шоғырлануына жетсе, онда оның ақылы нұрланады. Ал парасатты ақыл нұрлануға алып келеді.

Ақиқатында мына осы үш ілім нұрлануға баратын жол болып табылады. Мына осы үш ілімді оқымағандықтан, адамдар көп уақыт бойы адасып жүрді. Олар нұрлану жолына түсуі керек, басқалармен ұрыспай, өз жаныңды тазарту керек, тыныш ойлануға беріліп, тезірек нұрлануға жеткен жөн.

3. Егер үш ілімді тиянақты талдайтын болсақ, онда бұл сегіз құрамды тура жол болады, төрт көзқарас, төрт тура жүрудің ережесі, бес күш және алты әдеттегілік.

Сегіз құрамды тура жол - бұл дұрыс көзқарастар, дұрыс ойлау, дұрыс сөздер, дұрыс істер, дұрыс өмір салты, дұрыс ұмтылыстар, дұрыс есте ұстау және дұрыс көңіл қоя білу.

Дұрыс көзқарастар - бұл төрт ақиқатты білу, себептіліктің ақиқатына сене білу және нәрселерге дұрыс көзқарас.

Дұрыс ойлау - бұл қалауларға берілмеу, алсам деп жұлынбау, ашуланбау және басқаларға зиян келтірмеу.

Дұрыс сөздер - демек өтірік айтпау, мылжыңдамау, жаман сөздер айтпау және екі жүзділенбеу.

Дұрыс істер - демек тірі жәндіктерді өлтірмеу, ұрламау және ойнас қылмау.

Дұрыс өмір салты - бұл демек адамға ұят болатын өмір салтынан қашу.

Дұрыс ұмтылыстар - бұл демек әрдайым, жалқауланбай, тура мақсатқа жету үшін барынша күш жұмсау.

Дұрыс есте ұстау - бұл демек іс-қимылдарды ойланып жасау.

Дұрыс көңіл қоя білу - бұл демек алдыңа тура мақсаттарды қою үшін іштей аңдау және ақылды нұрландыру.

4. Төрт көзқарас төмендегілер:

Адам денесі ластанған және оған байланудың керегі жоқ.

Кез келген сезім қиналуды тудырады.

Адам жаны үнемі қозғалыста болады және ол тынымсыз өзгеріп тұрады.

Бұл дүниеде бәрі де себеп пен жағдайлардан туындайды, сондықтан бұл жарық дүниеде мәңгілік ешнәрсе жоқ.

5. Дұрыс іс-қимылдың төрт төмендегідей ережесі бар:

Пайда бола қоймаған жамандықты шектеу.

Пайда болған жамандықтың жолын кесу.

Жақсылықтың пайда болуына жағдай жасау.

Пайда болған жақсылықты өсіру.

Әрбір адам осы дұрыс іс-қимылдың төрт қалпын сақтау керек.

6. Бес күш төмендегідей:

Сену.

Тырысу.

Жасар қадамыңды ойлану.

Аңдау.

Өз ақылыңды нұrlандыру.

Осы бес күш нұrlануға алып барады.

7. Алты әдеттегілік - бұл жомарттық, өсиеттердің талабын атқару, шыдамдылық және ақыл. Егерде осы алты әдеттегілікті бойға сіңірсе, онда адасу жағалауынан нұrlану жиегіне өтіп кету мүмкіндігі ашылады.

Жомарттық - демек сарандықты жеңу, өсиеттерді атқару - демек дұрыс істер жасау, шыдамдылық - ашуланбау, әрекетшілдік - жалқаулықты шектеу, андаушылық - жанды тыныштандыру, ақыл - ақылсыздың көзін ашу және наданның ділін ағарту.

Жомарттық және өсиеттерді орындау қорғанның іргетасы сияқты, ол Будданың жолына түсуге негіз болады.

Шыдамдылық пен әрекетшілдік - қорғанның қабырғалары сияқты, олар сыртқы бәлелерден қорғайды. Андаушылық пен ақыл - бұл қорғанудың және өмір мен өлімге байланулардан қашудың құралы сияқты. Бұлар салтанатқа шыққан жауынгерге әскерлік құрал болып қызмет қылады.

Сұрағанға беру - бұл қайыр беру, бірақ шынайы қайыр беру емес. Шынайы қайыр беру - ешкім сұрамаса да бауырмалдықпен беру. Кейде беру - бұл шынайы қайыр беру емес. Шынайы қайыр беру - әрдайым беріп тұру.

Егерде адам бергеннен кейін өкінсе, немесе мақтанатын болса, онда ол шынайы қайыр беру емес. Шынайы қайыр беру - бұл адамның істеген ісіне қуануы, кімге бергені, өзі туралы, неге бергені және кімге бергені туралы ұмытуы.

Дұрыс құрбандық қылу артынан сый күтпейді, ол таза бауырмалдықпен жасалынады және өзіне де, басқаға да нұрлануды қалайды.

Жарық дүниеде жеті құрбандық бар, оны алып бара жатқан байлығы жоқ кедей адам да жасай алады. Біріншіден, денелік құрбандық. Бұл өз еңбегімен қызмет қылу, бұл жөнінде келесі бөлімде сөз болады. Екіншіден, рухани құрбандық. Бұл айналадағы адамдар мен нәрселерге ілтипатпен назар аудара қарай білу. Үшіншіден, көздермен құрбандық жасау. Бұл айнадағыларды бей-жай күйге бөлеген мейірімді көзқарас. Төртіншіден, жұмсақ жүзбен құрбандық жасау. Бұл үнемі жүзіңнен жылулықты жоғалтпау. Бесіншіден, сөздерді құрбандық қылу. Бұл түсіну мен назар аудару сөздері. Алтыншыдан, орынмен құрбандық қылу. Бұл демек өз орныңды басқаларға босатып беру. Жетіншіден, өз үйінді құрбандық ету. Өз үйінде басқаларға түнеп шығуға орын беру. Бұл құрбандықтардың бәрін әрбір адам өзінің күнделікті тұрмысында жасай алады.

8. Ежелгі заманда Саттва деген ханзада болыпты. Бірде ол өзінің екі үлкен ағасымен тоғайға көңіл көтеруге барады. Олар тоғайда жеті баласын дүниеге әкелген жолбарысты көреді. Жолбарыс аш болғандықтан өз балаларын жеп қойғысы келеді.

Екі үлкен ағасы қорқып, қашып кетеді. Жалғыз ханзада Саттва өз денесін құрбан қылып, жолбары-

сты тойғызбақшы болады. Ол асқар жартасқа өрмелеп шығып, өзін жолбарысқа жем қылып тастайды. Тойған жолбарыс өз балаларына тимейді.

Ханзада Саттваның жаны бір ғана нәрсені тіледі - нұрлануды.

“Менің денем өте асыл және өзгермелі. Мен осы кезге дейін ешкімге құрбандық қылмадым, тек өз денемнің қамын жасадым. Енді өз денемді құрбандыққа шаламын және оны жолбарысқа беремін, сол арқылы нұрлануға жету үшін.” Солай шешкен ханзада өз денесін аш жолбарысқа құрбандыққа шалады.

9. Будданың шынайы жолын қуушы жанның төрт жағдайына жетуі керек: қайырымдылық, бауырмалдық, қуаныш және ынтықсыздық.

Қайырымдылыққа жету - бұл демек көксеуден құтылу. Бауырмалдыққа жету - бұл демек ашу-ызаны тоқтату. Ынтықсыздыққа жету - демек жақсы қызметке және өкпелеуге ынтықсыз қарау.

Адамдарға қуаныш пен рақат беру - бұл ұлы қайырымдылық. Адамдардың қиналуы мен қайғы-азабын тоқтату - бұл ұлы бауырмалдық. Адамдарға қуанышпен қарай білу - бұл ұлы қуаныш. Бәріне және барлық нәрсеге бірдей қарау, ешнәрсені бөлмеу - бұл ұлы ынтықсыздық.

Сонымен, өз жан дүниенді жетілдіріп, нәпсі көксеуінен, ашу-ызадан, қиналудан, махаббаттан және жек көруден құтқаратын ұлы қайырымдылыққа, ұлы бауырмалдыққа, ұлы қуанышқа және ұлы ынтықсыздыққа жету керек. Бірақ жаман ниеттерді қуу жақсы көретін итінді қуғандай қиын, жақсы ниеттер үркек бұғылар қашқандай оңай жоғалады. Оның үстіне жаман ниеттер тасқа таңба басқандай өшірілуі қиын. Ал жақсы ниеттер суға жазылған әріптердей тез өшіріледі. Сондықтан нұрлануға жету өте қиын.

10. Асқақтың Срона деген шәкірті бай отбасында дүниеге келген. Ол туылғаннан әлжуаз және аурушаң бала болған. Ол Асқақты кездесіп, оның шәкірті болады.

Ілімнің жолына түсіп, ол өзін әр түрлі сынақтардан өткізеді, аяғын қан шыққанша ұрады, бірақ нұрлануға жете алмайды.

Сронаны аяп, Асқақ былай дейді:

“Срона сен өз үйінде арфада ойнауды үйренген боларсың. Өзің білетіндей, егер қылды қатты тартып қойса да, өте бос қойса да жақсы үн шықпайды. Жақсы үн шығару үшін қылды қатты

да емес, бос та емес, қандай керек болса дәл сондай тарту керек.

Нұрланудың жолы да осыған ұқсас. Егерде жалқаулансаң нұрлануға жете алмайсың, бірақ егер өте беріліп, керек деңгейден артық әрекет жасайтын болсаң нұрлануға жетпейсің. Міндетті түрде өлшемді білу керек.”

Бұл кеңесті ұққан Срона көп ұзамай нұрлануға жетеді.

11. Ежелгі уақытта бес түрлі қаруды жақсы қолдана білетін Ханзада өмір сүріпті. Оқуын аяқтап, ол үйіне бара жатқанда далада бүкіл жүні маймен қапталған құбыжықты кездестіреді.

Құбыжық ханзадаға қарсы жүреді. Ханзада Садағымен атып жібереді, бірақ жебе майлы жүнге жабысып, құбыжыққа ешқандай зиян келтірмейді. Қылыш та, айбалта да, таяқ та, найза да жүнге жабысып, құбыжыққа ешқандай зиян келтірмейді. Қарусыз қалған ханзада құбыжықты қолымен ұрады, аяғымен тебеді, бірақ қолы да, аяғы да құбыжықтың жүніне жабысып, ал ханзаданың өзі ауада ілініп қалады. Ол басымен құбыжықтың кеудесіне ұрады, бірақ басы да жүнге жабысып қалады.

Сонда құбыжық былай дейді: “Енді сен менің қолымдасың. Мен сені енді жеймін.”

Бірақ ханзада күліп жібереді. “Сен, менде ешқандай қару қалмады, мені қарусыз деп ойлайсың ба? Жоқ, менде тағы бір алтын қару қалды. Егер сен мені жұтып жіберсең, онда менің қаруым ішіңнен талқандайды”.

Қорқып кеткен құбыжық: “Ол қалай болады?”-деп сұрайды. “Ақиқаттың күші менен,”-деп жауап береді ханзада.

Сонда құбыжық ханзаданы босатып, ханзаданың ілімін қабылдайды, сонан бері жаман істерді жасауды қояды.

12. Егер өзің жасаған қадамдарыңнан ұялмасаң және басқалардан ұялмасаң, бұл қоғамдағы тәртіпті бұзады. Егерде өзіңнен және басқалардан ұялсаң, бұл тәртіпті сақтауға жәрдем береді. Ұят сезімі болғандықтан адамдар өздерінің ата-анасын, ұстазын және үлкендерді сыйлайды. Аға мен іні, апа мен сіңлі арасындағы қатынастарда тәртіп сақталады. Ақиқатында өз қадамыңа және ісіңе қарап, өз ісіңе ұялу, басқалардың қадамдары мен істеріне қарап ұялу өте маңызды нәрсе.

Егер адам тәубесіне келсе, онда күнәдан арыла бастайды. Егер тәубе қылмаса, онда күнә мәңгілікке қалады және адамның ар-ұятын, ожданын қинайды.

Тура ілімді естігеннен кейін, ол туралы көп ойлану керек, оқып, оның ережелерін бұлжытпай орындау керек. Сонда ілімді игеруге болады. Егер

адам ілім жөнінде ойланбаса және оның ережесімен жүрмесе. Ол оны естісе де оған жете алмайды.

Сенім, ұят, сыпайылық, ыждағаттылық және ақыл - бұлар дүниенің ұлы күштері. Олардың ішіндегі бастысы - ақыл күші, қалған төртеуі ақылға күш қосады.

Нұрлануға бара жатып майда-шүйдеге назар аудармаңыз, құр сөзге уақыт жіберменіз, көп ұйқтамаңыз. Бұлардың бәрі тура жолдан тайдырады.

13. Нұрлануға бірдей бара жатқандардың біреулері ерте жетеді, басқалары кеш жетеді. Сондықтан, басқалар ерте жетті деп қапалануға болмайды.

Садақтан атуды үйрене бастағанда бастапқы кезде жебелер нысанаға сирек тиеді. Бірақ үйренуді жалғастырса олар нысанаға жиірек тие бастайды. Немесе өзен ағысында ирелеңдеп, ақырында теңізге жетеді. Нұрлану да дәл осындай. Егер оны іздеуді жалғастырсаң, онда сөзсіз оған жетуге болады.

Біз жоғарыда атап өткендей, адам көзі көргеннің бәрінде ілім жасырынған. Дәл осындай дүниедегінің бәрі нұрлануға түрткі болады.

Фимиамды шегіп отырып, жұпар иістің ауаға қалай тарайтынын бақылап отыратын адам

болыпты. Жұпар иіс бар, немесе ол жоқ. Олар ешқайдан келмейді, ешқайда кетпейді деуге болады. Міне осыны өзіне ашқан адам нұрлануға жетті деуге болады.

Бір адам жолда келе жатып аяғына тікен кіргізіп алыпты. Ол кірген тікеннің ауыртқанына қарап, дүниеде әрдайым өзгермейтін жанның жоқ екенін, оған әр түрлі күштердің әсер етуінен өзгеріп тұратынын түсінеді. Мысалы, тынымсызданған кезде нәпсі құмарлықтарына, ал тыныштанған кезде әсемдікке айналады. Осыны білген адам нұрлануға жетеді.

Бір сараң адам болыпты, ол өзінің ашкөздігі туралы ойлап, көксеуінің отыны ақырында ақылдың жалынына айналатыны жөнінде қорытындыға келеді. Міне осыны түсінген кезде ол нұрлануға жетеді.

“Жаныңды сабырлы ет. Егер жаның сабырлы болса, онда бұл дүниеде жер де тегіс болады”. Бір адам бұл ілімді ұғып, мындай қорытындыға келеді: “Бұл дүниедегі барлық айырмашылықтар жанның нәрселерге қалай қарайтынына байланысты”. Осыны білген кезде ол нұрлануға жетеді. Сонымен, нұрлануға түрткі болатын нәрсе көп.

3. СЕНІМ ЖОЛЫ

1. Үш асылға бет бұрған адам, атап айтқанда Буддаға, оның шәкірттеріне және Сангхеге, яғни

будда қауымына, Будда шәкіртері деп аталады. Ал шәкірті өсиеттерді, сенімді, жомарттықты және ақылды пір тұтады.

Шәкірт бес өсиетті ұстануы керек: тірі жәндіктерді өлтірмеу, ұрламау, ашыналыққа бармау, өтірік айтпау және шарап ішпеу.

Будданың ақылына сену - бұл шәкірттің сенімі. Нәпсіқұмарлықтан және сараңдықтан құтылу және құрбандық қылу - бұл шәкірттің жомарттығы. Себептіліктің ақиқатына жетіп, дүниедегінің бәрі өзгеріп тұратынын білсе - бұл шәкірттің ақылы.

Шығысқа қарай иіліп тұрған ағаш құлайтын болса, ол міндетті түрде шығысқа қарай құлайды, адам дәл солай, Буддаға терең сеніп, оның ілімінің жолына түссе, онда оның өмірі қашан аяқталса да, ол сөзсіз Будда әлемінде туылады.

2. Будданың шәкірті - бұл үш асылға сенген адам: Буддаға, Оның іліміне және будда қауымына.

Будда - бұл нұрлануға жеткен және адамдарды құтқарушы адам. Ілім - бұл Будда неге оқытса сол, Будда қауымы - бұл ілімге сүйеніп, дұрыс жолмен жүретін бауырластар қауымы.

Будда, ілім және будда қауымының әр қайсысы өзінше өмір сүрсе де, олар тұтас бірлікте болады. Будда ілім арқылы жүзеге асады, ол ілім будда қауымында жүзеге асады, сондықтан үшеуі бірлікте.

Ілім мен будда қауымына сену - бұл Будданың өзіне сену. Буддаға сену - ілімге және Будда қауымына сенуді білдіреді. Демек, адамдар тек қана бір өзіне сенсе - құтқарылуы және нұрлануға жетуі мүмкін. Өйткені, Будда барлық адамдарды өзінің балаларындай сүйеді, егер адамдар да Буддаға өз аналарына сенген балалардай сенсе, онда олар сөзсіз Будданы өңінде көріп, құтқарылады.

Буддаға сенген адам әрдайым оның жарығы мен жұпас иісіне бөленіп тұрады.

3. Бұл дүниеде Буддаға сенуден артық ешнәрсе жоқ. Егер адам өмірінде Будданың есімін бір ғана рет естіп, оған сеніп, қуанатын болса, ол адамға ең үлкен бақыт жымиып қарады деу керек.

Сондықтан Буддаға сену қуанышын сезіну үшін бұл дүниеде лапылдап жатқан отқа да кіруге болады.

Ақиқатында Будданы кездестіру өте қиын. Оның ілімін уағыздап жүрген адамды кездестіру де өте қиын. Онан да қиынырағы - бұл ілімге сене білу.

Қазір Сіз кездестіруі қиын уағыздаушыны кездестірдіңіз, естуі қиын ілімді естідіңіз. Буддаға сене білу керек, өмірде сирек кездесетін осындай сәтті жіберіп алмау үшін.

4. Сенім - адамның ең жақсы серігі, бұл дүниеде саяхатқа шыққандағы азығы, оның ең асыл қазынасы.

Сенім - бұл Будданың ілімін қабылдаған қолдар, бұл барлық жақсы істерді қабыл алып жатқан таза қолдар. Сенім бұл от. Жамандықты жандыратын және адам жанын тазалаушы от. Адамды дұрыс жолға бастаушы от. От адамды Будданың жолына түсуге түрткі болады.

Сенім адамның жан дүниесін бай етеді, көксеу мен көкіректіктен арылтады, адамды сыпайыгершілікке үйретеді. Оның жәрдемі арқылы ақыл парасаттана түседі. Ол адамға қиындықтарды жеңуге, сыртқы жағдайлардың құлына айналмауға, азғыруларға берілмеуге күш береді.

Сенім ұзақ және зеріктіретін жолда адамның көңілін көтереді, оны нұрлануға жетелейді.

Сенімнің арқасында адам әрдайым Будданың алдында тұрғандай, Будданың қолында жүргендей болады. Сенім оның дәрекі және өзімшіл жанын жұмсартады, адамды аяулы және доскөңілді етеді.

5. Жан дүниесінде сенім бар адамға ақыл беріледі және сол арқылы құлағына келген әрбір үннен Будда ілімін байқайды және оған қуанады. Оған дүниедегінің бәрі жағдайлар ағымынан пайда болатынын және оларды тиісті нәрсе ретінде қабыл алатындай ақыл беріледі.

Оған - бұл дүниедегінің бәрі өтпелі екені өзгермейтін ақиқат және өмірдің шарықтап шығатын биігі мен төмен құлдырайтын кезеңдеріне таң қалмау және өкінбеуді түсінуге мүмкіндік беретін ақыл беріледі.

Сенім үш формада көрініс береді: тәубе қылуда, елжіреуде және сыйнуда.

Өзінің қадамдарына терең талдаудан өткізген, көкірегінде сенімі бар адам өзінің күнәларына және жаман істеріне өкініш білдіреді. Басқа адамға жақсылық қылғанын көріп, ол өзінікіндей қуанады және оған жақсылықтарды қалайды. Ол әрдайым Буддамен бірге өмір сүруді қалайды.

Сенуші жан - бұл ақиқат жан, терең жан, Будданың Өз дүниесіне алып бара жатқанына қуанатын жан.

Буддаға әр тараптан берілетін мақтауларға сенетін және қуанатын адамға Будда шын жүректен күш береді, оны Өзінің әлеміне жетелеп, оны адасуларды қайталаулардан қорғайды.

6. Буддаға сенген бұл жан - әрбір адамның жан түкпірінде жатқан Будда мәнінің көрінісі. Сондықтан Будданы танып білген адам - өзі Будда, Буддаға сенген адам - ол да Будда.

Будданың мәні әрбір адамда болса да, тұрмыстық құмарлықтардың қоқысында терең көміліп қалған және сондықтан толық түрде көрініс беріп, демалмайды. Көксеу мен ашу-ызаның иірімінде Буддаға қарай ұмтылған таза жан пайда бола ма?

Бірыңғай улы әранда өсетін тоғайда чандана сияқты жұпар иісті ағаш өсуі мүмкін емес. Егер әранда тоғайында чандана өсетін болса, онда бұл шынында керемет нәрсе. Егер адамдардың жанында Буддаға ұмтылған және сенген жан оянса - бұл да керемет.

Сондықтан Буддаға сенген адамдардың жанын - тамырсыз сенім деп атайды. Ол тамырсыз сенім деп аталатыны адамдардың жандарында сенімнің тамыры жоқ, олар қайырымды Будданың жанында бар.

7. Сенім қасиетті. Ол тура жолға бастайды және жақсы істердің бұлағы болып табылады. Бірақ ол тура жолды іздегендерге бірден пайда болмайды, өйткені оған бес күмәндану кедергі болады.

Біріншіден, Будданың ақылындағы күмәндану.

Екіншіден, ілімнің ақиқаттылығына күмәндану.

Үшіншіден, Будданың ілімін уағыздап жүрген адамға күмәндану.

Төртіншіден, тура іздеудегі жаңылысулар.

Бесіншіден, шыдамсыздық - өзіне өте сенімділіктің нәтижесі және Будда іліміне сеніп, сол жолмен жүретін адамдарға сенбеудің нәтижесі.

Дүниеде күмәнданудан қорқынышты нәрсе жоқ. Олар адамдарды бір-біріне жат қылады және достық қатынастарды үзетін у. Бұл жолдастардың өміріне қауыпты пышақ. Бұл жолдастардың жанына қадалатын тікен.

Сондықтан сенімге ие болған адам бұл сенімді оның жүрегіне қайырымды Будда ежелгі заманда салғанын білуі керек.

Будданың қолы сенім жарығын жақты және адам жанындағы күмәндану түнегін сейілткенін білу керек.

Сенімді тапқан адам ежелгі уақытта адамдардың жанына Будданың сенімді орнатқанына қуанады, Будданың терең қайырылымдығына да қуанады, бұл дүниеде өмір сүріп, Будда әлемінде дүниеге келеді.

Ақиқатында бұл дүниеде адам болып туылу қиын. Будданың ілімін ұғыну қиын. Онан да сенімге ие болу қиын. Сондықтан әркім мүмкіндігі келгенше бұл ілімді ұғыну үшін бәрін жасауға ұмтылуы керек.

4. ҚАСИЕТТІ СӨЗДЕР

1. Кім өзін тілдеп кетті, мысқылдады, сабап кетті деп жүрсе, онда оның өкпесі тарқай қоймайды.

Өкпелеуді қою мүмкін емес, егер ол туралы үнемі ойлана берсең. Оны тек ұмытып қана тарқатуға болады.

Төбесі нашар жабылған үйде тамшылап тұратындай, өзін-өзі бақылауға алмаған адамның жанына көксеу кіріп алады.

Жалқаулық - бұл өлімге баратын ең қысқа жол, ал еңбекқорлық - өмір жолы. Ақылсыз адам жалқауланады, ал ақылды адам еңбек етеді.

Садақ пен жебені жасаушы ұста қалай жебені жонып түзу қылғандай, ақылды адам сондай өзін жанып түзей түседі.

Жанды тежеу қиын, ол тез қозады және оңайлықпен тыншымайды. Өз жаныңды тыныштандырып қана адам бірқалыпты күйге жетеді.

Бұл жан адамға өкпелеген адам мен дұшпаннан артық жамандық әкеледі.

Өз жанын көксеуден, ашу-ызадан және барлық жамандықтан қорғап қалған адам шынайы бірқалыпты күйге жетеді.

2. Жақсы істермен бекімеген әдемі сөздерді айту - бұл иісі жоқ әдемі гүл сияқты.

Гүлдің иісі желге қарай тарамайды. Ал жақсы адам туралы сөздер бүкіл дүниеге және желге қарсы тарайды.

Түні бойы ұқтамаған адамға түн ұзақ сияқты көрінеді, ал шаршаған жолаушыға жол алыс сияқты көрінеді. Тура білімді білмеген адамға адасулар ұзақ болып көрінеді.

Ұзақ жолға шыққанда өзіңмен тең немесе өзіңнен жақсы адаммен шық.

Жабайы жыртқыштардан қорқудың керегі жоқ, жаман достардан қорқу керек. Өйткені, жабайы жыртқыш дененді ғана жаралайды, ал жаман дос жаныңды жаралайды.

Өзінің балалары мен байлығы туралы қам жеген адам қиналады. Егер адам өзіне-өзі тиісті бола алмаса, онда қайтіп балалар мен байлық оның еншісі болады?

Өзінің ақымақ екенін мойындаған ақымақ, өзін ақылдымын деген ақымақтан жақсы.

Қасық тамақтың дәмін білмегендей, ақымақ адам ақылдымен қауышып жатып, оның ілімін түсінбейді.

Жаңа сүт бірден ашып кетпейтіндей, жаман істерге бірден жаза келмейді. Бірақ жаман істер күл астындағы шоқтай қызып тұрады, ол бірте-бірте жалындап, аяғында өртке айналады.

Ақылсыз адам өзінің атақ-даңқы мен байлығының қамын ойлап әрдайым қиналады. Ол үнемі жоғарырақ қызметке жетуді, көбірек құқыққа ие болуды және пайда табуды ойлайды, сондықтан үнемі қиналумен болады.

Қателіктіктерді айтып, жамандықты ашып және кемшілікті көрсеткен адам алдында жасырынған асыл заттарды көрсеткен адамдай тағзым ету керек.

3. Будданың іліміне қуанған адамның жаны - таза жан, ол түнде жақсы ұйықтайды, өйткені оның жаны іліммен тазарып тұрады.

Ұста ағашты жонғандай, садақшы - шебер жебені түзегендей, жер қазушы арық бойымен суды жүргізгендей, ақылды адам да өз жан дүниесін түзеп отырады.

Желдің күшіне төтеп беретін жартастай ақылды адамның жаны қанша тілдеп жатса да, мақтап жатса да өзінің бірқалыптығын жоғалтпайды.

Өзіңді өзің жеңу ұрыс даласындағы сансыз әскерді жеңуден жоғары.

Дұрыс ілімді біліп бір күн өмір сүрген, ол ілімді білмей жүз жыл өмір сүргеннен жақсы.

Кез келген адам өзін сүйетін болса, онда ол өзін жамандықтан қорғауы керек. Жастығында болсын, есейгенде болсын, немесе қартайғанда болсын, адам бір рет болса да өмірінде оянуы керек.

Бұл әлем мәңгілік отпен қоршалған. Онда көксеудің, ашу-ызаның және ақылсыздықтың оты жалындап жатыр. Бұл жанып жатқан үйден тезірек шығып кету керек.

Бұл дүние ақиқатында көбіктей, тордай, кірге толған ыдыстай. Сондықтан әрбір адам өзінің жанын аялап сақтауы тиіс.

4. Будда ілімі жамандық істемеуге, жақсы істер жасауға және өз жаныңды тазартуға үйретеді.

Шыдамдылыққа үйрену өте қиын, бірақ шыдамдыны лавр жабырақтары күтіп тұрады.

Тазалықта өмір сүру керек. Сені өкпелетуге тырысып жатса өкпелемеу керек. Ешқандай нәрсе туралы бұл менікі деп ойланбау керек.

Денсаулық - бұл үлкен артықшылық. Қанағаттану - бұл үлкен байлық. Сенім көрсету - бұл ең жақындық. Нұрлану - бұл ең жағымдылық.

Жамандықты жатсынғанға қуанған адам тыныштыққа қуанады, Будда іліміне қуанады, мұндай адам еш нәрседен қорықпайды.

Жақсы мен жаманды айырып, жақсыға байланып қалуға болмайды. Жақсы мен жаманды айырудан қайғы басталады, қорқу туындайды, қысылу басталады.

5. Темірден шыққан тат сол темірді жегендей, адамнан шыққан жамандық адамды күйдіре түседі.

Егер дұғалар болып, олар айтылмаса, онда олардың мәнді болмағаны. Егер үй болып ол оңдалмаса, онда ол үйдің кемшілігі. Егер денең болып, оны қолданбасаңыз, онда ол дененің кірі.

Жақсы істерді жасамау - бұл адамның кірі. Ақшаны аяу - бұл қайыр берудің кірі. Жамандық - бұл осы және о дүниенің кірі.

Бірақ бәрінен жаманы надандық кірі. Егер өзінен бұл кірді жуып тастамаса адам одан тазармайды.

Өзінің ұятсыз істеріне ұялмайтын болу, қарғадай анайы болу, басқаларды ренжітетін, сезімсіз болу және осылардың бәрін байқамау адам үшін оңай нәрсе.

Сыпайы адам болу, басқаларды сыйлау, байланулардан босану, жақсы істерді жасау және ақылды болу қиын.

Басқалардың қатесі дереу көзге түседі, бірақ өз қателіктеріңді байқау қиын. Біз басқалардың күнәсі туралы сөздерді тез бар дүниеге жаямыз, ал

өзіміздің күнәларымызды ойын сүйектері сияқты тереңге жасырамыз.

Аспанда құстардың, түтіннің және боранның ізі қалмайды, өтірік ілімде нұрлану жоқ, ешнәрседе тұрақтылық жоқ. Ал нұрланған адамда шарасыздық жоқ.

6. Қалай кұлып іштей де, сырттай да берік қорғаса, денені де солай қорғау керек. Ол үшін бір минут та сақ болуды ұмытпау керек.

Әрбір адам өзіне-өзі қожайын, өзіне-өзі үміт. Сондықтан алдымен өзіңе-өзің бақылау жасау керек.

Өзіңді бақылау және көп сөйлемей терең ойлау - бұл барлық қысылулардан босанудың бастамасы.

Күн күндіз жарқыраса, ай түнде жарқырайды. Жауынгер әскер киімінде жарқырайды, ал дұрыс жолмен бара жатқан адам медитацияда жарқылдайды.

Сыртқы азғырулардың жетегінде кетіп, өзінің бес сезім мүшесінің, яғни көзінің, құлағының, мұрнының, тілінің және денесінің бастауларын қорғай алмаған адам дұрыс жолмен бара жатқан адам емес. Өзінің бес сезім мүшелеріне келуші жолдарды берік қорғаған адам бірқалыпты жаны бар адам, тура жолмен бара жатқан адам.

7. Егер байланулар болатын болса, онда адам олардың әсерінен нәрселердің шынайы кейпін көре алмайды. Егер адам байланулардан босанса, онда ол нәрселерді дұрыс көре алады. Сондықтан байланулардан еркін жанға нәрселер жаңа мәнге ие бола алады.

Егер мұңаю болатын болса, онда қуану да болғаны. Егер қуану болса, мұңаю да бар. Егер мұңаю мен қуанудан, жамандық пен жақсылықтан жоғары тұрсаң, сонда ғана байланулар жоқ болады.

Егер келешек жөнінде армандап, әлі бола қоймаған нәрсе жөнінде қобалжи бастасаң, егер өткен күндер жөнінде ғана ойланып, өкіне бастасаң, онда адам кесілген қамыстай қурап қалады.

Егер өткен күндер жайлы өкінбесең, болашақ туралы армандамасаң және әлі бола қоймаған нәрселер туралы қобалжымасаң, егер қазіргі сәтінді бағаласаң, онда денең де, жаның да сау болады.

Өткенге өкінуге болмайды. Болашақты күтпеу керек. Қазіргі сәтпен ғана өмір суру керек.

Бүгін істелетін нәрсені ертеңге қалдыруға болмайды. Бүгін жасауға тиісті нәрсені ұқыпты жасап, күнді жақсы өткізуге болады.

Сенім - адамның ең жақсы досы, ал ақыл - ең жақсы жолдасы. Нұрлану жарығын іздеп жүріп, қиналу түнегінен қашу керек.

Сенім - ең жақсы байлық. Шынайылық - ең жақсы талғам. Жақсылықтар - бұл дүниедегі ең жақсы істер. Будда үйреткендей өз денең мен жаныңды бақылап отыру керек және тыныштыққа жету керек.

Сенім - бұл әлемді аралап, саяхатқа шыққандағы азық. Жақсылықтар - бұл адамның асыл үйі. Ақыл - бұл дүниедегі жарық. Дұрыс ойлар - бұл түнгі қорғаушы. Пәк, таза адамның өмірі мәңгілік. Өз көксеулерін, нәпсісін жеңген адам еркін болады.

Үйің үшін өз денеңді ұмыт. Ауылың үшін өз үйінді ұмыт. Отан үшін өз ауылыңды ұмыт. Нұрлану үшін бәрін ұмыт.

Бәрі өзгереді, бәрі пайда болып, жоқ болады. Адам туылу мен өлуіне қам жемейтін кезеңде, ол тыныштық пен бірқалыпты күйге жетеді.

БАУЫРЛАСТЫҚ

I ТАРАУ

БАУЫРЛАСТЫҚ МІНДЕТТЕРІ

1. МОНАХ ӨМІРІ

1. Менің шәкіртім болғысы келген адам өзінің үйін, өз қоғамын, өз дүние-мүлкін, байлығын қалдыруы тиіс. Менің ілімім үшін осының барлығын тастаған адам менің мұрагерім. Оны монах деп атайды.

Егер де адам менің етегімнен ұстап, соңыннан ергенімен де, ізімен жүрсе де, бірақ оның жаны сараңдықтан бытырап жатса, онда ол Менен алыс. Ол монах секілді киінгенімен ол Менің ілімімді көрмейді. Менің ілімімді көрмеген адам, Мені де көрмейді.

Егер де адам Менен жүздеген мың шақырым қашықтықта болғанымен де, егер оның жаны әділ және сабырлы болып, сараңдықтан еркін болса, онда ол Менің жанымда болады. Өйткені ол Менің ілімімді көріп тұрады. Менің оқуымды көрсе, ол Мені де көргені.

2. Менің шәкірттерім - монахтар өз өмірінде келесі төрт шартты орындауы керек.

Біріншіден, олар өз киімдерін ескі маталардан тігуі керек. Екіншіден, монах қайыр-садақамен тамақтануы керек. Үшіншіден, ол ағаштың астында немесе тастың үстінде күнелтуі керек. Төртіншіден, бауырларының зәрінен жасалған дәріні ғана қабылдауы керек.

Ыдыс алып, бір есіктен екінші есікке барып садақа сұрау - ол қайыршылану, бірақ ол қысым немесе алдау-арбау арқылы жасалмаған қайыршылану. Бұл осы дүниедегі барлық азаптан арылуды және адасулардан құтылу жолын табуды үйретеді деп сенген адамның қайыршылануы.

Егер де адам монахтың өмірінде қабылдап, бірақ сарандықтан, ашу ызалықтан арыла алмай мазасызданса және өзінің бес сезім органдарына алып келетін жолды қорғай алмаса, онда ол монах болуға лайықты емес.

3. Өзінің монах екендігіне сенген және адамдардың сауалына мен монахпын деп жауап берген адам, өзі туралы сенімді түрде төменгілерді айта алады:

“Мен монахтың сақтайтындарын міндетті түрде сақтаймын. Монахтың адалдығымен маған садақа бергендердің барлығына үлкен бақыт тілеймін және менің монахтың өмірді қабылдағандағы мақсатыма жетуді тілеймін.”

Сонымен, монах не істеуі керек? Ол өзінің қателіктері мен абыройсыздығынан ұялуы қажет, тәнінің, тілінің және жан тазалығын сақтау керек, өз өмірін тазалауы керек, өзінің бес сезім органдарына деген жолды қатаң түрде қорғауы керек және рақаттануға берілмеуі керек. Ол өзін мақтауына және басқаларды жамандауына болмайды, ол жалқауланып, көп ұйықтамауы керек.

Кешкі мезгілде ол медитацияға шомып, тыныш отыруы керек және ұйқы алдында кішкене ғана серуендеп қайтуы керек. Түнде оң жамбасына жатып, аяқты бірге қойып, ертеңгі күн туралы ойлана, жайлап ұйқыға кету керек. Таң атқанда медитацияға шомып, ол тыныш отыруы керек және аздап қана серуендеп қайтуы керек.

Күнделікті өмірде монах жаны әр уақытта әділ болуы керек. Тыныш жерді таңдап алып, денесін және жанын түзетіп отыруы керек, ол көксеуден, ашудан, ақылсыздықтан, ұйқыдан, жан қобалжуы-

нан, өкінішінен және күдіктенуінен арылуы керек, өз жанын тазалау керек.

Міне сондықтан, жанды жинақтап, ақыл алуы керек, тұрмыстық құмарлықтардан босанып, нұрлануға ұмтылу керек.

4. Егер адам монах өмірін қабылдап, көксеуден және ашудан арылмаса, және өкпе, қызғаныш, масайрау және алдау секілді кемшіліктерді жасыруды жалғастырса, онда ол екі жүзді семсерді киімге орағанға ұқсайды.

Ол монах киімінде болғанымен де, монах емес. Ол қайыршыланса да, монах емес. Ол дұға оқығанымен де, монах емес. Ол тек сыртқы көрінісі бойынша ғана монах.

Монахтың сыртқы кейпін ғана қабылдап, тұрмыстық құмарлықтардан арылу мүмкін емес. Сәбиге монахтың киімін кигізіп, оны монах болды деп айту мүмкін емес.

Өз Жанын дұрыс жинақтай білген, ақылын нұрландырған, тұрмыстық құмарлықтардан арыла алған, және нұрлану жолымен алға жүре алатын адам ғана, тек қана осындай адам шын мәнісінде монах болып атала алады.

Егер адам қаны кепсе де және сүйегі ұсақталса да керек нәрсенің барлығын жасауға шешім қабылдаса, егер осы үшін өзін аямаған жағдайда ол сөзсіз монах өмірін қабылдаған мақсатына жетеді және таза істерді жасайды.

5. Монах Будда ілімін таратуға, уағыздауға міндетті. Ол барлық адамдарды оқытып, ұйқыдағыларды оятып, жаны бұзылған адамдардың жанын түзетіп, өзін аямай кең түрде, ауқымды уағыздау керек.

Бірақ, уағыздау оңай емес, уағыздағысы келгендер Будда киімін кию керек. Оның орнына отырып, оның бөлмесіне кіруі керек.

Будда киімін кию дегеніміз - жұмсақ және шыдамды болу. Будда орнына отыру дегеніміз - барлық заттар субстанциясыз екенін түсіну, құштарлықтардың болмауы. Будда бөлмесіне кіру дегеніміз - барлық адамдарға үлкен қайырымдылықпен және аяушылықпен қарау.

6. Бұл оқуды уағыздағысы келгендер, төменгі төрт нәрсеге ерекше көңіл болуі керек: өз денесіне, өз сөзіне, өзінің арман-тілегіне және үлкен аяушылыққа.

Біріншіден, уағыздаушы үлкен шыдамдылық жерінде өмір сүруі керек, жұмсақ болып, дәрекіліктен аулақ жүруі керек, ешқандай затта субстанция жоқ екендігін түсініп, жаман нәрсе туралы ойламауы керек, байланушылықтары болмауы керек.

Екіншіден, оған жақындаған адамдардың барлығына көңіл аударуы керек, билеуші, дәулеттілермен жақындасудан, теріс, бұзылған тұрмыс құрушылардан тартынуы керек және ол әйел жынысындағыларға жоламауы керек. Тыныш жерде өзінің жанын жетілдіруі керек, дүниеде барлығы себептілік заңдылығы бойынша өрбитінін түсінуі керек және басқаларды келекелеуге, менсінбеуге, олардың қателіктері туралы айтуына болмайды.

Үшіншіден, өз жанын сабырлылықта ұстап, Буддаға жақсы көретін әкесіндей дұрыс жолмен келе жатқан ұстазы ретінде қарауы керек.

Барлығына ол үлкен аяушылықпен қарау керек, барлығына бірдей қарап уағыздауы керек.

Төртіншіден, ол Будда секілді, әр уақытта мейірімді болып, қайғыға ортақтасуы керек, Будда ілімін білмейтін адамдардың оны естуін тілеуі керек және осы тілектің орындалуы үшін барлық жағдайды жасауы керек.

2. СЕНУШІНІҢ ЖОЛЫ

1. Жоғарыда айтылғандай, буддизмге сенген үш қазынаға Буддаға, Оның іліміне және оның қауымына сенеді.

Сондықтан буддизмге сенуші, табандылықпен Буддаға, Оның іліміне және оның қауымына сенуі керек, дінге сенушінің өсиетін ілімнің үйрететініндей сақтауы керек.

Қатардағы ізбасарларының өсиеттері мыналардан тұрады: тірі жандардың өмірін қимау, ұрлық жасамау ойнастық жасамау, өтірік айтпау және шарап ішпеу.

Үш қазынаға бекем сенген және осы үш өсиетті қатаң орындаған қарапайым ізбасар басқа адамдарды осы үш қазынаға сеніп, осы өсиеттерді орындауға көзін жеткізу керек. Ол осы дінге сенушілердің санын туысқандары, достары және таныстары арасында көбейтуге тырысуы керек. Сонда оларда Будданың мейірімділігімен, аяушылығын пайдалана алады.

Қарапайым ізбасар әрқашан осы үш қазынаға сенуі, өсиеттерді орындауы нұрлануға жету мақсатында екендігін есте сақтауы керек және сондықтан қарапайым адамның арман-тілек дүниесінде өмір сүре отырып, осы тілеулерден арылуға тырысуы керек.

Ерте ме, кеш пе оған ата-анасымен қоштасуға тура келеді. Жан ұясымен де қоштасуға тура келеді. Қоштасатындарға, тастап кететін нәрселерге үйренуге болмайды, қоштасу, айырылысуы жоқ нирвана жөнінде армандау керек.

2. Егер ізбасар Будданың ілімін ұғып және өз дініне сенімді болса, онда ол өз бойында өзінен өзі қуаныштың пайда болғанын сезеді. Егер ол осы жағдайға қолы жетсе, онда ол барлығынан сәуле, нұр, барлығынан қуанышты көреді.

Оның жаны таза және жұмсақ болады. Ол шыдамды және ынтымақтылықты жақтаушы болып, басқа адамдарды мазалауды қояды. Будда, Оның ілімі және қауым туралы ойлағандықтан оның өн бойында өзінен-өзі қуаныш сезімі пайда болады да, ол барлығынан жарықты, нұрды көреді.

Сенімнің арқасында ол Буддамен бірігіп кетеді. Ол өзі туралы ойламайды және ештеңені тілемейді. Сондықтан ол бұл өмірде ештеңеден, ешнәрседен қорықпайды, жала жабудан да қорықпайды.

Ол Будда дүниесінде өмірге келетініне сенеді, өлімнен қорықпайды, Ол ілімнің ақиқаттығына және бағалығына сенеді, сондықтан ол адамдар алдында өз сенімі, діні туралы батыл түрде айта алады.

Ол барлығына мейірімді және қайғысына ортақ болуға тырысады, сондықтан ол адамдармен бірдей қарым-қатынаста болады. Оның жаны әділ, адал және таза болады, сондықтан ол шын көңілімен жақсылық жасайды.

Сәтті және қиын кездерінде ол дінінде, сенімінде бекемдене түседі, өз кемшіліктерінен ұялады, ілімді сыйлайды, істеген ісіне қарай сөйлеп, сөйлегеніне

қарап іс жасайды оның ісі мен сөзі арасында алшақтық болмайды, ол өз айналасына, заттарға парасатты ақылы бар көзбен қарайды, оның жаны тау секілді табанды, берік болады, ол нұрлану жолымен алға жылжуды көздейді.

Әр түрлі жағдайларда Будданың жанының жетекшілігімен адамдарды алып жүреді. Күңгірттенген бұл дүниеде, арам адамдармен қарым-қатынаста бола тұра, ол оларды жақсылық жағына тартуға тырысады.

3. Сондықтан ең алдымен әркім өзі Будда ілімін ұғынуға, сезінуге ұмтылуы керек.

Егер де біреу лаулаған отқа кірсең, осы ілімді аласың десе, онда ол осы отқа кіруге дайын болуы керек.

Себебі, осы бүкіл дүниені қармаған отқа кірсе, ол Будда есімін естиді және өзінің құтқарылуын табады.

Осымен, ілімді қабылдап, барлығына садақа тарату керек, сыйлайтындарды сыйлау керек, қызмет ететіндерге қызмет ету керек, басқаларға терең мейірімділікке, аяушылыққа толған жанмен қарау керек. Өзімшілдік әрекеттер және қыңырлық, еркелік нұрлануға жеткісі келген адамға тән қасиет емес.

Ілімді тыңдай, ұға отырып, ілімге сену керек, басқаларды қызғанбау керек, біреулердің сөзінен адасуға түспеу керек, ең бастысы, өз іс-әрекетінді терең талдап, басқалардың іс-әрекеті, қылығы туралы ойламау керек.

Ең алдымен өз жаныңды жетілдіру керек. Буддаға сенбеген адам, тек қана өзін ғана ойлайды. Сондықтан оның жаны кішкентай және ол әрдайым әбігерленеді, беймазданады. Ал Буддаға сенген, артында тұрған күшке сенеді, өз артындағы жоғарғы үлкен аяушылыққа сенеді. Сондықтан оның жаны кең және үлкен, ол әр уақытта сабырлы.

4. Будда іліміне құлақ салған адам өз денесінің өткінші екендігін, онда қайғы-қасіреттің жинақталғанын және оның азаппен жамандықтың бұлағы екендігін біледі. Сондықтан онда өз денесіне деген үйірлігі болмайды.

Бірақ ол өз денесіне ұқыптылықпен қарауды ұмытпайды. Ал бұны ол ләззат алу үшін жасамайды, ақыл-еске ие болу үшін және ілімді басқаларға тарату үшін жасайды.

Егер де өз денеңе ұқыптылықпен қарамасаң, ұзақ өмір сүру мүмкін емес. Ал егер адам ұзақ өмір сүрмесе ол бұл ілімді оқып үйрене, түсіне алмайды да және оны басқаларға уағыздай да алмайды.

Өзеннен жүзіп өткісі келген, қайығын бағалайды. Саяхатқа шыққан, атын бағалайды. Сол сияқты Будда іліміне құлақ салған адамда өз денесін бағалай білуі керек.

Буддаға сенген адам, сұлу болып көріну үшін киінбеуі керек, ол өзінің ұятты жерлерін жасыру үшін, өзін суық пен ыстықтан сақтау үшін киінуі керек.

Адам ләззат алу үшін тамақтанбайды, өз өмірін сақтау, қуаттау үшін, Будда іліміне еру үшін оны уағыздау мақсатында тамақтанады.

Ол үйде ләззат алу үшін тұрмайды, өз байлығын көрсету үшін де тұрмайды. Оны Нұрлану үйінде тұрады деп ойлау керек, үй қабырғалары тұрмыстық құмарлықтан сақтайды, оны жаңбырдан және оны жалған ілімдердің желінен қорғайды.

Сонымен, барлық нәрсені ләззат алу үшін емес, өзінің басқалардан артықшылығынды көрсету үшін жасамау керек, нұрлану үшін, Будда ілімін өзің түсініп, үйреніп басқаларды оған үйрету үшін жасау керек.

Сондықтан, үйде өз отбасыңмен отырған кезінде адам бір минут те ілім жөнінде ұмытпауы керек.

Мейірімділік пен аяушылыққа бөленген ол өз отбасының игілігі үшін қызмет етуі керек және барынша отбасын құтқару жолына бағыттауы керек.

5. Қарапайым ізбасар әр уақытта әкесі мен шешесіне, отбасына, өзіне және Буддаға қызмет етуі керек.

Әкесі мен шешесіне қызмет жасағанда, ол әрқашанда олардың қамын ойлап, оларға тыныштық, бақыт тілеуі керек. Ал әйелі мен балаларымен бірге болғанда, ол үйірлену, байланушылық түрмесінен босанып шығуға әрқашан тырысуы керек.

Ол әнді-әуенді тыңдаған сәтінде, ол Будда ілімінен рақат алуды ізденуі керек. Бөлмеде отырған кезінде ақылды адамның деңгеліне жетуге тырысуы керек және жаман қылықтардан мәңгілікке арылуы керек.

Егер ол біреуге қайыр-садақа беретін болса, онда ол бәрінен бас тартуы керек және сараңдықтан құтылуға тырысуы керек. Егер ол адамдар арасында жиналыста отырса, ол Буддалар арасындағы жиналыста отырмын деп ойлауы керек. Егер ол апатқа, бақытсыздыққа ұшыраса қандай жағдай болмаса да жан тыныштығын жоғалтпасын деп тілеу керек.

Егер ол Будданың қорғауына сүйенсе, ол барлығымен бірге үлкен дұрыс, түзу жолды тілеуі керек.

Егер ол Будда ілімінің қорғауына сүйенсе, ол басқалармен біріге ілімнің қайнауына кіруге тілек білдіруі керек және үлкен мұхиттай ақылға кенелуі керек.

Егер де ол будда қауымының қорғауына иек артса, он да ол басқалармен қатар халықты алып жүруі керек және олардың жолындағы қиындық, тосқауылдарды жою керек.

Ол киім киген кезінде жақсылық пен көнгіштік киімі туралы ұмытпауы керек.

Ол үлкен және кіші дәрет алғанда сараңдықтың, ашу-ызаның, ақылсыздықтың ластануларынан арылуды тілеуі керек.

Жоғарыға көтерілген жолды көргенде, ол жоғарғы, биік жолға көтерілуді аңсауы керек және адасу дүниесінен шығуды тілеуі керек. Төменге қарай түскен жолды көргенде, ол Будда ілімінің тереңіне түсуді аңсауы керек.

Ол көпірді көрген шақта осы көпір арқылы адамдарды өткізу үшін ол Будданың ілімінің көпірін салуды тілеуі керек.

Ол қайғырып отырған адамды көргенде, ол үздіксіз өзгеріп отырған дүниенің өткінші екендігіне көз жасын төгуі керек.

Ол арман-тілекке берілген адамды көргенде, ол қиясы өмірден еркіндік алуды тілеуі керек және нағыз нұрлануға жетуі керек.

Ол дәмді тамақ алса, ол тамақта шек барын білуі керек, арман тілектің азабына ұмтылып, үйірден, байланулардан арылуды тілеуі керек.

Ол дәмсіз тамақ алса, ол тұрмыстық тілектерден мәңгілік арылуды тілеуі керек.

Шыдай алмайтын жазғы ыстықта ол тұрмыстық құмарлардың ыстығынан құтылуды және нұрланудың салқынының түсуін тілеуі қажет.

Қатаң, қысқы суықта ол Будданың жоғарғы қайырымдылығының жылуын тілеу керек.

Дұға оқыған кезінде ол Будданың ілімдерін ұмытпауды және оларды өмірге енгізуді тілеуі керек. Ол Будда жөнінде ойлаған кезінде, ол Будданың көзіндей өткір, көргендік көзге ие болуды тілеуі керек.

Түнде ұйықтап жатқанда, ол өз денесіне, тіліне және ойларына тыныштық және жан тазалығын тілеуі керек. Ал ұйқыдан оянған кезінде,

айналасындағы барлық нәрсені байқау үшін ол толық көз ашылуын тілеуі керек.

6. Будда іліміне сенуші барлық затты, шын мәнісінде көреді. Заттарда субстанция жоқ екендігі туралы ілімді біледі, ол жұмысты, адамдардың басқа істерін жек көрмейді, оларды барынша қабылдап, өзінің нұрлануы үшін пайдалануға тырысады.

Ол адам дүниесінде адасулар толып жатқандықтан онда барлығы мәнсіз деп ойламайды. Нұрлану дүниесінде барлығы игілікте деп те ойламайды. Осы дүниедегі бар нәрсенің барлығынан ол нұрлануға алып келетін жолды іздейді.

Егер де дүниеге надандық түнегінен шағылысқан көзбен қараса, дүние мәнсіз және дұрыс емес болып көрінеді. Егер дүниеге ақылдың анық көзімен қараса, ол дүние нұрлану дүниесі болып табылады.

Дүниеде мағынасы, мәні жоқ заттар кездеспейді, мәні бар заттар да болмайды.

Дүниеде жақсылық пен жамандық болмайды. Оларды осылай тек адамның ой-ниеті ғана бөледі.

Егер де осы ой-ниеттен арылса, барлығын да игілікті мәнге ие болады.

7. Будда іліміне сенуші сонымен Буддаға сенеді. Өзінің сенуші жанымен, ол барлығын дүниеде игілік деп қабылдайды, өзі қамын ойламай ол басқаларға қызмет етеді.

Сондықтан, Будда іліміне сенуші адам менменсінбейді, ол сыпайы, басқаларға қызмет етеді, ол жер секілді кеңпейілді бар нәрсесін өзімен көтеріп жүреді, ол барлығына қызмет етуге дайын, ол қандай да болсын азапты жеңуге дайын, ол жалқаулықты білмейді, ол барлық кедей, жарлыларға көмекке келуге дайын.

Адамдар жанын дұрыс тәрбиелеу үшін, селдір жанды адамдарға аяушылық жасау, мейірімді ана болуға тырысу керек. Міне осы адамдарды өз ата-анасындай сыйлауға өзінің ұлы ұстазына табынғандай табынуға ұмтылу тілегі болып табылады.

Сондықтан егер адамдар Будда іліміне сенген адамды жек көргенімен, үлкен мұхитты удың қаншалықты күшті болғанына қарамастан уландыруы мүмкін болмағанындай адамдарда оған қиянат көрсете алмайды.

8. Будда іліміне сенуші адам, өзінің бақыты жөнінде ойлай келе, оның Буддаға сенімі

Будданың күші, Будда мейірімі екендігін түсінеді және Буддаға деген ризашылыққа бөленеді.

Тұрмыстық құмардың батпағында Будда іліміне деген сенімнің ұрығы жоқ, бірақ Будданың мейірімділігі арқасында бұл батпақта сенімнің ұрықтары себілуі мүмкін және одан Буддаға сенетін жан өніп шығады.

Жоғарыда айтылғандай, ұлы ағаш эранда өсетін тоғайда қош иісті сандал ағаштары(чандана) өсе алмайды. Сол сияқты тұрмыстық құмарлармен қобалжыған кеудеде Буддаға деген сенім ұрықтары өсіп шықпайды.

Бірақ бұған қарамастан, тұрмыстық құмарлары бар кеудеде қуаныш гүлі гүлдеп, өсіп шығады. Бұл гүлдің тамырлары бұл адамның кеудесінде емес, олар басқа жерде. Олар Будданың кеудесінде.

Буддаға сенуші, егер де сараңдығынан, ашудан, ақылсыздықтан өзі туралы ойлай бастаса, басқаларды қызғана бастайды, жек көреді және басқаларға ауыртпалық алып келуге тырысады. Бірақ Буддадан пана іздеген адам, Будданың жоғарыда, айтылған ұлы істерін жасай бастайды. Бұл шын мәнісінде таң қаларлық нәрсе.

II ТАРАУ

ӨМІРДЕГІ БАСШЫЛЫҚ

1 ОТБАСЫЛЫҚ БАҚЫТ

1. Бақытсыздықтың іштен шығатынын білмеу және оны батыстан немесе шығыстан келеді деп ойлау ақылсыздық. Ішкі дүниені тәртіпке келтірмей тұрып өзінді сырттай қорғау дұрыс емес.

Адамдар әдетте таңертең тұрғанда тісін тазалайды, жуынады, батыс, шығыс, солтүстік, оңтүстікке, алты тарапқа, сонымен қатар төменге және жоғарыға сыйынады, бақытсыздықтың келетін жолдарына тосқауыл қояды, күннің сәтті өтуін тілейді.

Бірақ Будданың ілімі бойынша басқаша әрекет жасау керек. Дұрыс ақиқаттың алты тарабын құрметтеу керек, ақылмен іс-әрекет және ізгіліктік жасау керек, сонда өзінді бақытсыздықтан қорғап қалуға болады.

Ақиқаттың осы алты тарабын сақтау үшін ең алдымен төрт қылықтың ластығынан арылу керек, жанның төрт нашар көрінісін түбірімен жою керек

және үйдің жұтауына алып келетін алты жолды жабу керек.

Төрт қылықтың ластығы - бұл тірі жандарды өлтіру, ұрлық жасау, ойнастық қылу және жалғандық.

Жанның төрт жаман көрінісі - бұл көксеу, ашу-ыза, ақылсыздық және қорқыныш.

Үйдің жүдеуіне алып келетін алты жол - бұл ішімдікке салыну, түн ортасына дейін сайран салу, музыка мен театрға берілу, құмар ойындарын ойнау, жаман адамдармен дос болу және өз жұмысынан қашу.

Төрт қылықтың ластығынан тазарып, жанның төрт жаман көрінісін түбірімен жоя отырып, үйдің жүдеуіне алып келетін жолдарды жауып, ақиқаттың алты тарапына сиыну керек.

Ақиқаттың алты тарапы - шығысқа қарай ата-аналар және балалар жолы, оңтүстікке қарай ұстаз және шәкірттерінің, батысқа қарай ерлі-зайыптылардың, солтүстікке қарай жолдастар жолы, жоғарыға қарай Будда іліміне сенушінің жолы.

Ең алдымен ата-аналар және балалар жолын сақтау керек. Бұл баланың бес парызын білдіреді: әкесі мен шешесіне қызмет ету, үй жұмысында оларға көмектесу, тегін “жеті атасына” дейін білу, мұрасын қорғау және олар қайтыс болғаннан кейін ас беруі керек.

Ата-аналары да балаларына тиісті бес парызын орындауы керек: олар зұлымдықты жоюы керек, балаларды жақсылыққа үйретіп, жақсы, өнегелі тәрбие беруі керек, оларға жақсы қалыңдық тауып, ыңғайы келген уақытта оларға үйді мұра етіп қалдыруы керек. Егер де ата-аналар мен балалары өз міндеттерін орындаса, отбасында татулық және тыныштық орнайды және балалар мен ата-аналар арасында келіспестік, түсінбеушілік болмайды.

Ұстаз бен шәкірттердің оңтүстік жолы дегеніміз шәкірттердің өз ұстазын тіке тұрып қарсы алуға тиісті болуы, оған адал қызмет етуі, оның барлық бұйрықтарына бағынуы, оған тарту жасап, оның іліміне мұқиятты түрде көңіл бөлуі.

Ал ұстаз өз жағынан, өзін-өзі дұрыс, тура ұстауы керек, шәкірттеріне үлгі болуы керек, өзі үйренгенге дұрыстап шәкірттерін үйретуі, дұрыс уағыздап, дұрыс оқытуы қажет, ол оқушыларының атаққа ие болуы жөнінде қамдануы керек және оларды барлық жағдайда қорғауы керек. Сонда ұстаз бен шәкірттерінің арасындағы қарым-қатынас өте жақсы болып қалыптасады.

Ерлі-зайыптылардың батыс жолында күйеуі әйелін сыйлауы керек, әйелімен сыпайы болып оған адал жар болуы керек. Күйеуі әйеліне шаруашылық істерді жүргізуді беруі керек, кейде оған әшекей зат алып беруі керек. Ал әйелі болса күйеуіне байланысты үйді реттеп, таза ұстап үй қызметкерлерімен жақсы

қарым-қатынаста болып, адалдықты сақтап, күйеуінің табысын шашпай, үй шаруашылығындағы іс-терді дұрыс, жақсы басқаруы керек. Сонда ерлі-зайыптылар ынтымақты болып, оларда келіспеушілік, ажырасу болмайды.

Солтүстік жолдастар жолында бір-бірін толықтыру керек, бір-біріне қайырымды болу керек, бір-бірінің пайдасын ойлап, бір-біріне сезімтал болу керек.

Жолдасың жаман жолға түспеуін бақылау керек. Егер де ол теріс жолға түскен жағдайда оған көз қырын сала жүру керек, досың қиындық жағдайда болса, оған кеңес беру арқылы көмектесуге ұмтылу керек, бақытсыздыққа ұшыраса оған қол ұшын беру керек, қажет болса оның әйелі мен балаларына қамқорлық жасау керек. Міне сонда жолдастар арасында қарым-қатынас жақсы болып, олар бақытты болады.

Төменгі жолда, қожайын және қызметкер жолында қожайын бес парызды орындауы керек. Қызметшіге ақыны жоғары төлеу. Қызметшісі ауырып қалған кезде, оған қамқорлықпен қарау. Сирек кездесетін заттардың барлығын қызметшімен бөлісу. Белгілі бір уақытта оған демалыс беріп тұру керек.

Қызметшілерде өз тарапынан бес міндетті орындауы керек. Таңертең қожайыннан ерте тұруы

керек, ал кешке болса қожайыннан кеш жатуы қажет.

Адал болып, өз жұмысын жақсы білуі керек. Сондай-ақ мүмкін болғанша қожайынның атына кір-келтірмеуге барынша тырысуы керек. Сонда қожайын мен қызметшінің арасында келіспеушілік болмайды, олар татулықта және ынтымақтастықта өмір сүреді.

Будда іліміне сенуші жолдағы әрбір отбасында Будда ілімі болу керек. Ілімді оқып, үйренген, уағыздалатын адам ретінде ол өзінің ұстазына зор құрмет көрсету сезімімен қарау керек. Бұл сезіммен оның денесі, аузы және жаны толығыуы керек. Ол ұстазын әдеппен, қарсы алуы керек, оның іліміне дұрыс, адал еруі керек және оған тарту жасау керек.

Ал Будданың ілімін таратушы ұстаз өз тарапынан, ілімді жақсы түсінуі керек, зұлымдықтан аулақ болуы керек, жақсылыққа үйретуі керек, дұрыс жолды уағыздауы қажет, шәкірттеріне жан дүниесінің байсалдығына ие болатындай етіп жол сілтеуі керек. Сонда бүкіл отбасы ілімді үлкен ықыласпен сақтай отырып осы жолға түседі.

Алты тарапқа сиыну дегеніміз, бақытсыздықтан қашу үшін алты тарапқа сиыну емес. Бұл ақиқаттың алты тарапына еру және іште бақытсыздық туындамауына тырысу.

2. Адам достасуға болатын, немесе достасуға болмайтын жолдастарын айыра білуі керек.

Сөзі тәтті, жағымпаз, сараң адаммен дос болуға болмайды, шашқыш, ысырап еткіш адаммен достасуға болмайды.

Қиын шақта көмекке келетін, сенімен қуаныш пен қайғыны бөлісуге дайын, пайдалы кеңес беруге аянбайтын және терең аяушылығымен ерекшеленетін адаммен достасу керек.

Сенің теріс жолдан тайып кетпеуіңді қадағалаған ішкі жанымен сен үшін мазаланған, бақытсыздықта жұбататын, керек уақытта көмекке келуге өзін аямайтын, сенің сырынды сақтаған және пайдалы кеңес беретін адаммен дос болу керек, оған қызмет ету де керек.

Мұндай досты табу қиын, өзің де сондай дос болуға тырысу керек. Жақсы адам өздерінің дұрыс іс-қимылдары арқасында адамдарға күн бола алады.

3. Ата-аналар алдындағы ұлы парызыңды ештеңемен өтей алмайсың. Жүз жыл бойы әкенді оң иығыңда, шешенді сол иығыңда алып жүрсең де өтей алмайсың.

Жүз жыл бойы әке-шешенді жұпар иісті ваннада күні түні жуындырсаң да, тамаша ұл ретінде олар барынша қамқорлық жасағаныңмен де, оларды таққа

отырғызып, әр түрлі байлық жиһазбен қоршағаныңмен де ұлы парызыңды өтей алмайсың.

Бірақ олардың Будда іліміне сенуіне, теріс жолды тастап, түзу жолға түсуіне, сараңдықтан бас тартып, қуана теберік беруіне жағдай жасасаң, онда өзіңнің ұлы парызыңды өтей аласың. Мүмкін бұл ұлы парызды өтеуден де артық болар.

Балалары ата-аналарын сыйлайтын, жақсы көретін отбасын да Будда және құдай жасайды.

4. Әсіресе отбасында жандар арасындағы қарым-қатынас көп болады, сондықтан отбасы ынтымақты болса, ол гүлдеген бақтай әсем болады. Бірақ жандар арасындағы үйлесімділік бұзылған жағдайда, ұрыс-керіс басталады және отбасына іріткі түседі.

Бұл жағдайда, басқаларды кінәләмей өз жаның жөнінде өзің қам жасап, түзу жолмен жүруің керек.

5. Ілгері заманда нағыз діншіл жас жігіт өмір сүріпті. Әкесі қайтыс болған соң, шешесі екеуі бірге тұрады. Олар бір-бірін жақсы көретін және тамаша тұрып жатты. Көп-ұзамай ұлы үйленеді, олар үшеуі бірге тұра бастайды.

Бастапқыда бәрі жақсы жүріп жатты, барлығы да бақытты болды. Бірақ бір күні болмайтын нәрседен енесі мен келіннің арасында түсінбестік пайда болды. Бітпейтін ұрыс-керіс басталып кетті. Ең ақырында қартайған ана шыдай алмай жастарды тастап кетіп қалды.

Шешесі кеткеннен кейін жас келін ұл туады. Енесімен бірге тұрғанда енесінің жәбір көрсеткендігі және бала туа алмағандығы жөніндегі, ал енесі кеткен соң оларға құдай бала берді деген келіннің назы жалғыздықтан өмір сүрген ененің құлағына жетеді.

Енесі қатты ашуланып: “Дүниеде әділеттілік жоқ. Анасын қуып шыққан келінге құдай нәресте берсе, бұл әділеттілік - аяғы аспанға қараған әділеттілік”- деп айқай салады.

“Мұндай әділеттілікті көміп тастау керек”- деп ашудан ойланбай айқайлап, молаға қарай жүріп кетеді.

Бұл жөнінде білген құдай оның алдынан шығады. Ол оны сұрастыра келе иландыра бастайды бірақ, көрі шеше оны тыңдамайды.

Сол кезде құдай оған былай дейді: “Жақсы Онда мен сенің жек көретін келініңді және немереңді өртеп жіберейін. Сен соған риза боласың ба?”

Құдайдың бұл сөзінен ене есін жинап, өз ісінің дұрыс еместігін түсінеді, күнәсіна өкініп, раидан қайтып, құдайдан оның келіні мен немересінің өмірін сақтап қалуды сұранады. Баласы мен келіні де осы уақытқа дейін қателесіп келгендігін түсінеді. Олар шешесіне барып, моладан қайтып келе жатқан жолда қарсы алады. Құдай енесі мен келінін татуластырды және отбасында ынтымақ орнады.

Егер әділеттіліктен бас тартпасаң, онда ілім мәңгілік өшпейді. Ілім өшкеннен жойылмайды, адам әділеттілікті ұмытқанда жойылады.

Жан мен жан арасындағы келіспеушілік шын мәнісінде үлкен бақытсыздыққа алып келеді. Кішкентай ғана түсінбестіктің өзі үлкен қырсыққа ұшыратады. Отбасылық тұрмысында міне осыдан қорқу керек.

6. Адам өз отбасын асырау үшін құмырсқа мен ара секілді еңбек етуі керек. Ол басқаларға арқа сүйемеу керек, тарту сыйлықты күтпеуі керек.

Еңбектеніп табылған байлықты өзімдікі ғана деп есептеп, өзіне ғана жұмсауы керек. Оның бір бөлігін

басқа адамдарға беріп, қалған бөлігін ауыр, қиын күндер үшін алып қалу керек. Егерде ол мемлекеттің, қоғамның және Будда ілімінің пайдасына жұмсалатын болса, онда оған тек қуану керек.

Дүниеде “өзімдікі” дейтін еш нәрсе жоқ. Барлығы да белгілі бір жағдайларға байланысты келеді және оларды сен уақытша пайдалануға аласың. Сондықтан барлығына да құнттылықпен қарауы керек.

7. Удаян патшасының әйелі Сямавати Анандаға 500 киімді әкеліп тарту етеді. Ол бұл тартуды ризашылықпен қабылдайды.

Мұны естіген патша Ананда тартуды сарандығынан алған болар деген ойға кетеді. Ол Анандаға барып мынаны сұрайды:

“Құрметтім, бірден 500 киімді алып, онымен не істемекшісің?” - деп сұрайды.

Ананда былай деп жауап береді: “Ханзадам, көптеген монахтар көнерген киімде жүр. Мен оларға жаңа киім бергім келеді.” “Ал киілген киімді қайда жібересің?” “Киілген киімнен жаймалар жасаймыз.” “Ал онда ескі жаймаларды қайда жібересің?” “Олардан жастық тыс жасаймыз.” “Ал ескі жастық тысты ше?”, “Олардан біз еденге төсегіштер тігіміз.”

“Ал ескі төсегіштерді?” “Олардан біз аяқ сүртетін кілемшелер жасаймыз.” “Ал ескі аяқ сүртетін кілемшелермен не істейсіз?” “Олардан еден жуатын шүберек жасаймыз.” “Ескі шүберектерді ше?” “Ханзада, ескі еден жуатын шүберектерді ұсақ қиындыларға бөліп, жыртып лайға араластырамыз. Үй салған кезде оның қабырғаларын осы лайдан жасаймыз.”

Заттарға өте ұқыпты қарау керек. Оларға дұрыс қолдануды табу керек. Бізге уақытша пайдалануға берілген “өзіндікі” болмаған заттарды осылай пайдалану керек.

2. ӘЙЕЛ ӨМІРІ

1. Әйелдің төрт түрі бар. Бірінші түрдегі әйелдер болмайтын нәрсеге шамданады, олар ерке, қыңыр, біреудің бақытына қызғанышпен қарайды, сараң, тарту жасамайды.

Екінші түрдегі әйелдер жиі ашуланады, қыңыр мінезді, сараң, бірақ біреудің бақытын қызғанбайды және тарту жасайды.

Әйелдердің үшінші түрі кеңпейілді, көп ашуланбайды, олар ерке емес, өз тілеулерінде

ұстамды, бірақ басқаларға қызғанышпен қарайды және тарту жасамайды.

Әйелдің төртінші түрі кеңпейілді, ешқашан ашуланбайды, өз ниеттеріне ұстамды, әрқашанда байсалды, басқаларды қызғанбайды және тарту жасайды.

2. Қыз тұрмысқа шығарында, төмендегі нәрселерді ұмытпауы керек. Күйеуінің ата-аналарын сыйлап, оларға қызмет етуі керек. Күйеуінің ата-анасы жастардың пайдасы үшін қам жейді, олардың ақылды қорғаушылары деп ойлауы керек, сондықтан оларға ризашылықпен қызмет етіп, оларға әрдайым көмекші болуға тырысу керек.

Күйеуінің ұстазы оны қасиетті ілімге оқытады сондықтан әйелі ұстазын сыйлап оның алдында бас июі керек. Себебі адам рухани ұстазсыз өмір сүре алмайды.

Күйеуінің жұмысын түсініп, оған көмектесу үшін әйелі оқуы және өз бетінше білім алуы керек. Күйеуінің жұмысына жат адамның жұмысындай бейқам қарауына болмайды.

Күйеуінің қарамағындағы және оған жұмыс бабымен келген адамдардың мінез-құлқын, қабілетін және ұнататын нәрселерін білуге тырысу керек және оларға оң көзбен қарау керек. Күйеуінің табысына құнттылықпен қарап, өзіне артық ақша жұмсамауы керек.

3. Күйеуі мен әйелінің арасындағы қарым-қатынас ыңғайлылық пікірінен ғана қалыптасқан жоқ. Бір үйде тұрғандықтан да емес. Күйеуі мен әйелі қасиетті ілім бойынша өздерінің жанын жетілдіру керек.

Бір кезде басқаларға тамаша отбасы ретінде үлгі еткен ерлі-зайыптылар Жаратқанға келіп, Оған мынадай сөздер айтады: “Жаратқан ием, біз бір-бірімізді балалық шақтан білеміз. Есейгенде біз үйлендік. Осы уақытқа дейін бір-біріміздің көзімізге шөп салу туралы ойда болған емеспіз. Біз о дүниеде де татулықта, бір-бірімізді жақсы көре тұрып, осы дүниеде тұрғандай жасағымыз келеді. Біздің бұл тілегіміз орындалу үшін біз не істеуіміз керек? Соны айтшы.”

Жаратқан ием сонда былай деп жауап береді: “Онда сендерге бір дінге сену керек. Егер де сендер бір ілімді қабылдап, бірге жандарынды жетілдірсеңдер, бірге тарту жасасаңдар, бірге ақылойға ие болсаңдар, сендер о дүниеде де бір жандай жасай аласыңдар.”

4. Бай Анатхапиндада көпесінің үлкен баласына тұрмысқа шыққан Суджата өте тәкәппар әйел болатын. Ол ешкімді тыңдамайтын, күйеуінің ата-анасының бұйрықтарын орындамайтын, оларды сыйламайтын, осыдан отбасында келіспеушіліктер шығып тұрды.

Бір жолы Жаратқан ием осы бай көпестің үйіне келіп оның отбасының қандай жағдайда екенін көреді. Ол Өзіне жас келін Суджатаны шақырып алып оған мынаны айтады: “Суджата, дүниеде әйелдің жеті түрі бар.

Біріншісі - кісі өлтіретін адамдар сияқты әйелдер. Олардың жанын кір басқан, олар өздерінің күйеулерін сүймейді де, сыйламайды, күйеулерінің “көзіне шөп салып”, басқа еркекке кетіп қалады.

Екінші түрі - ұры секілді әйелдер. Олар күйеулерінің жұмысын түсінбейді, өз мансабын қанағаттандыруды ғана ойлап, өзін тойдыру үшін күйеуінің табысын аямай жұмсайды және осынысымен өз күйеуін тонайды.

Үшінші түрі - қожайын секілді әйелдер. Олар үй жұмысымен айналыспайды, жалқау және өз қажеттіліктерін өтеумен ғана айналысады, олар адамдармен дөрекі, әр уақытта күйеулеріне ұрсып отырады.

Төртінші түрі - шеше секілді әйелдер. Олар күйеуін қамқорлық мейіріммен қоршайды, күйеуін өз баласындай қорғаштайды, күйеуінің табыстарына құнттылықпен қарайды.

Бесінші түріндегі әйелдер, кіші қарындастарындай. Олар күйеуіне адал қызмет етеді, өз сіңділеріне көрсеткен сүйіспеншілік сезіміндегі сезіммен күйеуіне қызмет етеді, олар сыпайы және ұстамды.

Алтыншы түрі - бұл әйелдер достардай. Олар көп жыл бойы көріспеген ескі достарға қуанғандай, күйеулеріне әрдайым қуанышпен қарайды. Олар барлығын дұрыс жасайды, Олар жуас және күйеулерін сыйлайды.

Жетінші түрі - қызметкерлері секілді әйелдер Олар күйеуіне адал қызмет етеді, оны сыйлайды оның бұйрықтарына сөзсіз бағынады, ашуланбайды, өкпелемейді, олар күйеуінің бақытты болуы үшін барлығын жасайды.

Суджата әйелдің осы жеті түрінің сен қайсысы болғың келеді?

Бұл сөздерден кейін Суджата ұялып, істеген ісіне өкініп, қызметшісі секілді әйел болатынын, күйеуіне әр уақытта көмектесіп, онымен бірге Будда ілімінің соңына еретінін айтты.

5. Амрапали Вайсалидегі бай және белгілі жеңіл жүрістегі әйел болатын, ол көптеген сұлу жас жезөкше әйелдерді қолында ұстаған. Бір жолы ол жақсы ілім алу үшін Буддаға келеді.

Ол былай дейді: “Амрапали әйелдің жаны оңай ғана мазасызданады және оп-оңай қателеседі. Әйел сараң, сондықтан ол басқаларды қызғанып, тойымсыз болады. Еркекке қарағанда нұрлану жолында оның алдында кедергілер көп болады.

Сондықтан әйелге бұл жолмен жылжуға қиынырақ. Әсіресе ол жас және сұлу болса. Бұл жолмен ол байлықпен махаббаттың қызығын жеңе отырып жүруі керек.

Амрапали, әйелдерді еліктіретін байлық пен махаббат, ол тұрақты қазына емес. Тұрақты қазына болып тек нұрлану жолы ғана болып табылады. Күшті адамда аурудың алдында әлсіз, жас адам да қартаяды, өмірге өлім қауіп төндіреді. Кейде жақсы көретін адамдармен қоштасуға тура келеді. Жек көретін адаммен бір ортада болуға тура келеді, адамның тілегі әрқашан орындала бермейді. Бұл дүние осылай жаратылған.

Сондықтан бұл дүниеде сені сақтап қалатын жол тек нұрлану болып табылады. Нұрлануға асығу керек.”

Бұл ілімді естіген ол Будданың шәкірті болды және Будда қауымына әдемі сая бақты тарту етті.

6. Нұрлану жолында еркек пен әйелдің арасында айырмашылық жоқ. Егер әйел нұрлану жолын іздеуді көздесе, ол нұрлану жолына түседі.

Прасенаджита патшасының қызы, Айодхия патшасының әйелі Маллика, нұрлану жолына түскен болатын, ол Жаратқанның ілімінде баспана тапқан, Оның алдында төмендегі он антты берген.

“Жаратқан ием, бүгінгі күннен бастап, нұрлануға жеткенше, мен, біріншіден, қасиетті өсиеттерді бұзбаймын. Екіншіден, мен өзіммен үлкен кісілерге тәкәппарлық көрсетпеймін. Үшіншіден, ешкімге де ашуланбаймын. Төртіншіден, біреудің түріне, затына қызғанышпен қарамаймын. Бесіншіден, мен өз жанымды да, затымды да аямаймын. Алтыншыдан, заттарды өзім үшін сақтамай, кедей адамдармен бақытты болуы үшін олармен бөлісемін. Жетіншіден, мен тарту жасаймын, барлығымен сыпайы болып, басқаларға пайда алып келетіннің барлығын жасаймын, солардың орнына өзімді қоя тұрып, олар туралы ойлаймын. Мұның барлығы өзім үшін емес, ешбір пайдасыз жаман ойсыз басқалар үшін жасаймын. Сегізіншіден, егер жалғыз адамды, түрмеде отырғанды, ауырған адамды немесе қайғырғанды көрсем, олардың қайғы-азабын жеңілдету үшін, оларды құтқару мақсатында оларды ақиқатқа үйретемін. Тоғызыншыдан, егер де тірі жанды ұстап алған қапаста ұстаған адамды, әр түрлі өсиеттерді бұзған адамды көрсем күшім жеткенше керек адамды мұндай жаман істерін тоқтату үшін

жазалаймын, керек адамды оқытамын. Оныншыдан, дұрыс ілімді тыңдауды ұмытпаймын, себебі дұрыс ілімді ұмытқан адам әрбір затта жасырынған ақиқаттық ілімнен алыстайтынын, нұрлану жағасына жетпейтінін мен білемін.

Сонымен қатар, бұл бақытсыз адамдарды құтқару үшін мен үш тілегім бар. Біріншіден, барлығы тыныштыққа ие болса деп тілеймін. Осы жақсы тілектің арқасында өлгеннен кейін қандай өмірге ие болсам да, мен дұрыс ілімге ие боламын деп сенемін.

Екіншіден, дұрыс, тура ілімнің ақыл-ойына жеткенімде мен өз күш-жігерімді аямай басқа адамдарды үйретемін.

Үшіншіден, тура, дұрыс ілімді қорғап қалу үшін, мен өз өмірімді, денемді және бар байлығымды құрбан етуге дайынмын.”

Отбасының шын мәні барлығының бірге нұрлану жолымен жүруінде болып табылады. Әйелде, егер осы жолмен жүруді көздесе және осындай тілектері болса, Маллика секілді Будданың ұлы шәкірті бола алады.

3. БАРЛЫҒЫ ҮШІН

1. Жеті ілім мемлекеттің гүлденуін қамтамасыз етеді.

Бірінші - халық саяси мәселелерді талқылау үшін жиі жиналып тұруы керек, өз елін берік қорғауы керек.

Екіншіден - барлық әлеуметтік топтардың адамдары ынтымақта болып, бірге мемлекеттік істі талқылауы керек.

Үшіншіден - ескі дәстүрлерді сыйлауы керек, себепсіз өзгертпей; әдептілік пен борыштың ережелерін сақтау керек.

Төртіншіден - жыныстық және жас ерекшелігін мойындау керек, отбасы және қоғам тазалығын сақтау керек.

Бесіншіден - ата-аналарды қадірлеп, ұстаздар мен үлкендерді сыйлау керек.

Алтыншыдан - арғы ата-бабаларды алтарь алдында оқу арқылы, ас беру және жыл сайын бейітіне бару арқылы қадірлеу керек.

Жетіншіден - қоғамдық моральды сақтап, ізгілікті, адамгершілікті бағалау керек, ізгілікті ұстаздың іліміне еріп, оған тарту жасау керек.

Қандай мемлекет болмасын, егер де онда осы жеті ілімге ерсе, сөзсіз гүлденеді және басқа мемлекеттер арасында сыйлы болады.

2. Ерте заманда елін жақсы басқарған патша өмір сүріпті. Оның ақылы үшін оны Ұлы жарық деп атаған екен. Өзінің мемлекетті басқарудағы принциптерін түсіндіре келе, былай деген:

“Елді басқармастан бұрын, өзіңнің жаныңды бақылауға алу керек. Өз халқына мейіріммен қарап, адам жанын ластықтан тазалай отырып, оны алып жүру, оқыту керек. Олар жан тәнімен тыныштануы үшін адамдарға дұрыс, тура ілімді беру керек және осы ілімнен артық ешнәрсе жоқ екендігін дұрыс түсіну керек.

Егер алдына кедей келсе, оның алдында барлық қоймаларыңды ашып, алғысы келген нәрсенің барлығын алуға рұқсат беру керек.

Осымен қатар оны барлық жамандықтардан алыс жүруге көндіру керек.

Әрбір адам жан-дүниесінің жағдайына байланысты заттарға көз-қарасы әр түрлі болады. Осы астананың адамдары өз қаласына әр қилы қарайды. Біреулері оны әсем қала десе, екіншілері, олай деп есептемейді. Мұның барлығы олардың жан-дүниесінің және қоршаған ортаның жағдайына байланысты.

Ілімді сыйлаған адам, өзінің дұрыс және ашық жанымен қарапайым ағаштан және тастан көкшіл бояудың әдемі сәулесін көре алады. Өз жанын қолға алғысы келмеген сараң адам үшін ең сәулетті сарай да әсем болып көрінбейді.

Адамның күнделікті өмірінде барлығы тура осылай жүріп жатады. Ең бастысы - Ол жан. Сондықтан елді басқарудағы ең бастысы, менің ойымша, бұл - халықтың өз жанын жетілдіру.”

3. Ұлы Жарық патша айтқандай, елді басқарудағы ең бастысы - бұл халықтың өз жанын жетілдіруі.

Жанды жетілдіру - бұл нұрлану жолымен жүру дегеніміз. Сондықтан елді басқарып отырған адам, ең алдымен Будда іліміне сенуі керек.

Егер де елді басқарып отырған адам, оның іліміне Буддаға сенетін болса, мейірімді, ізгілікті адамдарды сыйлап, оларға тарту жасаса, онда оның жаулары болмайды, ешкім оған қарсы зұлымдық ойламайды оның мемлекеті сөзсіз гүлденеді.

Егер мемлекет гүлденсе, басқа елдерді басып алу қажеттілігі болмай қалады, басқа елдермен соғысқа қажетті қару да керек болмайды.

Демек халық бақытты және молшылықта өмір сүреді, барлық әлеуметтік топтар татулықта, келісімдікте өмір сүреді, жақсылық пен игілік, адамгершілік гүлденеді, адамдар бір-бірін сыйлап, жақсы көретін болады. Адамдар өніп-өседі, ауа-райы жақсарады, қатты суық пен шыдамсыз ыстық болмайды, күнде, ай да және жұлдыз да әрдайым сәулесін түсіріп тұрады, жаңбыр мен желдер уақтылы және қоңырсалқын болып, табиғи апаттар болмайтын болады.

4. Патшаның міндеті - өз халқын қорғау. Халқы үшін патша әкесі мен шешесіндей. Себебі ол өз заңдарымен оны қорғайды. Ол өз халқына ата-анасы баласына қарағандай, ықыласпен қарау керек. Бала мазаланбай тұрып су жөргегін уақтылы ауыстырып тұрған ата-аналардай, патша да өз халқының бақыты туралы қамқорлық жасап, қайғы-қасіреттен азат етуі керек. Патша үшін халық мемлекеттің нағыз қазынасы. Себебі халықсыз мемлекет бола алмайды. Ал мемлекет тек халқы молшылықта өмір сүргенде ғана күшті және мықты, бекем бола алады.

Патша өз халқы жөнінде әрдайым қамқорлық жасау керек. Ол халықтың қуанышы мен қайғысында көріп отыруы керек, оның гүлденуін ойлауы керек.

Ал бұл үшін ол барлығы жөнінде - су жөнінде, жел жөнінде, жаңбырлар жайында, егістіктің қалай болатынын алдын-ала болжай білуі керек, қуаңшылықтың болуын сезуі қажет, халықтың қуанышы мен тіршілігі, қылмыстар мен қызметі жөнінде жақсы хабардар болуы керек. Қылмыс жасағандарды қылмысына қарай ол жазалауы керек, көзге түскендерді бағалай білуі керек.

Патша өз халқын жақсы білуі керек. Халыққа беретін кезде, уақытылы беру керек. Халықтан алатын уақытта мұқиятты өлшеп алу керек. Халықты тонамау үшін, салық мөлшері көп болмауы керек. Сонда халық молшылықта, байлықта тұрады.

Патша өз күшімен және билігімен халықты қорғайды. Халықты өзін-ойлағандай ойлаған адам ғана патша болуына құқы бар.

5. Патшаның патшасы - ол Ақиқат Патшасы болып табылады, Оның арғы-тегі, шежіресі ақ сүйек және тура Ол дүниенің барлық елдерін басқарып қана қоймайды, ол ілімді құрметтейді.

Бұл патша қайда барса да, еш жерде ұрыс керіс, өкпе болмайды. Ол ізгілікті ақиқаттың күшімен жасайды. Халыққа бейбітшілік және молшылық алып келеді, жамандық-зұлымдықты түп-тамырымен жояды.

Ақиқат Патшасы өлтірмейді, ұрламайды ойнас қылмайды, өтірік айтпайды, өсек айтпайды, екі жүзді болмайды, бостан-бос сөйлемейді, сараңдықты білмейді, ашуланбайды, ол ақылды. Осындай жақсы 10 іспен ол халықтың 10 жамандығын жояды.

Ол ақиқат күшімен билеген соң, ол құдіретті. Ол болған жерде, соғыс және жәбір көрсету жоқ, адамдар бір-бірімен ұрыс керіске бармайды. Демек, халық байсалды, ал мемлекет тұрақты. Халық өмірге құштарланады сондықтан оны Ақиқат Патшасы деп атайды.

Ақиқат Патшасы патшалар ішіндегі патша болғандықтан, барлық патшалар оның рақымдарына, ізгілігіне қуанады және содан үлгі ала отырып өз елдерін басқарады.

Сонымен, Ақиқат Патшасы - Будда іліміне сәйкес соның арқасында елдерін дұрыс, жақсы басқарып отырған барлық патшалардың қорғаушысы болып табылады.

6. Қылмысты ашу барысында бұл іске патша мейірімділікпен және аяушылықпен қарау керек. Өзінің ой саралығымен бәрін байқай, аңғара отырып, ол бес принципті басшылыққа алу керек.

Бірінші - ол шындыққа сүйенуі керек. Ол барлық нәрсенің шын мәнісін, жағдайын анықтап, осы шындық көрінісі негізінде шешім шығаруы керек.

Екіншісі - патша жазаны өз күшінде болғанда қолдануы керек. Егер патша күшінде болса, жазалау жүзеге асады. Егер патша күшінде болмаса, жазалау тәртіпсіздікті туғызады. Сондықтан патша өзінің қайтып күшіне енгенінше күтуі керек.

Үшінші - қылмыстың нәтижесіне қарай емес, оның ниетіне қарай соттау керек. Қылмыскердің жан-дүниесіне үңіліп, қылмысты алдын ала біле тұра жасағанын, не білмей жасағанын анықтау керек. Егер әдейілеп жасамаса оны кешіру керек.

Төртінші - қылмыскерге әдеппен қарау керек және оған ешқандай жағдайда дөрекілек жасауға болмайды. Бұл қылмыскердің қандай заңды бұзғанын дұрыс анықтау үшін қажет. Сондай-ақ қылмыскер істеген ісіне өкінуі үшін оның жан-дүниесіне жақсы, мейірімді сөздермен қатты әсер ету керек.

Бесіншіден - қылмыскерге мейіріммен, аяушылықпен қарап және оған жеккөрушілікпен ешбір қарауға болмайды. Қылмысты жеккөргеніңмен, адамды жек көруге болмайды. Қылмыскер өзінің қылмыс жасағанына өкінуі үшін мейірімділік пен аяушылық қажет.

7. Егер де жоғарғы орындағы министр, мемлекеттік мүддені ұмытып, тек өзінің жеке

мүддесін ғана ойласа, қызмет бабын пайдаланып, пара алатын болса осынысымен қоғамдық моральды бұзса, онда адамдар бірін-бірі алдай бастайды, күштілер әлсіздерді ығыстырады, ақ сүйектілер төменгілерді жаратпайды. Байлар кедейлерді алдайды және әділеттілік жойылады. Бақытсыздық кеңейіп және өсе бастайды.

Сонда сенімді министрлер істен шеттеледі, адал адамдар өз өмірлері үшін қорыққанынан үндемейді. Маңызды орындарға екі жүзділер отырып, билікті теріс пайдалана отырып, дүние таба бастайды. Ал халық болса кедейленген үстіне кедейлене түседі.

Істің мұндай жағдайында патша үкімдері еленбейді, оның билігі әлсірейді.

Мұндай қаскүнемдер халықты бақытынан айырады - сондықтан олар мемлекеттің қауіпті жаулары. Олар жоғары тұрғандарды алдап, төменде тұрғандарды бұзады, олар мемлекеттің пәлелерінің қайнар көзі болып табылады. Мұндай қаскүнемдерді патша ерекше қатал жазалауы керек.

Егер де Қасиетті ілімге сәйкес патшаның әділетті заңдар бойынша билеген елінде, өз анасын құрметтемейтін, тек өз отбасының қамын ғана ойлайтын, ата-аналарға көңіл бөлмейтін, ата-анасынан барлығын алып кететін, тыңдамайтын адамдар болса, онда оларды аса жауыздылардың қатарына қосу керек.

Себебі балалардың, ата-аналардың алдындағы борышы өте үлкен, оны ештеңемен қайтара алмайды. Өз қожайынына адал емес және ата-анасын қадірлемейтін қылмыскерді қатаң түрде жазалау керек.

Егер де патшаның қасиетті ілімге сәйкес әділетті заңдар бойынша билейтін елде Буддаға, Оның іліміне, Будда қауымына осы үш қазынаға сенбейтін адамдар бар болса, храмдарды бұзып қасиетті дұғаларды өртеп, монахтарды ұстап, қуады, сондай ақ Будда ілімін бұзады бұлар ең ауыр қылмыс болып есептеледі.

Себебі мұндай істер барлық игі істің негізінде жатқан халық сенімін кетіреді. Олар барлық жақсылық талап, ниетті жойып, өздеріне ор қазады.

Бұл үш қылмыс ең ауыр және оларды қатаң түрде жазалау керек. Барлық басқа қылмыстар бұл үшеуімен салыстырғанда түк емес.

8. Егер қасиетті ілімге сәйкес билеген патшаға қарсы қастандық ұйымдастырылатын болса, немесе сыртқы жау бас салатын болса, онда оның үш нанымы болуы керек.

Біріншіден, ол қастандық жасаушы немесе сыртқы жау адамдарды өлтіріп, халықты құлдыққа салғысы келгенін білуі керек, сондықтан ол қолына қару алып өз халқын құтқаруы керек.

Екіншіден, мүмкіндік болса қастандық жасаушыларды күш қолданбай басып және сыртқы жауды қайтару керек.

Үшіншіден, мүмкіндігінше жауды тұтқынға алуға тырысып, өлтірмей, қарусыздандыру керек.

Міне осы үш пікір сенімге сүйене отырып патша өз әскеріне әскери бағытында орналасып, ұрысқа дайын болуын бұйрық етуі керек.

Осындай жағдайда солдаттар патшаның табандылығы мен ұлылығы, ізгілігі алдында бас иеді, құрметтейді. Олар қандай соғысты жүргізіп отырғандығын түсініп, өз патшасын қолдайды. Өз патшасының мейірімділігіне, аяушылығына сене отырып, олар өз өмірін аямай соғысады, сондықтан патша әрдайым жеңіп отырады. Сонымен оның жеңістері оның ізгілігі, рақымдылығы болып табылады.

III ТАРАУ

БУДДАНЫҢ БАҚЫТТЫ ЖЕРІН ҚҰРУ

1. ЫНТЫМАҚТЫ ҚАУЫМ

1. Түнекте кең жазық дала болған. Еш жерде жарық болмаған. Жазықта есепсіз көптеген тірі жандар тіршілік еткен.

Түнектен тірі жандар бірін-бірі білмеген әр бір тірі жан жалғыздықта болады. Олар жалғыздықтан азап шекті. Олардың өмірі қамығуға толы болады.

Кенеттен жарық пайда болды. Күтпеген жерден қолында басынан жоғары ұстаған шырағы бар ұлы адам көрінді. Қараңғы жазық бір мезетте жарықпен сәулелене түсті.

Қараңғылықта жер бауырлап жүрген тірі жандар аяғына тұрып, айналасына қарады. Олар айналасында өздеріне ұқсас тірі жандардың өмір сүретінін көрді. Қуаныштан шыққан айқаймен олар бір-біріне құшақ жая жүгінді, көңілденіп, бір-бірімен сөйлесе бастады.

Жазық бұл жерде өмірді білдіреді. Қараңғылық - дұрыс, тура ақыл-ойдың жарығының болмауын көрсетеді. Жан-дүниеде ақылдың жарығының

болмағандығынан, адамдар бір-бірімен кездескенде, танысып, дос болып кете алмайды.

Олар жалғыздықта дүниеге келеді де, жалғыздықта дүниеден қайтады.

Олар мүлдем жалғыз, бостан-бос әбігерленіп, жалғыздықтан азап шегеді.

Басынан жоғары ұстаған шырағы бар Ұлы адам пайда болды - бұл ақылдың жарығымен өмірге келген Будда.

Бұл сәулемен жарықтандырылған адамдар, бірінші рет өзін түсінуге және басқаларды көруге мүмкіндік алады. Таң қалған және қуанған олар біріне-бірі ұмтылады және осы кезде олардың арасында достық қарым-қатынас туындайды.

Қаншама миллион адам тұрғанымен де, егер олар бір-бірін білмесе, танымаса онда бұл қоғам емес.

Қоғам дегеніміз бұл ақылдың нағыз сәулесі әрдайым жанып тұрған, адамдары бір-бірін біліскен, біріне-бірі сенген, татулық пен ынтымақтастықта тұратын адамдардың ұжымы.

Татулық пен келісімділік - бұл қоғам мен ұжымның өмірі, бұл қоғам мен ұжымның тура, нағыз мағынасы.

2. Дүниеде ұжымның үш түрі кездеседі.

Бірінші түрі - ұжым басшысы билікпен байлық иесі болғандықтан құрылған ұжым.

Будданың бақытты жерін құру

Екінші түрі - адамдардың белгілі бір есебімен жиналған ұжымы, олардың есебі өзін ақтағанша ұжым тіршілік етеді.

Үшінші түрі - қасиетті ілімнің соңынан ерген адамдардың жиналған ұжымы, онда өмірдің өзегі татулық пен келісімдікке негізделеді.

Осы үш түрдің ішінен нағыз ұжым болатын ұжым оның үшінші түрі. Бұл ұжымның жан дүниесі бір, ол әр түрлі ізгіліктерді туғызады. Сондықтан онда татулық, қуаныш, молшылық және бақыт билеген.

Мұхитқа келіп құятын суы мол өзенге қосылған тау бұлақтарында жиналған тауға жауған жаңбыр секілді, ілімнің ортақ жауынымен себеленген әр түрлі жағдайдағы, жастағы адамдар кішкене ұжымдардан қоғамды құрайды, соңында ақыры бір нұрлану мұхитына келіп құйылады.

Су мен сүттің қосылып кеткеніндей адамдардың жан дүниесі қосылса, онда шын мәнісінде ұйымдасқан, үйлескен ұжым туындайды.

Дұрыс, тура ілім - осы дүниеден нағыз үйлескен ұжымды құратын негізгі күш болып табылады. Бұл бір-бірін көруге мүмкіндік беретін жарық, жан дүниедегі бұрмалауды жоятын, татулық пен келісімдікті тудыратын күш. Бұл ақиқатты ұжымды будда қауымы деп атауға болады, себебі ол Будда ілімінің негізінде құралған.

Барлық ұжым мүшелері осы ілімге сәйкес өз жан дүниесін жетілдіруі керек болғандықтан, өз қатарына әр түрлі адамдарды енгізсе де, будда қауымы шын мәнісінде бір діндегілердің ұжымы болып табылады.

3. Шынында діндестер ұжымы екі түрлі мүшелерден тұрады. Біреулері Будда ілімін бұқаралық сенушілердің арасында таратады, ал басқалары - оларға тамақ және киім дайындап, олардың өмірін қуаттап тұрады. Алғашқылары да, басқалары да өз қауымын кеңейтуі және сүйемелдеуі, қорғауы керек, ілімнің мәңгілік уағыздалуы үшін барлық күшін салуы керек.

Қауым мүшелері үнемі татулық пен келісімдікке ұмтылуы керек, өз қауымының міндетті ісін орындау үшін бар күшін аямай салу керек. Монахтар бұқарадан шыққан ізбасарларды үйретуі керек, бұқарадан шыққан ізбасарлар олардың іліміне сенуі қажет, сондықтан монахтар мен

Будданың бақытты жерін құру

бұқаралық ізбасарлар арасында татулық пен келісімдік орнайды.

Олар ұрыс-керіссіз, тату және келісімділікте тұруға, бақытты болып, діндестермен бірге тұруға, бір-бірін жақсы көруге, жандарының қосылуына ұмтылып, барлық күш-жігерін салу керек.

4. Қауымның татулық пен келісімділігіне жетудің алты ережесі бар. Біріншіден, сөздердің адалдығы. Екіншіден, істердің адалдығы. Төртіншіден алынған заттарды өзара тең бөлісу. Бесіншіден, жалпыға сай таза өсиеттерді сақтау. Алтыншыдан, барлығында дұрыс көз қарас, таза ниет болуы керек.

Оның ішіндегі ең бастысы дұрыс, тура көзқарас, ниет туралы ереже болып табылады. Ол басқа бес ереженің өзегі болып табылады.

Сонымен қатар бүкіл қауым үшін жеті ереже бар және оның жеке мүшелері үшін жеті ереже бар. Егер осы ережелерді, сақтаса, қауым гүлдене түседі. Алдымен бүкіл қауымға арналған ережелер:

Бірінші - жиі жиналып, ілімді талқылау.

Екінші - үлкендері де, кішілері де тату тұрып, бірін-бірі сыйлауы керек.

Үшінші - ілімді сыйлау және оны өзгертпеу.

Төртінші - үлкендер мен кішілердің арасындағы қарым-қатынаста әдептілік сақтау керек.

Бесінші - мінез-құлық, тәртіп адалдыққа, терең құрметтеуге негізделуі керек.

Алтыншыдан - тыныштықта өз жан дүниесін тазарту керек. Тыныш жерлерге алдымен басқаларды жіберіп, өзің соңынан кіруің керек.

Жетіншіден - адамдарды жақсы көріп, қонақты жылы шыраймен қарсы алу керек, ауруларға ықыласпен қарау керек. Егер де осы жеті ережені орындаса, онда қауымның тарқап кетуіне қауіп болмайды.

Әрі қарай қауымның жеке мүшелеріне арналған жеті ереже. Біріншіден, жанның тазалығын сақтап, көп нәрсені тілемеу. Екіншіден, сараң болмау, осы жағдайды сақтау. Үшіншіден, шыдамды болып дауласпау. Төртіншіден, көп сөйлемеу, артық сөз айтпау керек. Бесіншіден, ілімнің соңынан еру, кішіпейіл болу керек. Алтыншыдан, бір ілімнің соңынан еріп, басқа ілімдерге жалтақтамау, мән бермеу керек. Жетіншіден, қарапайымдылықты жақсы көріп, тамақ пен киімге дәмеленбеуі керек. Егер де осы жеті ережені орындаса, қауымға ыдырап кету қаупі төнбейді.

5. Жоғарыда айтылғандай, будда қауымының өмірі ол - татулық пен келісімділік. Татулық пен келісімділігі жоқ қауымы - Будда қауымы бола алмайды, сондықтан ала ауыздықтан қашқақтау керек. Егер ала ауыздық туса, шұғыл түрде оны жоюға тырысу керек.

Қанды қанмен тазалауға болмайды, ашу-ызаны, өкпені өкпемен көндіруге болмайды. Өкпені тек оны ұмытып қана қандыруға болады.

6. Ерте заманда Брахмадатта атты жауынгер көрші, патшамен жаулап алынған мемлекеттің патшасы Каламити өмір сүрген. Бір уақытта Каламити патша әйелі және ұлымен бірге жасырынып жүрді, бірақ оларды жуық арада ұстап алады. Тек ұлы ғана қашып үлгереді.

Әкесін дарға асатын күні баласы әкесін құтқарғысы келіп, ыңғайлы жағдайды іздеді. Бірақ Ондай жағдайдың ыңғайы болмай, ханзада әкесінің дарға асылуына шарасыздықпен қарап тұруына мәжбүр болды.

Патша көпшілік ішінен көзімен баласын тауып, өзіне айтқандай былай деп күбірлейді: “Көп іздеме. Испен айналысқанда асықпа. Ашу-ыза, өкпе ұмыт болғанда қайтады.”

Ханзада әкесі үшін кек алуға серт береді. Ыңғайлы жағдайды пайдаланып, ол Брахмадатта патшасының қызметіне тұрады, көп кешікпей ол оған жақындап және оның сеніміне кірді.

Бір күні патша аңшылыққа шығады. Осы жағдайды пайдаланып ханзада одан кек алуды ойлайды. Ол патшаны әскерінен байқаусыз алып кетеді және тауларда екеуі ғана аң аулайды. Көп ұзамай патша шаршайды, адалдығына күмәні болмаған күйінде басын жас қызметшісінің тізесіне қойып, жерде жатқан күйінде ұйықтап кетеді.

“Әділ жазасын алатын уақыт келді,” - деп шешкен ханзада қынабынан семсерін шығарып патшаның тамағына тақайды. Осы мезетте өлер алдында айтқан әкесінің сөзін есіне алады. Ол бірнеше рет семсерді патша тамағына шаншуға тырысты, бірақ оны жасай алмайды. Ол күмәнданып тұрғанда патша оянып кетті. Ол қорқынышты түс көргендігін, онда Каламити патшаның ұлы оны бауыздап тастағысы келгендігін айтты.

Ханзада патшаны ұстай алып, көптен бері тілеген әкесі үшін кек алу мақсатымен семсерімен кезенеді және өзінің кім екенін айтады. Бірақ ол келесі мезетте семсерін жерге тастай салып, патша алдына тізелей құлай түседі.

Каламити патшаның өлер алдында айтқан сөздері, Брахмадатта патшаға қатты әсер етті және ол ханзаданы кешіреді. Ханзада да әкесін өлтірген патшаны кешіреді. Олар татуласып, Брахмадатта патша ханзадаға оның елін қайтарып береді. Сол кезден ұзақ уақыт олар достықта өмір сүреді.

Каламити патшаның өлер алдындағы айтқан сөзінен “Көп ізденбе” дегені “жүрегінде өшпенділікті ұзақ сақтама” дегені. Ал “іспен айналысқанда асықпа” дегені “достықты үзуге асықпа” дегені.

Өкпелеумен өкпелеуді жазуға болмайды. Оны ұмыт қалдырғанда ғана тарқатасың.

Татулық пен келісімділік билеген будда қауымында ешқашан бұл нақыл әңгіменің ақылын ешқашан ұмытуға болмайды.

Тек будда қауымында емес, күнделікті өмірде де ұмытуға болмайды.

2. БУДДА ӘЛЕМІ

1. Жоғарыда айтылғандай будда қауымында ең бастысы бұл татулық және келісімділік. Егер де ол негізгі міндеті Будда ілімін таратуда ұмытпаса, онда ол жайлап өседі және ілім кеңінен және тереңінен жайылады.

Ілімнің таралуы нұрлануды іздеген адамдардың көбеюін көрсетеді. Бұл дүниеде үстемдік еткен, надандық пен құмарлықтың өзәзілі басқарған көксеу, ашу және ақылсыздық әскерінің шегінгендігін білдіреді және ақыл, жарық сенім және қуаныш үстемдігі орнағандығын көрсетеді.

Өзәзіл иелігі құмарлықтарға, қараңғылыққа, ұрыс-керіске, семсерге, қантөгіс пен соғысқа толы. Олар қызғанышпен, жеккөрушілікпен, теріс түсінікпен, алдаумен, екі жүзділігімен, жағымпазда-нумен, құпиялылықпен және қорлаумен толыққан.

Енді міне оларда ақыл жарқырай түсті, мейірімділік пен аяушылықтың жауыны төгілді, сенім тамыры жайлады, қуаныш гүлдері ашылды, өзәзіл иелігі бір сәтте Будда әлеміне айналып кетті.

Көктем келгенін білдіретін жылы жел және алғашқы гүлдер сияқты, адамның нұрлануы шөп пен ағаштарды, өзен мен тауларды, басқаның бәрін де Будда әлеміне айналдырады.

Себебі егер жан таза, пәк болса, онда айнала да тазара бастайды.

2. Дұрыс, тура ілімін сыйлаған әлемде адам жаны пәк және байсалды. Себебі адамдарға деген ұлы аяушылықтан Будда оларды үнемі сәуелендіреді және қорғайды және осыдан олардың арамданған жаны тазарады.

Пәк және байсалды жан уақыт өтісімен терең жанға, тура жолмен еруге қажетті жанға, тарту ететін жанға өсиеттер сақтайтын жанға, сабырлы жанға,

Будданың бақытты жерін құру

талапты жанға, жуас жанға, ақылды жанға, мейірімділік және аяушылық жанға, барлық шараны қолдану арқылы адамдарды тура жолға насихаттайтын жанға айналады. Сондықтан Будда әлемі құрылады.

Әйелі, балалары бар отбасы - Будда қасында болатын отбасы болады. Әлеуметтік ерекшелігі болмай қалмайтын мемлекетте Будда басқарған туыс жандардың бауырластығына айналады.

Сараңдықтан соқыр болған адамдар мен салынған салтанатты сарай Буддаға тұратын мекен бола алмайды. Дегенмен шатырынан ай сәулесі түсіп тұратын қарапайым кепе егер онда таза, пәк, байсалды жаны бар адам тұратын болса, онда ол Будданың үйі бола алады.

Егер де Будда әлемі тек бір ғана адам жанын да қаланса, онда ол өзіне діндестерін тарта бастайды және бауырластықты құрады.

Буддаға сенім бір адамнан отбасына тарайды, отбасынан ауылға, поселкіге, қалаға, елдерге және ақырында бүкіл дүниеге тарайды.

Шын мәнісінде Буддаға деген сенімді тарату Будда шекараларын кеңейтуді білдіреді.

3. Бұл дүние бір жағынан өзәзіл иелігінде орын алған, бұл құмарлықтар әлемі, қантөгіс шайқастардың даласы. Нұрлануға сенген осы дүниедегі адам осы дүниені қорлаған қанды сүтке, құштарлықты - мейірімділікке айналдырады. Ол өзәзілден бұл дүниені қайтарып алу үшін және оны Будда әлеміне айналдыру үшін күреседі.

Үлкен мұхиттан бір шөмішпен барлық суды сарқып алу өте қиын. Бірақ, Буддаға сенген адам ол қаншама өзгергенімен де осы істі жүзеге асыру арманымен бөленген.

Будда басқа жағада тұрып күтеді. Ол жағасараңдық, жеккөрушілік, ақылсыздық, азап және қайғысы жоқ нұрлану әлемі. Онда тек ақыл сәулесі жарқырап және мейірімділік пен аяушылық жауыны жауып тұрады.

Бұл әлем - азаптанған, қайғыланған, қасірет шеккен, осы дүниеде Будда ілімін уағыздаудан шаршаған адамдар дем алатын әлем.

Бұл жарық мәңгі жарқырайтын, өмір мәңгілік болатын, қателіктер, адасулар қайтып оралмайтын Будда әлемі.

Шын мәнісінде Будданың бұл әлемі нұрлану қуанышына толы, гүлдерден түскен сәуле ақылды мадақтайды, құстар ілімді уағыздайды.

Будданың бақытты жерін құру

Бұл адамның өзінің ең соңғы панасын табатын жері.

4. Бұл ел демалу елі болғанымен, онда жалқаулыққа орын жоқ. Гүлдерден жасаған төсек, онда мәңгілік тыныш ұйқыда жату үшін жасалмаған. Бұл орын өзінің қасиетті міндетін орындауды жалғастыру үшін қуат алу үшін арналған.

Будда жұмысы ешқашан бітпейді. Адам тіршілік еткенше, тірі жандар тұрғанда, әлі де тірі жандардың жаны өз дүниесін құратын болса, онда оның жұмысы бітпейді.

Будда көмегімен таза дүниеге қолы жеткен басқа жағалаудағы Будда балалары өзінің бұрынғы дүниесіне қайтадан қайтып келіп, Будда қызметіне қосылуы керек.

Бір оттан үздіксіз тұтанып, жанып жатқан басқа оттар секілді, Будда жанының оты шексіз адам жандарындағы отты жағып отыр және бұл мәңгілік жалғасады.

Будда балалары, бұл жұмысты қабылдап, адам жанында оның нұрлануы үшін шексіз от жағумен айналысады және Будда әлемін әшекейлендіреді.

3. БУДДА ӘЛЕМІНІҢ ТІРЕГІ

1. Удаяна патшасының әйелі Сямавати Буддаға терең сенген болатын. Ол патша сарайының артқы бөлмелерінде тұрып, сарайдың сыртына ешқашан шыққан емес. Оның құндызы бар қызметшісінің есте сақтау қабілеті таңқаларлықтай болатын. Ол әрқашан Будда өсиеттерін тыңдап, өз ханзадасына сөзбесөз айтып беретін. Соның арқасында ханзаданың сенімі күннен күнге нығая берді.

Патшаның екінші әйелі қызғаншақ болатын. Ол бірінші әйелін кең дүниеге сыйғызбау шешімімен оны Удаяна патшасына жамандайды. Ашуланған патша Сямаватиді өлім жазасына бұйырады.

Сямавати өлімге дайындалып, патша алдында бас иеді. Бірақ мейірімділікке, аяушылыққа бөленген патша оны көргенде, садағын көтеріп атуға бара алмады. Оның ашуы тарқады және өзінің дөрекі қылығы үшін одан кешірім сұрады.

Қызғанған екінші әйелі ашуланып патша болмаған кезде, Сямавати тұратын артқы бөлмелерді өрттеуге қаскүнемді жібереді.

Қызметшісі асып-саса бастады, бірақ патшайым оларды сабырландырып Будда үйреткендей таң қалмай, қорқынышсыз бас иіп өлімді қарсы алды. Арқасы бүкір қызметшісі де осы отта өледі.

Будданың бұқаралық ізбасарларының әйелдерінің ішінен осы екі әйелге ғана жоғарғы қошемет көрсетілді. Сямавати патшайымға мейірімді болғанына, оның қызметшісіне берілгендігі үшін.

2. Шакья тайпасының патшасы Маханама Буддамен немере ағайынды болды, ол Оның іліміне терең сенген және Оның сенімді ізбасарларының бірі болды.

Косалының қатігез патшасы Вирудака Шакья тайпасына соғыспен барып, оны жеңеді. Маханама өз қорғанынан шығып Вирудака патшасын қорғанда тұратын оның халқын құтқаруды өтінеді. Қатігез патша өтінішін орындамай тастайды, сонда ол өзінің тоғанға түсіп, судың астында тұрғанша ең болмаса сол уақытқа қорған қақпасын ашуын сұранады.

Адам су астында ұзақ тұра алмайды деп шешкен Вирудака патша көнеді.

Маханама суға кетеді. Қорғаныс қақпасы ашылып, халық қуана-қуана сыртқа ұмтылады, онда оларды

бостандық күтіп тұрды. Бірақ Маханама су бетіне шықпады. Су астында ол өз шашын шешіп, онымен өзін талдың тамырына байлап тастайды. Өз халқын құтқару үшін, өз өмірін құрбандық етеді.

3. Монах әйелдерінің ішінде Утпалаварна парасатты ақылды болды, ол Маудгальянна ақылымен тең келе алатын еді. Ол көптеген монах әйелдері арасында, қоршауында уағыздайтын, жақсы басшылардың бірі болды.

Өте зұлым және қатігез Девадатта деген адам Аджатасатру деген патшаны Будда іліміне қарсы қояды. Бірақ патша Будда дінін қабылдап, Девадаттаны тыңдауды қояды. Бір жолы Девадатта сарайға келіп патшаға кіргісі келеді, бірақ оны қақпадан кіргізбей қояды. Ол қақпа алдында не істерін білмей тұрған кезде, қақпадан Утпалаварна шығып қалады. Оны көріп ол қатты ашуланып, барлық күшімен оның басынан жұдырықпен бір қояды.

Утпалаварна, ауырғанын жасыра монастырға келеді. Таң қалған қапаланған шәкірттерін баса отырып, оларға былай дейді: “Сінділерім! Адам өмірінде ештеңені алдын ала көріп, білуге болмайды. Бұл дүниеде барлығы өткінші және мәні жоқ. Тек нұрлану әлемі ғана тыныш және

байсалды. Сендер өз жан-дүниелеріңді жетілдіріп нұрлануға жетулерің керек.” Осы сөздерді айтып болып, ол жәймен жанын тапсырды.

4. Өткен уақытта көп адамды өлтірген қатігез қаскүнем Ангулималья Буддамен құтқарылып, Оның шәкірті болады. Қалаға қайыршылануға барған кезінде, адамдар оны қуып, бұрынғы зұлымдықтары үшін ұрып соғады.

Бір жолы қалада, қайыр сұрап жүргенде одан зұлымдық көрген адамдар оны аямай ұрып тастайды. Қанға боялған, монастырға зорға жеткен ол Будданың аяғына жығылып, өзінің жасаған күнәлары үшін азап шегу мүмкіндігін бергені үшін алғысын айта отырып, былай дейді: “Тәңірім! Мен дүниеге келгенде маған “зиянсыз” деген ат берген болатын, бірақ өзімнің ақымақтығымнан мен көп адамды өлтірдім. Әрқайсысының қансыратып бір саусақтарын шауып алғаным үшін менің атымды саусақ жинағыш деген мағынаны білдіретін Ангулималья деп атап кетті.

Сенің аяушылығыңның арқасында мен үш қазынаға қызмет ететін болдым және нұрланудың ақылына ие болдым. Ат пен сиырды айдау үшін қамшы мен арқанды қолданады. Бірақ сен, Тәңірім, қамшы мен арқанға, қармаққа сүйенбей менің жанымды түзеттің.

Бүгін мен өз қылмысыма қарай алатынымды алдым. Өмірімді ұзартуды сұрамай және тез өлімнің келуін сұрамай, мен өз уақытым келгенінше тып-тыныш күтемін.”

5. Маудгальяяна Шарипутрамен қоса Будданың шәкірттерінің ішінде екеуі ең жақсылары болды. Будда ілімінің адам жанына судай сіңіп кеткенін көрген “пұтқа табынушылар” оны қызғанып, барынша кедергі жасай бастады.

Бірақ олар қандай кедергілер жасамасын, тура ілім қиындықсыз, кедергісіз таратылуын жалғастыра берді. Сонда “Дінсіздер” Маудгальяянаны өлтіріп және осынысымен Будданы қолынан және аяғынан айырғысы келді.

Бір рет және екінші ретте Маудгальяяна “дінсіздерден” қашып құтыла алды, бірақ үшінші рет олар оны қоршап алып қатты, аяусыз сабап тастады.

Нұрланған Маудгальяяна байсалдылықпен соққыларды қабыл алып жатты. Оның сүйегін сындырды, етін үрімдеп, жұлып тастады әртүрлі катігездіктер жыртқыштық жасады, бірақ ол тыныш, келісімді жанымен өлді.

"БУДДА ІЛІМІНІҢ" БҰЛАҚТАРЫ

Қысқартулар: ДН - Дигха Никая
МН - Мадджхима Никая
СН - Самьютта Никая
АН - Ангуттара Никая

БУДДА

<i>Бөлім</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>	<i>Бұлақтар</i>
I тарау			
1	2	1	Түрлі сутталар
	5	1	АН 3-38, Сукхумала-суттасы
	5	11	МН 3-26, Арияпариесана-суттасы
	6	1	Түрлі сутралар
	7	1	МН 9-85, Бодхираджакумара-суттасы
	7	8	Түрлі сутралар
	7	19	Сутта-нипата 3-2, Падхана-суттасы
	7	23	Түрлі сутралар
	8	13	Виная, Махавагга 1
	9	14	ДН16, Махапариниббана-суттасы
2	10	17	ДН16, Махапариниббана-суттасы
	11	10	Париниббаба-суттасы
	13	10	Париниббана-суттасы
	13	18	ДН16, Махапариниббана-суттасы

<i>Бөлім</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>	<i>Бұлақтар</i>
II тарау.			
1	15	1	Амитаюр-дхьяна жана Вима- лакирти нирдеша сутрасы
	15	7	Шурамгама - сутрасы
	15	13	Вималакирти - нирдеша және Махапаринирвана сутрасы
	16	7	Саддхармапундарика сутрасы 16
	17	1	Махаяна-джатака- читтабхумипарикша-сутрасы
	17	12	Махапаринирвана-сутрасы
2	19	1	Саддхармапундарика- сутрасы 3
	20	1	Саддхармапундарика- сутрасы 4
	21	14	Саддхармапундарика- сутрасы 5
3	22	15	Саддхармапундарика- сутрасы 16
III тарау.			
1	25	1	Аватамсака-сутрасы 5
	26	4	Махапаринирвана-сутрасы
	26	9	Аватамсака - сутрасы
	26	18	Суварнапрабхасоттамараджа- суттрасы 3
2	29	13	Аватамсака-сутрасы
	29	11	Аватамсака-сутрасы 34, Гандавьюха
	29	15	Кичи Сукхавативьюха сутрасы

Бөлім	Беттер	Қатар	Бұлақтар
	29	21	Аватамсака-сутрасы
	30	7	СН 35-5
	30	11	Махапаринирвана-сутрасы
3	32	8	МН 8-77, Махасакулудайи- суттасы
	33	8	Махапаринирвана сутрасы
	33	19	Ланкаватара -сутрасы
	34	5	Аватамсака-сутрасы 32
	34	22	Саддхармапундарика- сутрасы 25
	35	1	Махапаринирвана-сутрасы
	35	16	Саддхармапундарика- сутрасы 2
	35	23	Саддхармапундарика- сутрасы 2

ДХАРМА

I тарау.

1	38	1	Виная, Махавагга 1-6 жана СН 56-11-12, Дхаммачакрпправартана-суттасы
	39	14	Итувуттака - суттасы
	40	4	МН 2, Саббасава - суттасы
	40	11	18 бөлімнің 42ші сутрасы
	41	4	Шрималадевисимханада- суттасы
3	42	22	22чи Аватамсака-сутрасы,

<i>Бөлім</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>	<i>Бұлақтар</i> <i>Дашабхумика</i>
II тарау.			
1	46	1	МН 4-35, Чуласаччака-сутрасы
	48	8	АН 5-49, Раджа-мунда-суттасы
	48	21	АН 4-185, Самана-суттасы
	49	6	АН 3-134, Упшада-суттасы
2	49	13	Ланкаватара-сутрасы
	49	17	Аватамсака-сутрасы 2
	50	1	16шы Аватамсака-сутрасы
	50	11	22ші Аватамсака- сутрасы, Дашабхумика
	51	1	Ланкаватара-сутрасы
	51	7	АН 4-186, Уммагга-сутрасы
	51	11	1,2,17,18 Дхаммапада
	52	1	СН 2-1-6, Камада-суттасы
	52	11	16 Аватамсака-сутрасы
	52	19	Ланкаватара-сутрасы
3	53	15	МН3-22, Алагаддупама-суттасы
	54	9	Ланкаватара-сутрасы
	54	13	Ланкаватара-сутрасы
	57	5	Виная, 1-6 Махавагга
4	58	1	Ланкаватара-сутрасы
	58	9	СН 35-200, Дарукхандха- суттасы
	58	15	Ланкаватара-сутрасы
	59	6	МН 2-18, Мадхупиндика- суттасы
	59	20	Ланкаватара-сутрасы

<i>Бөлім</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>	<i>Бұлақтар</i>
	60	14	Ланкаватара-сутрасы
	61	9	Вималакирти нирдеша сутрасы
	63	12	34 Автамсака сутрасы, Гандовьюха
	63	19	Ланкаватара-сутрасы
III тарау.			
1	65	1	Виная, 1-5чи Махавагга
	66	1	Виная, 5-21чи Чулавагга
	66	8	Шурамгама-сутрасы
2	71	5	Шурамгама-сутрасы
	73	5	Махапаринирвана-сутрасы
	73	12	7 Саддхармапундарика сутрасы және Шурамгама-сутрасы
	74	5	32чи Аватамсака-сутрасы
	74	9	Махапаринирвана-сутрасы
	74	15	Брахмаджала-сутрасы
	75	1	Махапаринирвана-сутрасы
3	75	23	Махапаринирвана-сутрасы
IV тарау.			
1	81	1	Шрималадевисимханада- сутрасы
	82	1	АН - 2-11
	82	9	Итивуттака 93
	82	15	Виная, Махавагга
	83	3	АН 3-68, Аннатиттхика-суттасы

<i>Бөлім</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>	<i>Бұлақтар</i>
	83	16	АН 3-34, Алавака-суттасы
	84	11	Вайпилья-сутрасы
	84	18	В Виная, 1-6 Махавагга, Дхам- Дмачакраправартана-суттасы
	84	22	МН 2-14, Чуладукхандха- суттасы
	85	11	Махапаринирвана-сутрасы
	86	14	24 Итивуттака
2	88	7	МН 6-51, Кандарака-суттанта
	89	1	АН 3-130
	89	15	Ан 3-113
3	90	5	100 Итивуттака
	90	19	Самьюктаратнапитака-сутрасы
	91	21	Махапаринирвана-сутрасы
	93	7	АН 3-62
	94	1	АН 3-35, Девадута-суттасы
	95	1	Тхеригатха Аттхакатха
	96	3	Сукхавативьюха-сутрасы 2том
V тарау.			
1	102	1	Сукхавативьюха-сутрасы 1том
	105	18	Сукхавативьюха-сутрасы 2том
	107	4	Амитаюр-дхьяна-сутрасы
2	110	13	Кичи сукхавативьюха-сутрасы

ЖЕТІЛУ

I тарау.			
1	116	1	МН 2, Саббасава-суттасы
	117	19	МН 3-26, Арияпариесана-суттасы

<i>Бөлім</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>	<i>Бұлақтар</i>
2	118	11	СН 35-206, Чхапана-суттасы
	119	12	42 баптағы 41-2 сутра
	121	22	МН 2-19, Дведхавитакка-суттасы
	122	19	Дхаммапада Аттхакатха
	123	14	АН 3-117
	124	5	МН 3-21, Какачупама-суттасы
	127	4	МН 3-23, Ваммика-суттасы
	128	17	Джатка IV-497, Матанга-джатака
	132	4	42 бөлімдегі 9 сутра
	132	15	42 бөлімдегі 11 сутра
3	133	6	42 бөлімдегі 13 сутра
	134	4	Ан 2-4, Самачитта-Суттасы
	134	21	Самьюктаратнапитака-сутрасы
	144	30	Махапаринирвана-сутрасы
	145	22	Самьюктаратнапитака-сутрасы
II тарау.			
1	150	1	МН 7-63, Чуламалункья суттанта
	152	8	МН 3-29, Махасаропама-сутта
	154	1	Махамая-сутта
	154	11	Тхерагатка Аттхакатха
	156	8	Мн 3-28, Махахаттхипадопама-сутта
	156	24	Махапаринирвана-сутрасы

<i>Бөлім</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>	<i>Бұлақтар</i>
	157	8	Аваданаашатака-сутрасы
	158	24	Махапаринирвана-сутрасы
	160	14	Панчавимшати-сахасрика- праджняпарамита-сутра
	161	22	34 Аватамсака-сутрасы, Гандавьюха
2	163	12	АН 3-88
	164	10	АН 3-81
	164	17	АН 3-82
	165	13	Париниббана-суттасы 2том
	166	11	МН 14-141, Саччавибханга-суттасы
	167	19	Париниббана-суттасы 2том
	168	12	АН 5-16, Вала-сутта
	168	19	6 Аватамсака-сутрасы
	169	20	Махапаринирвана-сутрасы
	170	1	Самьютаратнапитака сутрасы
	170	19	26 Суварнапрабхаса-сутрасы
	171	13	Махапаринирвана-сутрасы
	172	12	Тхерагатха Аттхакатха
	173	10	Джатака 55, Панчавудха-джатака
	174	12	39 жана 40 Итивуттака
	174	26	Махапаринирвана-сутрасы
	175	3	Махапаринирвана-сутрасы
	175	7	АН 5-12
	175	10	Париниббана-суттасы
	175	23	Шурамгама-сутрасы

<i>Бөлім</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>	<i>Бұлақтар</i>
3	176	25	СН 55-21 және 22 Маханама-суттасы
	177	21	АН 5-32, Чунди-сутта
	178	1	Вималакирти-нирдеша-сутрасы
	178	13	Шурамгама-сутрасы
	178	19	Сукхавативьюха-сутрасы 2том
	179	8	СН 1- 4-6
	179	11	33 Аватамсака-сутрасы
	180	7	24 Аватамсака-сутрасы
	180	18	4 Суварнапрабхаса-сутрасы
	181	7	4 Амитаюр-дхьяна сутрасы
	181	10	Сукхавативьюха-сутрасы
	181	14	Махапаринирвана-сутрасы
	182	12	МН 2-16, Четохила-суттасы
	183	6	Сукхавативьюха-сутрасы 2том
4	184	1	Дхаммапада
	192	1	СН 1-6-59
	192	14	АН
	192	17	Махапаринирвана-сутрасы

БАУЫРЛАСТЫҚ

I тарау.

1	194	1	100 Итивуттака жана МН 1-3, Дхаммадаяда-сутта
	194	5	92 Итивуттака
	195	1	Виная, 1-30 Махаватагга
	195	20	МН 4-39,

<i>Бөлім</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>	<i>Бұлақтар</i>
			Маха-ассапура-сутта
	197	6	МН 4-40, Чула-ассапура-сутта
	198	6	10 Саддхармапундарика-сутра
	198	11	10 Саддхармапундарика-сутра
	199	1	14 Саддхармапундарика-сутра
2	200	8	СН 55-37, Маханама-сутта
	201	1	АН 3-75
	201	9	СН 55-37, Маханама суттасы
	201	15	СН 55-54, Гилаянам-суттасы
	201	20	22 Аватамсака-сутрасы
	203	11	Махапаринирвана-сутрасы
	206	4	7 Аватамсака-сутрасы
	209	3	Махамая-сутрасы
	210	1	21 Аватамсака-сутрасы
	210	22	Махапаринирвана-сутрасы
II тарау.			
1	212	1	ДН 31, Сингаловада-сутта
	217	17	АН 2-4, Самачитта-сутта
	218	10	АН 3-31
	218	18	417 Джатака, Каччани-джатака
	220	20	ДН 31, Сингаловада-сутта
	221	5	1 Дхаммапада Аттхакатха
2	222	13	АН 4-197
	223	7	АН 5-333, Уггаха-сутта
	224	1	Бирмандық талкқылау
	224	22	АН 7-59, Суджата-сутта
	226	17	ДН16, Махапариниббана-сутта
	227	19	Срималадewisимханад-сутрасы
3	230	1	ДН 16, Махапариниббана-сутта

<i>Бөлім</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>	<i>Бұлақтар</i>
	231	4	34 Аватамсака-сутра, Гандавьёха
	232	10	12 Суварнарабхаса-сутрасы
	233	11	Бодхисаттва-гочаропая- висаявикурвана-нирдеша-сутта
III тарау.			
1	240	1	Махапаринирвана-сутра
	241	25	АН 3-118, Сочейан-сутта
	243	13	СН
	244	7	Виная, 10-1 жана 2 Махавагга
	244	17	ДН 16, Махапариниббана-сутта
	246	1	Виная, 10-1 жана 2 Махавагга
2	248	13	СН
	249	10	Чуинкио-сутрасы
	249	16	Вималакирти-нирдеша-сутра
	251	1	Махапаринирвана-сутра
	251	20	Кичи сукхавативьюха-сутра
	252	3	Сукхавативьюха-сутрасы
	252	16	Виламакирти-нирдеша-сутра
3	253	1	1 Дхаммапада Аттхакатха
	253	9	АН 34-2
	254	9	Дхаммапада Аттхакатха
	255	5	АН 5-1
	255	10	10 Сарвастивада-сангхаведака васту
	256	4	МН 9-86, Ангулимала-сутта
	257	5	АН 26

TIPKEME

БУДДИЗМНІҢ ҚЫСҚАША ТАРИХЫ

1. ҮНДИСТАН

Адамзаттың рухани өмірінде дәуірлік мағынасы бар ұлы оқиғалардың қатарына Орталық Үндістандағы “Азияның жарығының” жарқырап шығуы жатады. Немесе басқа сөздермен айтқанда, көптеген ғасырлардан бері бүгінгі күнге дейін азиялықтардың жанын сусындатып келе жатқан Ұлы ақыл, Қайырымдылық және Аяушылық қайнар кездерінің пайда болуы.

Будда Гаутаманы кейінірек Будда ілімінің ізбасарлары Шакьямуни, яғни “Шакья тайпасының данышпаны”, деп атап кеткен. Ол өзінің туған үйін тастап, жарлы монахқа айналады және оңтүстіктегі Магадха деген жерде ағаштың түбінде нұрлануға жетеді. Болжам бойынша, бұл оқиға б.э.д. 5 ғасырдың ортасында болған екен. Сол кезден “Ұлы Өлімге” дейін, яғни Нирванаға өткенше 45 жыл бойы ол қажымастан Ақыл, Қайырымдылық және Аяушылық туралы ілімді уағыздайды. Орталық Үндістандағы мемлекеттер мен әр түрлі тайпаларды сенімнің ірі тіректерін құрайды.

Маурья династиясының үшінші патшасы Ашоктың тұсында (б.э.д. 268-232 жылдары билеген.) Будда Гаутаманың ілімі бүкіл Үндістанға тарап, тіптен шет елдерге де тарай бастайды.

Маурья династиясы Үндістанда бүкіл елді біріктірген бірінші династия еді. Династияның негізін салушы Чандрагупте патша (б.э.д. 316- 293ж. билеген) тұсында Маурьелердің билігі солтүстікте Гималайға дейін,шығыста Бенгал түбегіне дейін, батыста Гиндукуш тауына дейін, оңтүстікте Виндхья тауына дейін жетеді. Ашок хан болса оңтүстіктегі Калинга мемлекетін қосып, Дехан тауларына дейін оны кеңейткен.

Бұл патша өзінің қаталдығымен белгілі болады және ел оны Чандошока деп атап кеткен, бұл “Қорқынышты Ашока” дегенді білдіреді. Бірақ Калингиниді басып алу үстіндегі оның әскерлері жасаған қиратулар оның мінезін күрт өзгертті және ол Ақыл, Қайырымдылық және Аяушылық туралы ілімнің нағыз жақтаушысына айналады. Содан бері Будданың ізінен еруші ретінде көптеген жақсы істерді атқарады, бірақ олардың ішінен ең көрнектісі екі іс болып табылады.

Оның біріншісі - “Ашоктың жазулары”деп аталған. Ол өзі билеген жердің бөріне тастан бөренелер тұрғызып, оның бір жағына бұл елде басқару Будданың ілімімен жүргізіледі деп ойдырып жаздырады. Осындай жазулар жалаң жартастарда ойылып жаздырылады. Екінші іс - ол бүкіл Үндістан бойынша Будданың Ақыл, Қайырымдылық және Аяушылық туралы ілімін таратады. Одан басқа ол өз кісілерін бұл ілімді тарату үшін басқа елдерге жібереді. Өз адамдарын Сирия, Египет, Кирена, Македония және Ёпир сияқты елдерге жіберуін атап айтуға болатын дерек. Олар буддизмді алыс батысқа таратқан. Тамрапарти немесе Цейлонға жіберілген Махендра “өдемі ілімді өдемі Ланкадвипа аралында орнықтырып” табысқа жетті. Сөйтіп, аралда оңтүстік елдерде ілімді уағыздауға тірек орнығады.

2. МАХАЯНАНЫҢ ПАЙДА БОЛУЫ

Кейінгі жылдардағы буддашылар “буддизм шығысқа қарай жылжыған”деп айтады, бірақ буддизм келбеті б.э.д. батысқа ауған еді. Ол шығысқа қарай назарын біздің ғарамыздың басында аударып бастаған болатын. Бірақ алдымен буддизмде болып өткен үлкен өзгерістер туралы айту керек. Бұл “Махаяна” немесе “Үлкен дөңгелек” деп аталатын “жаңа толқынның” пайда болуы. Буддизмді бірте - бірте қуатты ағымға айналады.

Бұл “жаңа толқын” қашан пайда болды? Қалай? Оның негіз кім қылады? Оның қалай пайда болғаны жөнінде ешкім ешнәрсе айта алмайды. Біздің айтарымыз, біріншіден, ең алғашқы махасангхик мектебінің негізінде алдыңғы қатарлы монахтар құраған және екіншіден, б.э.д. екінші және бірінші ғасырларда Махаянаның ең негізгі сутралары белгілі болған. Міне осы сутралардың негізінде Нагарджунаның белсенді іс - әрекеті белгілі бастайды сөйтіп, Махаяна будда дінінің тарихының сахнасына шығады.

Буддизмнің ұзақ тарихында Махаяна маңызды роль атқарды. Қытай мен Жапонияда буддизм бастан аяқ бағыттың ықпалымен дами бастаған. Мұнда таң қалатын ешнәрсе жоқ, өйткені Махаяна елді құтқарудың жаңа мұратын ұстанды. Жаңа мұраттарды жүзеге асыру үшін онда жаңа тірі қасиеттілер - бодхисатвалар қалыптасады. Оларды қолдау үшін Махаянаның ойшылары метафизика мен психология салаларында үлкен жетістіктерге жетеді. Жиынтығында, Будда Гаутама негізін салған туысқандық қатынастарды жалғастыра отырып, ол Ақыл мен Аяушылық туралы ілімге жаңа элементер кіргізді. Соның арқасында буддизм қажырлы және қайратты болды. Ол толып аққан дария сияқты шығыс елдерді суғара бастайды.

3. ОРТАЛЫҚ АЗИЯ

Қытайлықтар буддизммен Орталық Азия арқылы танысқан. Сондықтан буддизмнің Үндістаннан Қытайға өту жолы жөнінде айтсақ, алдымен Жібек жолы еске аламыз. Ол б.э.д. екінші ғасырдың аяғында Қытайдың Хань династиясының императоры У - ди (140-87ж б.э.д.) билеген тұста Батыс пен Шығысты Орталық Азия шөлдері арқылы жалғастырып тұрған сауда жолы ретінде ашылды. Ол кезде Қытайдың территориясы алыс батысқа дейін созылып жатқан. Қытаймен көршілес Фергана, Согдиана, Тохара және Парфия мемлекеттерінде Александр Македонский салып кеткен сауда рухы сақталған еді. Осы елдер арқылы өтетін сауда жолында негізгі тауар қытай жібегі болатын. Сондықтан бұл жолды жібек жолы деп атаған. Үндістан мен Қытай арасындағы мәдени байланыстар негізінен буддизм бойынша осы сауда жолы арқылы болып тұрған. Міне сондықтан, Жібек жолы буддизм тараған жол болып есептеледі.

4. ҚЫТАЙ

Қытайда буддизм тарихы буддалық канондарды алу мен оларды аударудан басталды. Ежелден бері Соңғы Хань династиясының Минди императоры тұсында Юнпин дәірінде (58-76ж б.э.) Касяпамантанго мен басқа монахтар “Ссу-ших-ер-чан-чинді”(тараулы Сутра) қытай тіліне алғашқы рет аударды деп есептелінеді. Бірақ қазіргі заманның оқымыстыларының айтуынша бұл күмәнді аңыз. Олар бүкіл істі б.э. 148 жылдан 171 жылдар аралығында Ань Ши-гао Лоянда жасаған екенін дәлелдеді. Содан бері Солтүстік Сун династиясының императорларының (960-1129ж.б.э.) мыңжылдық билігі кезеңінде бұл будда канондарын аудару жұмысы жалғасып келді.

Алғашқы уақытта Қытайға сутраларды Орталық Азияның монахтары алып келген. Олар қытай тіліне аударуда да негізгі роль атқарды. Үшінші ғасырда Лоянга келген Кан Сен-кай Самарқаннан еді. Ол “Сукхавативьюха” (шексіз өмір туралы сутра) сутрасын аударған болатын. “Саддхармапундарика” сутрасын аударушы ретінде белгілі Чу Фа-Ку немесе Дхармакша тохарадан келген болатын. Ол Лоян мен Чаньанда үшінші ғасырдың соңы мен төртінші ғасырдың басында өмір сүрген. Ал бесінші ғасырдың басында Күчиден Кумараджива келгенде, будда канондарын қытай тіліне аудару бойынша жұмыстардың ең қызып тұрған кезі еді.

Шамамен сол кезеңде қытай монахтары санскритті үйрену үшін Үндістанға барып тұрды. Олардың алғашқысы Фа-сянь(339-420) еді. Ол Үндістанға Шаньянға 399жылы аттанып, 15 жылдан кейін қайтып оралады. Олардың араларында ең белгілісі Сюань-цзуан(600-664) болатын. Ол Үндістанға 627 жылы аттанып, Қытайға 645жылы 19 жылдан кейін қайтып оралады. Ал И-цзин(635-713) Үндістанға теңізбен 671жылы аттанып, 25 жылдан кейін Қытайға теңізбен қайтып оралады.

Үндістанда олар санскритті үйренеді, сутраларды тандап алып, Қытайға қайтып оралады. Олар қытай тіліне аударуда негізгі роль атқарады. Тіл білуде ерекше қабілеттерді Сюань - цзуан танытады. Оның будда канондарын аударудағы қажымас іс-өрекетінің арқасында бұл іс Қытайда жаңа бір биікке көтеріледі. Камараджива мен басқа монахтар жасаған Сюань-цзуанға дейінгі аудармаларды ғалымдар “ескі аудармалар”, ал Сюань-цзуанның аудармаларын - “жаңа аудармалар” деп атайды.

Осы канондық әдебиеттің бай материалына негізделген Қытай монахтарының философиялық және діни іс-өрекеттерінде бірте-бірте қытайландыру үрдісі байқала бастайды. Бұл ұлттық мінездің, оның сұраныстарының және өзінің сенімділігінің көріністері еді.

Бұл туралы алғашқы кезеңдегі қытай монахтарының “бостық” концепциясының метафизикасына қызуғушылығы дәлел бола алады. Бұл концепция туралы Праджня сутрасында айтылады. Олардың көп ұзамай Хинаядан, яғни Кіші дөңгелектен бас тартып, тек қана Махаянамен, яғни Үлкен дөңгелекпен ғана айналыса бастауы дәлел бола алады. Бұл үрдіс Тяньтай (жапондық аты Тэндай) мектебінде көрініс береді, ал Цань (жапонша аты Дзэн) сектасында гүлдей түседі.

Қытайдағы Тяньтай мектебі 6 ғасырдың екінші жартысында Ұлы ұстаз Тяньтай (жапонша Тэндай Дайси) атпен белгілі болған үшін патриарх Чжи - и (538-597) тұсында қалыптасады. Ол Қытайлық будда ойтолғауының көрнекті қайреткері болды. Оның будда ілімін жіктеуі, оны бес кезең мен сегіз доктринаға бөлуі көп уақыт бойы буддизмнің Қытайда ғана емес, сонымен қатар Жапонияда буддизмнің дамуына күшті ықпал етеді.

Қытайда сутралар шыққан кезеңіне қарамай, бірден қытай тіліне аударылған. Каноникалық әдебиеттің бай материалы жиналған соң, осы сутраларды қайта қарау, електен өткізу және құндылығын анықтау қажеттілігі туындайды. Оларда буддизмді өзіндік тұтас дүние ретінде түсінуді байқалтатын буддизмге деген ерекше көзқарастар қалыптастыру қажеттілігі туындайды. Сонымен қатар осындай көзқарастарға негіз болатын дәлелдерді көрсету керек еді. Бұл Чжи-и мен басқа буддалық ойшылдардың жіктеуін құруға әкеліп соқты. Олар алдымен қытай философиялық ой-толғаудың нәтижесі еді. Олардың арасында Чжи-идің жіктеуі тәртіптірек және нанымдырақ болатын. Бірақ буддизмнің қазіргі кезеңдегі зерттеулері басталғанда, ол өзінің басымдық танытушы ықпалын жоғалта бастайды.

Қытай буддизмнің тарихында “соңғы жетістік” Чань (жапонша аты Дзэн) сектасы болатын. Оның негізін салушы шетелдік

уағыздаушы Бодхидхарма болды. Ол сепкен ұрықтар алтыншы патриарх Хуэй - нәннен (638-713) кейін ғана өзінің әсем гүлдерін бере бастайды. 8-ғасырдан кейін бұл секта дүниеге көрнекті қайраткерлердің үлкен тобын береді. Олардың іс-әрекетінің нәтижесінде бұл секта бірнеше ғасыр бойы гүлденіп тұрған.

Будда ой-толғауының жаңадан дамуы өзінің терең тамырларымен қытай халқының ұлттық мінезімен астасып жатады деуге болады. Бұл қытай философиялық оймен көмкерілген буддизм болатын. Будда Гаутама ілімінің дариясы жаңа ағымдармен толығып, одан сайын сұлу бола түсті. Ол өзінің бай суларымен Қытайдан шығыста жатқан елдерді суғара бастайды.

5. ЖАПОНИЯ

Буддизмнің тарихы Жапонияда 6 ғасырда басталды. 538 жылы Пекче мемлекетінің патшасы жапон императоры Кимейге өз кісісі арқылы Будда статуясы мен будда сутраларын сыйлық етіп жібереді. Осылай буддизм Жапонияға келді. Содан бері Жапонияда 1400 жыл өткен екен.

Буддизмнің бұл ұзақ тарихында үш маңызды кезеңді атап өтуімізге болады.

Бірінші кезең 7 және 8 ғасырларға, яғни Хорюдзи(607) және Тодай-дзи(752) храмдарын салу кезеңдеріне сай келеді. Бұл кезеңге сипаттама бере отырып, жалпы Азияны түгелімен қамтыған мәдениеттің ерекше түлеуін айтпай кетуге болмайды. Бұл кезеңде батыс өркениеті қараңғылықта болатын, ал шығыс өркениеті көркейіп, белсенді түрде кеңі түсті Қытайда, Орталық Азияда және Үндістан мен басқа да оңтүстік елдерде белсенді түрде интеллектуальді, діни және көркем іс - әрекеттер дами түсті. Буддизм адамзат іс - әрекетінің осы түрлерін біріктіріп, Шығыс

өлеміне қуатты толқынмен гуманизм тарай бастайды. Хорю - дзи мен Тодай - дзи сияқты әсем храмдардың салынуынан көрініс берген Жапония мәдениетінің дамуының осы кезеңі, сонымен қатар осы храмдар төңірегінде қалыптасқан көп түрлі діни және көркем іс - әрекеттер Азияны толық қамтыған, ақырында оның ең шығысына жеткен мәдени толқындардың ықпалымен тығыз байланыста болатын.

Сол кезге дейін өркениетсіз жағдайда болған Жапонияда мәдениет бірден гүлдей бастайды. Сол кезеңде халықаралық мәдениетті алып жүруші ретінде буддизм қызмет қылады. Будда храмдары халықаралық өркениетті мәдениеттің - жаңа алдыңғы қатарлы ойды жеткізушілер болады. Сутралар ойдың ең жақсы сақталатын жеріне айналады. Олар өз бойында тек қана дінді емес, одан кеңірек, ұлы мәдениетті қамтиді. Жапонияға келген буддизмнің шынайы ролі осындай еді.

Көп ұзамай 9 ғасыр екі ұлы буддалық қайраткерлер - Сайте(767-822) және Кукайды(774-835) берген. Олар жапон буддизмнің бірінші секталарының негізін қалайды. Бұл кезеңдегі буддизм Хэйан буддизмі деп аталады. Ол уақытта буддизм ақсүйектер ғана айналысатын нәрсе деген үрдіс бар еді. Бірақ бұл екі қайраткер буддизм мәні жанды жетілдіруде деп есептеп, өздерінің іс - әрекеттерін қалалардан таулы аймаққа ауыстырады. Ол жерлерде жанды жетілдіруге бағышталған арнайы қасиетті үйлер салынады. Содан бері 300 жыл бойы олардың Тэндай және Сингон секталары император сарайы мен ақсүйектер арасында негізінен гүлдене түскен.

Екінші кезең 12 және 13 ғасырларға сай келеді. Бұл кезеңде белсенді қызметті жапон будизмінің мынандай көрнекті қайраткерлері атқарады: Хонен(1133-1212), Синран(1173-1262),

Доген(1200-1253), Нитирэн(1222-1282) және басқалар. Қазіргі уақытта да біздің еліміздегі буддизм туралы айтатын болсақ, бұл аттарды атамай кете алмаймыз. Неге бұл кезең Жапонияға буддизмнің көрнекті қайраткерлерін берді? Бұл, біріншіден, олардың алдындағы міндет біреу және ортақ еді. Бұл қандай міндет? Бұл буддизмді Жапондық тұрғыдан игеру десек болады.

Буддизм Жапонияға ертерек келген деп қарсы болуы мүмкін. Тарихи дерек ретінде бұл дұрыс. Бірақ қайсы елдің болса да халқы жаңа мәдениетті қабылдауы, сіңіруі үшін, оған үйренуі үшін бірнеше жүз жылдықтар керек. Яғни Жапония 7-8 ғасырларда қабылдаған буддизм 12-13 ғасырларда гүлдей бастайды. Бұл ұлы буддалық қайраткерлер-дің еңбегі еді.

Содан бері Жапон буддизмі осы көрнекті буддистердің қалаған іргетастарының негізінде дамуда. Ол қазіргі күндері де осындай. Басқа сөздермен айтқанда, сол кезден бері Жапон буддизмінің тарихында дәл осындай көтерілу болған емес. Бірақ, Жапон буддизмінің тарихында осыдан кейін де көңіл аударарлықтай оқиғалар болды. Бұл алғашқы буддизмді зертеудегі қазіргі заманғы ғылымдардың жеткен жетістіктері.

Буддизм біздің елімізде сол келген кезден бастап қытай буддизмнің ықпалында болды. Бұл негізінен бір ғана Махаяналық діни ілімі еді. Әсіресе, 12 және 13 ғасырлардағы көрнекті қайраткерлерден кейін барлық секталар Махаянаны мұралады. Осындай жағдайларда алғашқы буддизмді зерттеулер Мейдзи дәуірінің екінші жартысынан, яғни өткен ғасырдың соңынан басталады. Міне осы зертеулердің нәтижесінде секталардың негізін салушылардан басқаларды ұмытқан адамдар үшін буддизмнің негізін қалаушы Будда Гаутаманың ашық жарқын бейнесі жарқырап көріне бастады. Махаянадан басқа ешнәрсе білмейтіндер үшін Будда ілімі толығырақ білінді. Бұл зерттеулер өзінше таза ғылыми

түрде және олар жаңа діни қызығушылықты тудыра қойған жоқ, бірақ олар Жапондардың буддизм жөніндегі білімін жаңғыртуда зор роль атқарады. Бұны біз Жапон буддизмінің тарихындағы үшінші маңызды кезең деп есептейміз.

БУДДА ІЛІМІНІҢ БЕРІЛУ ТАРИХЫ

Буддизм - бұл Шакьямунидің 45 жыл бойы оқыған уағыздарының негізінде құрылған дін. Сондықтан Шакьямунидің қалдырған сөздері буддизмде үлкен беделге ие болған. Буддизмде 84 мың ілім, онда көптеген секталар болса да, олардың біреуі де Шакьямунидің уағыздарынан алшақ кетпейді. Уағыздар жазба түрінде көптеген томдарды құрап, “Иццзин”және “Дацацзин”(Жапонша “Иссайке”және “Дайдзо-ке”) деген аттармен белгілі болады.

Шакьямуни өз уағыздарында барлық адамдардың теңдігі жөнінде оқытқан. Ол барлық адамдарға түсінікті, қарапайым тілмен сөйлеген. Ол өз өмірінің ақырғы күніне дейін, 80 жасқа келіп өлгенше тоқтамастан мүмкін болғанша көбірек адамды құтқару мақсатында уағызын жалғастыра берген.

Шакьямуни қайтыс болғаннан кейін оның шәкірттері бұл ілімді ұстаздарынан естігендей уағыздауды жалғастыра берді. Бірақ ілімді ауызша беруде шәкірттері ұстаз айтқанды дұрыс ұқпай қалуы және дұрыс естерінде сақтамауы мүмкін еді. Ал Шакьямунидің сөздері әр уақытта дәл берілуі керек болатын.

Адамның қандай екендігіне қарамастан әрбірі Будда ілімін қабылдай алатындай ету керек еді. Бұл ілімді келесі ұрпаққа өзгеріссіз беріп отыру үшін ақсақалдар жиналып, бәрі ілімді тәртіпке келтіре бастайды. Бұл жиын “кәудзю” деген атпен белгілі. Оған көптеген қарт монахтар жиналады. Олардың әрқайсысы өз ұстаздарынан естіген ілім сөздерін ортаға салады. Бұл ілімдер мұқият тексеріліп, қателіктері бар-жоғы анықталады. Жұмыс бірнеше айға созылады. Бұл Шакьямунидің ілімін кейінге дұрыс күйінде беру мақсатында ақсақалдардың ілімге қандай үлкен құрметпен қарағандығын білдіреді. Тәртіпке келтірілген өңгімелер

мен қанатты сөздер жазба күйіне келтірмеді, содан соң оған атақты буддалық қайраткерлер өздерінің түсіндірмелерін тіркейді. Оларды “талқылаулар” деп атайды. Будданың қанатты сөздері, жоғарыдан талқылаулар және будда қауымының каноникалық ережелері типитакуды немесе “Үш себетті” құрайды. “Үш себет” - бұл Сутта - питака немесе “Сутралар себеті,” Виная - питака немесе “Тәртіп себеті” және Абхидхарма - питака немесе “Толқылаулар себеті”.

Аңыздарға сүйенсек буддизм Қытайға б.э-дың 67 жылы Соңғы Хань династиясынан шыққан император Мин-ди билеген кезде келеді. Бірақ алғашқы сутра қытай тіліне 84 жылдан кейін 151 жылы сол династияның императоры Хуан-ди билеген кезде аударылады. Содан бері 1700 жыл бойы буддалық каноникалық әдебиеттің аударылуы жалғасып келеді. Аударылған сутралардың саны 1440 жетіп 5586 томды құрады. Вэй династиясы кезеңінен - ақбуддалық канондарды бір жерде сақтау әрекеттері жасалды. Бірақ олар Солтүстік Сун династиясынан бері ғана басып шығарыла бастады. Содан бері буддалық канондарға қытайлық будда қайраткерлерінің шығармалары енгізіле бастады. “Типитака” деген ат өз мағынасына сәйкес келмеді. Сөйтіп, Суй династиясында канондор жинағын “Иццзин” (жапонша “Иссайке”) деп өзгертеді, ал Тан династиясында “Дацанцзин” (жапонша “Дайдзоке”) деп аталады.

Тибетке буддизм 7 ғасырда енеді. 9 ғасырдан 11 ғасырға дейін 150 жылға дейін буддалық канондар тибет тілдеріне аударылады. Бұл уақытта барлық канондарға жуықтайы аударылады.

Сонымен қатар Будданың өңгімелері мен қанатты сөздері тек қана шығыстың корей, жапон, цейлон, камбоджа, түрік және басқа тілдеріне ғана аударылған емес, ол европаның латын, француз, ағылшын неміс және итальян тілдеріне де аударылады. Сондықтан Будданың ілімі қазіргі кезеңде бүкіл дүниеге тарады деп айтсақ

болады. Бірақ оның мазмұнына келсек, буддизмнің екі мың жылдан асатын тарихы бар, ал канондар жинағы 10 мың томнан асады, бірақ “Дайдзаке” деген канондар жинағының толық аудармасы болса да Будданың қанатты сөздерінің шынайы мағынасын түсіну қиын. Сондықтан “Дайдзокеден” ең мағыналы жерлерін тандап алу қажеттілігі туындайды. Бұл біздің сеніміміз үшін тірек ретінде қызмет етеді.

Буддизмде Шакиямунидің айтқандары ерекше беделге ие болған. Сондықтан оның ілімі біздің өмірмен тығыз байланыста, бізге өте жақын болуы керек. Олай болмаса 10 мың томдық канондар біздің жүрекке әсер етпейді. Сондықтан оның ілімін кітап түрінде қарапайым формаға келтіріп, сипаттау қажеттілігі бар. Сонда ол әрдайым бізге қызмет етуге дайын болады. Оның көлемі мен мазмұны шағын болса да, ол біржақты болмауы керек және бай будда канондарын толығымен қамтиды. Ол әрбір адам түсінетіндей қарапайым тілде жазылып, мағынасы дәл болу керек.

Бұл кітап міне осындай игілікті және терең ниеттерден жазылған. Ол материалды екі мың жыл бойы ағып жатқан, Шакиямуни ілімі теңізінен туындаған қуатты ағым “Дацацзиннен” алады. Әлбетте, ол жетілген деңгейде емес. Шакиямунидың сөздері мағынасы бойынша өте терең, оның жақсы қасиеттері шексіз, сондықтан оларға ешкім тиісті бағысын бере алмайды. Біз, бұл кітап әр басылып шыққан сайын өңделіп, ақыр аяғында толығырақ және ақиқатқа жақынырақ, өзінің мәніне сәйкес болады деп үміттенеміз.

БҮЛ “БУДДА ІЛІМІНІҢ” ШЫҒУ ТАРИХЫ

Бұл “Будда ілімі” 1925 жылы Муан Кидзу жетекшілік ететін “Будда ілімінің Жаңа аудармасын тарату” қоғамы басып шығарған “Будда ілімінің Жаңа аудармасы” басылымының қайта қаралған және топталған түрі.

“Будда ілімінің жаңа аудармасының” бірінші басылымын профессорлар Сюаку Ямабэ мен Тидзен Аканума көптеген буддалық ғалымдармен бірге отырып, бес жылдай жинақтап шығарған.

Буддизмді уағыздаушы қоғам алдымен Муану Кидзуға, сонымен қатар осы бірінші басылымды жинақтауға қатысқан ғалымдарға терең ризашылығын білдіреді.

1926 жылдан бастаған Шова дәуірінде “Будда ілімінің жаңа аудармасын” таратушы Қоғам “Будда ілімінің кең тараған басылымын” шығарды. Ол бүкіл елге тарап кетті. 1934 жылдың июль айында Жапонияда будда жастарының бүкіл тынық мұхиттық конгресі өтті. Бұл конгрестің белгісі ретінде жастардың Жалпы жапон буддалық федерациясы Е. Годдардың қатысуымен “Будда ілімінің кең тараған басылымының” ағылшынша аудармасын “Будда ілімі” деген атпен шығарды.

1962 жылы буддизмнің Америкаға келуінің 70 жылдығының құрметіне Мицутос компаниясының негізін қалаушы Ёхан Нумата “Будда ілімінің” ағылшын басылымын шығарды. 1965 жылы Нуматаның қаржысына буддизмді уағыздау Қоғамы бүкіл әлемге тарату шешімін қабылдайды.

Осы шешімге сәйкес 1966 жылы “Будда ілімін” қайта қарау мен топтастыру комиссиясы құрылады. Комиссия құрамына Кадзусеи Кино, Сюю Канаока, Дзэнно Иситами, Синко Саеки, Кодо Мацинами, Седзюн Бандо және Такэми Такасэ енеді. Оларға Фумио Масутани, Н. А. Вадделл, Тосисукэ Симудзу және басқа

ғалымдар жәрдем берген. Сөйтіп, толық қайтадан қаралған “будда ілімі” түпнұсқасының орнына ағылшын аудармасымен шығады.

1972 жылы бұл “Ілімнің” кемшіліктерінің орнына толтыру үшін Сюю Каноока, Дзэнно, Исигами, Сею Ханаяма, Кансей Тамура және Такэми Такасэ, оны қайта қарап, “Будда ілімін” ағылшын тілінде шығарады.

1973 жылы “Будда ілімінің” жапон тіліндегі мәтіні толығымен қайта қаралып, ондағы көптеген орфографиялық қателер жөнделіп, толықтырылады және “Будда ілімінің” жаңа жапон басылымы шығарылды.

1974 жылы қате кеткен сөздерді, ойларды түзеу мақсатында Кадо Мацунами, Сезюн Бандо, Синко Саэки, Дою Токунага, Кансей Тамура және Сею Ханаямалардың аудармасын Р. Стейнердің көмегімен “Будда ілімінің” ағылшынша мәтінін толық қайта қаралады және оны жарық көрген жапон тіліндегі “Будда ілімінің” ағылшын тіліндегі мәтіні түпнұсқаның орнына пайда болады. 1978 және 1980 жылдары жоғарыда аты аталған редакторлар Сигео және Ясуаки Наралардың қатысумен Синроку Иноуэдің кейбір кіргізген ескертпелері бойынша қайта қаралды. 1981 жылы кітаптың көпшілікке түсінікті вариантын анықтау үшін оны Жапония мен Американың орта мектептерінің оқушыларына оқып көруге берілген. Оқушылар түсінуге қиын деп көрсеткен жерлері қарастырылып, өңделді. Міне сөйтіп, “Будда ілімінің” қайта қаралған ағылшын мәтінді басылымы жапон түпнұсқасының орнына жарық көреді. Кітапты қайта қарау істері болашақта да жалғасын табады.

1998 жыл, июль.

ПӘНДІК КӨРСЕТКІШ

<i>Өмір</i>	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>
Өмір мағынасы.....	5	11
Нақты әлем.....	97	7
Идеалды өмір	249	16
Өмірге қате көзқарастар	44	25
Өмір туралы дұрыс түсініктер.....	41	10
Біржақты өмір.....	57	6
Адасып жүргендерге (хикая).....	127	4
Адам өмірі (хикая).....	90	19
Егер өмір ляззаттарымен рақаттан- саңыз (хикая).....	90	5
Қарт, ауру және өлік неге үйретеді (тарих).....	94	3
Өлім міндетті түрде (тарих).....	95	1
Бұл дүниедегі қол жетпейтін бес нәрсе.....	48	8
Бұл дүниенің төрт ақиқаты	48	21
Жан жаңылысуды да, нұрлану-ды да туғызады.....	49	13
Қарапайым адамға жүзеге асыру қиын, бірақ оған зор құндылығы бар 20 нәрсе	133	6

Сенім

Сенім - бұл от.....	179	8
---------------------	-----	---

	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>
Сенімнің үш аспектісі.....	180	18
Сенім таң қаларлық.....	182	1
Сенім - шынайы жан дүниесінің көрінісі	181	7
Заипқа қалай пілді білу қиын болса, ақиқатты да табу солай қиын.....	75	1
Будда мәні дұрыс Будда ілімінен көрсетілуі мүмкін (хикая).....	77	13
Будда мәні тұрмыстық кумар-лықтар астында жасырынтған.....	73	12
Күмәндану сенімге кедергі жасайды...	182	12
Будда - әке, ал адамдар - оның балалары.....	35	21
Будданың ақылы мұхит сияқты кең және терең.....	34	11
Будданың жаны ұлы қайырым-дылық пен аяушылыққа толы.....	15	1
Будданың қайырымдылығы мен аяушылығы мәңгілік.....	16	7
Будданың физикалық денесі жоқ.....	13	1
Будда өмір бойы уағыздаған.....	23	17
Адамдарды құтқару үшін Будда өлімді көрсетті.....	23	17
Будда хикаяларға сүйеніп, адамдарды жаңылыстардан құтқарды.....	19	5
Будда хикаяларға сүйеніп, адамдарды жаңылыстардан құтқарды.....	20	1

	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>
Нұрлану әлемі.....	251	12
Буддадан, Дхармадан және Сангхиден пана іздеу.....	178	1
Қалай өсиеттерді орындауға, жан дүниесінің назарын шоғырлауға және ақылды қадамдар жасауға үйренуге болады.....	163	12
Сегіз құрамды тура жол.....	166	15
Нұрланудың алты жолы.....	168	19
Төрт дұрыс іс - қимыл.....	168	4
Төрт дұрыс көзқарас.....	167	19
Нұрлануға жеткізуші бес күш.....	168	12
Жанның төрт шексіз жағдайы.....	171	13
Өмір мәнін түсінгендер.....	39	14
Адам өлімі және оның тіршілігінің өткіншілігі.....	12	23
Будданың атын қайталағандар, оның бақытты жерінде туылады.....	113	3
Өзің от бол, тек өзіңе үміт арыт.....	10	18

Жанды жетілдіру

Әрбір адам өзіне ненің басты екенін түсінуі керек (хикая).....	150	9
Алғашқы қадамнан бастап абай бол.....	133	1
Не іздеп жүргенінді ұмытпа (хикая)....	152	8
Бір нәрседе табысқа жету үшін көп азап тарту керек (тарих).....	158	24

Қанша жығылсаң да, қайтадан аяғыңа тұр (тарих).....	173	10
Жан тыныштығын жағдайлардың бұзуына жол берме (тарих).....	124	5
Ақиқатты іздеген адам қараңғы бөл- меге отпен кірген адамға ұқсайды.....	40	11
Адам өмірінің барлық жағыннан ілімді көреді (тарих).....	161	22
Адамның іс-әрекетіне, қадамына жаны жетекшілік етеді.....	121	22
Ілімдегі ең бастысы-бұл өз жаныңды жетілдіру	11	16
Алдымен өз жаныңды бақылауға ал.....	212	1
Егер өз жаныңды бақылауға алсаң.....	122	1
Жанның әр түрлі жағдайлары (хикая).	118	10
Жаның өзіңнің “Менің” емес.....	46	13
Өз жаныңның түрткілерін жеңе біл.....	11	1
Өз жаныңның түрткілеріне бағынба....	154	11
Өз жаныңның қожайыны бол.....	11	23
Барлық жамандықтардың қайнар көзі дене, тіл және жан.....	87	1
Жан мен сөздердің өзара байланысы...	125	18
Бұл дене уақытша (тарих).....	143	10
Бұл дене ластыққа толы.....	130	23
Еш нәрсені қатты қалама.....	11	1
Дененді, тілінді және жан дүниенді таза сақта.....	123	13

	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>
Өз жаныңды жетілдір, бәрінде өлшемің сақта (тарих).....	172	12

Қиналу

Қиналуды бір нәрсеге байлану жаратады.....	42	22
Қиналуға қалай жол бермеуге болады.	13	10
Адасу - бұл нұрлануға барар өткел.....	59	20
Адасудан қалай құтылуға болады.....	116	1
Тұрмыстық құмарлықтардың отын өшірсең, салқын нұрлануға жетесің..	141	23
Құмарлана қалау - адасу себебі.....	85	11
Құмарланған қалауыңды гүлдер көлеңкесінде жасырынған жылан деп есепте.....	85	15
Өртенген үйге байланба (хикая).....	19	18
Қалау - қателіктер себебі.....	118	1
Бұл дүниеде отқа оранған.....	82	15
Байлық пен даңқтың артына түсемін деп өзінді өртеме.....	119	12
Байлық пен махаббаттың артына түсемін деп адам өзін-өзі ажалға айдады.....	119	18
Ақылды және ақылсыз адамның мәні.	134	4
Ақылсыз адам өзінің жамандықтарын байқамайды (хикая).....	141	5
Ақылсыз адамдар басқалардың нәтижелерін қызғанады (хикая).....	141	9

	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>
Ақылсыз адамдарға тиістілер.....	147	3

Күнделікті өмір

Садаға беріп, оны ұмыт.....	169	25
Дүние-мүлкі жоқ адамның жеті са- дағасы.....	170	1
Қалай бай болуға болады (тарих).....	145	22
Қалай бақытты болуға болады.....	132	17
Ешқашан сыпайыгершілікті ұмытпа (тарих).....	139	1
Адамның әр түрлі мінездері.....	89	1
Кек аламын дегенді бақытсыз-дық күтіп тұр.....	132	3
Ренішті қалай тарқатуға болады (тарих).....	246	10
Басқалардың сынын жүрегіңе жақын алма (тарих).....	122	18
Адам киімі, тамағы және үйі үшін өмір сүрмейді.....	205	9
Киім мен тамақ рақаттану үшін емес..	116	22
Тамаққа қатынас.....	208	7
Киімге қатынас.....	207	12
Ұйқыға қатынас.....	208	22
Суық пен ыстыққа қатынас.....	208	12
Күнделікті өмірге қатынас.....	206	13

Басқару

Мемлекеттің гүлдену жолы.....	230	1
Билеушінің парызы.....	233	23
Билеуші алдымен өзін-өзі қолға алуы керек.....	231	8
Басқарудың мұраты халықтың жан дүниесін жетілдіруде.....	232	10
Министрлер мен дәрежелілер қалай өздерін алып жүруі керек.....	236	24
Қылмыскерлерді қалай жазалауға болады.....	235	21
Ілімнің халыққа ықпалы.....	232	1
Әлеуметтік күресті қалай реттеуге болады.....	238	19

Шаруашылық

Заттарды өз орнымен қолдану керек (тарих).....	221	10
Дүние - мүлік адамға мәңгілік берілген емес.....	220	23
Дүние - мүлікті тек өзің үшін ғана сақтама.....	228	13
Қалай бай болуға болады (тарих).....	145	22

Отбасы

Отбасы - бұл үй мүшелерінің жанда-

	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>
рының қауышатын жері.....	218	13
Отбасын қиратушы қадамдар.....	213	8
Қалай ата - анаға деген ұлы қарызың- ды өтеу керек.....	218	3
Ата - ана мен балалардың арасындағы қатынастар.....	213	22
Ері мен әйелінің арасындағы қатынастар.....	214	23
Ері мен әйелі бір сенімде болуы керек (тарих).....	224	6

Әйелдің өмірі

Әйелдің төрт түрі.....	222	13
Тұрмыстағы әйелдердің түрі.....	225	4
Жаскеліншекке арналған ілім (тарих)..	224	22
Күйеуге шығушы әйелдер үшін.....	223	7
Сұлу және жас әйелдер үшін.....	227	1
Еркек әйелге қалай қарау керек.....	130	11
Еркек пен әйелдің арасындағы қатынастар.....	224	1
Идеалды әйелдің анты мен қалауы.....	228	5
Жаман әйел.....	225	6

Монахтар жолы

Дұға оқып, монахтың киімін киген-

	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>
діктен монах емес.....	197	11
Монах храмның және ондағы бұйымдардың мұрагері емес.....	194	1
Сараң адам нағыз монах бола алмайды.....	194	6
Монах сүретін нағыз өмір.....	196	6

Қоғам

Қоғам мағынасы.....	241	18
Қоғамның шынайы жағдайы.....	97	7
Ұйымдардың түрлері.....	241	25
Нағыз серіктестік.....	242	7
Қараңғыны жарық етуші.....	240	7
Тыныштық пен келісімнің қаты- настары.....	242	18
Ұжымдағы тыныштық пен келісімге қалай жетуге болады.....	244	7
Қауымның мұраты.....	243	5
Буддаға ерушілердің әлеуметтік мұраты.....	251	1
Кім тәртіпті бұзса, олар құрбан болады (хикая).....	140	8
Қарттарды құрметте (тарих).....	134	21
Оқытушылар мен оқушылардың қатынастары.....	214	10
Достық ережесі.....	215	6
Қалай жақсы достарды таңдауға болады.....	216	27

	<i>Беттер</i>	<i>Қатар</i>
Қожайын мен жұмыскерлердің арасындағы қатынастар.....	215	19
Қылмыскерлерге қатынас.....	228	19
Оқытушылар үшін.....	199	1

САНСКРИТ СӨЗДІГІ

АНАТМАН (өзіне тән “меннің”жоқтығы)

Бұл буддизмнің ең басты қағидаларының бірі. Бұл дүниеде ешнәрсенің тұрақты табиғаты болмайды, себебі буддизм бойынша дүниеде мәңгілік еш нәрсе жоқ.

АНИТЯ (барлық нәрсенің өзгергіштігі)

Бұл да буддизмнің ең басты қағидаларының бірі. Бұған сәйкес дүниеде бәрі өзгереді, тұрақты еш нәрсе жоқ. Тірі жанның қандайы болсын бір уақытта өледі, және осындай болашақ қайғырудың себебіне айналады. Бірақ бұл концепцияға пессимистік көзқараспен қарауға болмайды, себебі даму мен ұдайы өндіру үнемі өзгерістердің салдары болып табылады.

БОДХИСАТВА (бодхисатва - Нұрлануға ұмтылған адам)

Гаутама Сиддхартта алдымен, нұрлану жағдайына жеткенше осылай аталған. Махаянаның шығуынан кейін нұрлануға ұмтылғандардың барлығын осылай атай бастады. Ақырында, нұрлануға адамдарды жетелеген, тірі жандарға жоғарғы аяушылықпен қарауға бағыт алғандарды атай бастады. Кеңінен белгілі болған бодхиствалар: Авалокитешвара, Кшитигарбха, Манджушри.

БУДДА (нұрланған)

Индияда 2500 жыл бұрын 35 жасында нұрлану жағдайына жеткендіктен буддизмнің негізін қалаушы Гаутама Сиддхартуды (Шакьямуни) алдымен осылай атаған. Мектептері мен бағыттарынан тәуелсіз барлық буддашылардың ақырғы мақсаты Будда қалпына жету. Осы жағдайға, нұрлануға жетудің әдістерінің әр түрлілігіне сай, буддизм әр түрлі мектептерге және секталарға бөлініп кетті. Махаянада, тарихи тұлға ретіндегі

Буддадан басқа, көптеген Амитабха, Махавайрочана, Вайсаджагуру ж.б. символикалық Буддалар танылады. Бақытты жерде туылғандар Будда болатыны туралы айтылатын бақытты жер концепциясының ықпалымен Жапонияда өлгендердің барлығын “Будда” немесе Жапонша “Хотоке” деп атайды.

ДХАРМА (тура ілім)

Бұл Нұрланғанның, былайша айтқанда Будданың ілімі. Будда ілімінде үш аспекті бар: Сутралар (Будданың өңгімесі және нақыл сөздері) Виная (Буддамен енгізілген тәртіп) және Абхиткарма (кейінгі буддологтардың Сутралар мен Винае бойынша пікірлері мен түсініктері. Талдауы. Барлығы бірге Типитака деп аталады. Дхарма буддизмнің үш қазынасының бірі болып табылады.

КАРМА (іс - әрекет)

Алғашқыда бұл сөз жай ғана “іс - әрекет” дегенді білдіретін, себептілік концепциясына байланысты өткен өмірдегі әр түрлі іс - әрекетердің нәтижесінде ие болған потенциалды күш ретінде қарастырыла бастады. Себебі адамның әр бір қимылы, іс-әрекеті, оның жақсы, не жаман болуына байланысты, болашақта жақсы немесе жаман нәтижеге алып келеді және адам болашағына ықпалын тигізетін бұл күш Карма деп атала бастады. Егер де тек жақсылық жасаса, онда жақсылық шоғырланып, оның потенциалды күші бұл адамның болашағына қолайлы ықпал жасайды. Адам іс-әрекеті үш түрге бөлінеді: физикалық, ауызша және рухани.

МАХАЯНА (үлкен арба)

Буддизм тарихында екі үлкен ағым Махаяна және Хинаяна белгіленген. Махаяна буддизмі Тибетте, Қытайда, Кореяда, Жапонияда және басқа солтүстік елдерде, ал Хинаяна - Бирмада, Шри-Ланкада(Цейлонда), Тайландта басқа да оңтүстік елдерде тараған. Осы дүниеде туылатын және өлетін барлық тірі жандарың қайғысы өзіне сидыратын, олардың барлығын араларында ешқандай айырма жасамай нұрлануға алып баратын “Үлкен арба”болып есептелінеді.

НИРВАНА (толық тыныштық және рақаттану)

Сөзбе сөз аударсаң сену дегенді білдіреді. Бұл тура ақылдың негізінде ішкі дүниеңе үңілудің және жанның жетілдірудің арқасында адамның құмарлары мен зұлымдықтары жойылған кездегі жағдай. Бұл жағдайға жеткендерді Будда деп атайды. Гаутама Сиддхартха бұл қалыпқа 35 жасында жетіп, Будда болды. Бірақ қазір ол толық тыныштық жағдайына өлген соң ғана жетті деген пікір бар. Оның себебі адам денесінің жаман қылықтары оның тірі кезінде өмір сүреді.

ПАЛИ (тіл)

Бұл Хинаяна буддизмнің тілі. Барлық буддизмнің ертедегі заңдары осы тілде жазылған деген тұжырым бар. Бұл тіл Санскриттің диалектісі болғандықтан, олардың арасындағы айырмашылық азғана. Мәселен, санскрит бойынша Дхарма, ал Пали бойынша Дхарма, Нирвана Санскрит бойынша, ал Пали бойынша Ниббана.

ПАРАМИТА (қарсы жағаға жетуге жәрдем беретін нәрсе)

“Қарсы жағаға жетуге жәрдем беретін нәрсе” - бұл Будда әлеміне жету үшін көмек болатын құрал. Әдетте туылу мен өлу дүниесінен нұрлану әлеміне алып баратын: жомарттық, өнегелілік, шыдамдылық, батылдық, аңдауға қабілеттілік және ақыл секілді 6 парамит аталады. Көктемдегі және күздегі жапон апталары Хиган осы буддалық түсініктен туындайды.

ПРАДЖНЯ (ақыл)

Алты парамиттердің бірі. Бұл адамның өмірге дұрыс көзқараста болуының және адасуларды ақиқаттан айыра білуінің рухани қабілеті. Бұл қабілетке ие болған адам Будда деп аталады. Демек, бұл көдімгі адам ақылынан бөлек, ең таза және нұрланған ақыл.

САНГХА (Буддалық қауым)

Ол монахтардан, монах әйелдерінен, белгілі бір діни ант берген жай адамдардан тұрады. Алғашқы кезде оларға тек қайыршыланған монахтар, монах әйелдер кіретін. Кейінірек, Махаяна буддизмі дамыған соң, Сангхаға монахтардан басқа бодхжатва жағдайына жеткісі келген адамдардың барлықтары қосыла бастады. Бұл буддизмнің үш қазынасының бірі.

САНСКРИТ (тіл)

Бұл ертедегі Үндістанның классикалық әдеби тілі, үнді - европалық тілдер семьясына жатады. Ол ведалық және классикалық Санскрит болып бөлінеді. Махаяна заңдары осы

тілде жазылған және оның стилі буддалық гибритік Санскрит деп аталады.

САНСАРА (қайта туудың шынжыры)

Өткен өмірден, бүгінгі күн арқылы, болашақта туылудың және өлімнің алты саладағы мәңгілік қайталануы: нараки мекендеушісі, прет, хайуан, адам, асур және құдай. Егер адам нұрлануға жетпесе, ол осы қайта туу айналымына әрдайым, айналуға душар болады. Тек осы айналымнан босағандарды ғана Будда деп атайды.

ШУНЬЯТА (бос кеңістік)

Дүниеде ештеңенің субстанциясы жоқ және мәңгілік болмайды деушілік - буддизмнің маңызды түсініктерінің бірі. Барлығы себепті - салдарлы байланысқа тәуелді, субстанциясы бардың тұрақты болуы мүмкін емес. Соның барлығында, субстанция бар дегенге, сондай-ақ еш нәрседе субстанция жоқ дегенге де берік сенуге болмайды. Дүниедегі қандай болмасын тіршілік ету салыстырмасы және ештеңе абсолют бола алмайды. Махаяна буддизмнің Праджни супрасының ең басты түсінігі.

СУТРА (қасиетті жазу)

Жазбаша жазылған Будда қағидалары. Бастапқыда бұл сөз ілімі трактаттарды және нақыл сөздер жинағын білдірген. Типитакидің біреуі.

ТХЕРАВАДА (Хинаяна)

Оңтүстік дәстүрдегі буддашылардың көдімгі көтеріңкі дауысы. “Тхера” - үлкен дегенді білдіреді. Будда өсиеттерін қатаң ұстанған, көрі монахтардың тарихи тобын көрсеткен үлкендердің мектебі. Оларға монахтардың алдыңғы айдағы басқа тобы қарсы тұрды (олардың көзқарасы кейінірек Махаянада дамыды, бұл солтүстік дәстүрі). Буддизмның пайда болған алғашқы кезінде осындай айырмашылық біліне бастады. Бұл Будда өлгенен кейін бірнеше ғасырдан кейін сол кезеңде лайық алдыңғы қатарлы Махадава Будда өситінің 5 категориясы бойынша еркін түрде түсіндіруді талап етті. Бұл ақырында екі мектепке: Тхеравада және Махасангхикава бөлінуге алып келді. Махасангхика мектебі аяғында Махаяна ілімін жасады.

ТИПИТАКА (үш себет)

Бұл Буддалық қасиетті жазудың, Дхарманың үш бөлімі. Бұл Будданың өңгімелері мен нақыл сөздері бар Сутра: онда будда қауымдарының ертедегі канондық ережелері жазылған Виная; метафизикалық тұжырымдар келтірілген Абхидхарма. Кейінірек қытай мен жапонның көрнекті буддашыларының шығармалары будда канондарына еңгізілді. Қараңыз: Дхармаға.

АНГУТТАРА НИКАЯ

Монахтар, бұл дүниеге көп адамның игілігі үшін, көп адамның бақыты үшін бір адам туылды. Ол Дүниеге аяушылық жасау үшін, аспан тұрғындары мен адамзаттың игілігі мен бақытты үшін туылды. Ол кім? Ол Татхагата, Архат, ол нұрланған. Монахтар, бұл ол.

Монахтар, бұл дүниеде бір адамныңпайда болуы өте қиын. Кім ол? Ол Татхагата, Нұрланған . Бұл ол.

Монахтар, бұл Дүниеде сирек кездесетін адам - бұл әдеттегідей емес адам. Ол кім? Ол Татхагата, Архат, ол Нұрланған Бұл ол.

Монахтар, бір адамның өлімі бәрін қайғыға батырады. Ол кім? Ол Татхагата, Архат, ол Нұрланған. Бұл ол. Монахтар, бұл дүниеде теңдеусіз адам туылды. Кім ол? Ол Татхагата, Архат, ол Нұрланған. Бұл ол. Монахтар, бұл дүниеде бір адамның туылуы - бұл ең жоғарғы көз, бұл ең жоғарғы жарық, бұл ең жоғарғы шағылысу. Кім ол? Ол Татхагата, Архат, ол Нұрланған. Бұл ол. (1-13).

“БУДДИЗМ ІЛІМІН” УАҒЫЗДАУШЫ БУДДИЗМ ҚОҒАМЫ ЖӨНІНДЕ

Буддизмді уағыздаушы Қоғам жөнінде айтылғанда “Мицутос” компаниясының негізін салушы іскер Ёхан Нумата атын атамай кетуге болмайды.

Ол 50 жыл бұрын дәл өлшеуші приборлар өндірісінің компаниясының негізін қалаған болатын. Басталған істің игілігі аспан, адам және жердің өзара қатынастарының үйлесімдігіне, ал адамның жетілуі - ақыл, аяушылық және ерліктің байланысына қатысты екеніне сенген ол алдына адамды жетілдіру мен технологияны жетілдіріп мақсатын қояды. Ол - ел аралық тыныштық адамды жетілдіру арқылы жүзеге асуы мүмкін және бұл үшін ең лайықты дін - буддизм деп сенеді.

Сондықтан ол 50 жыл бойы өзінің компаниясын басқара отырып, буддизмді уағыздау мақсатында буддистік музыка, суретті және ілімді кең жайылтуда, оларды жетілдіруде көп күш жұмсайды. 1965 жылдың декабрінде өз қаражатын бөле отырып, ол буддизмді кең таратудағы өзінің істерін бір ұйымға біріктірді. Міне осы ісімен ел аралық тыныштықты нығайта түсу үшін өзінің аз да болса үлесін қоспақ ниетте болады.

Міне сөйтіп, буддизмді уағыздаушы Қоғам қоғамдық ұйым ретінде негізі қаланды. Будда ілімін кең тарату үшін, барлық адамдарға жер бетіндегі ең жоғарғы Ақыл мен ең жоғарғы аяушылықтың жарығы түсуі үшін не істеу керек? Буддизмді уағыздаушы қоғамның алдында, оның негізін салушы қалағандай, осы сұраққа жауап табу міндеті тұр.

Басқа сөзбен айтқанда буддизмді уағыздаушы Қоғам буддизмді кең таратудың барлық істерімен айналысады. Қоғам осы “Будда ілімі” кітабы Жапон халқының шынайы қасиетті кітабы болып қалуын қалайды. Жапон елі өзінің ұзақ тарихында буддалық мәдениетімен мақтанса да өзінің қасиетті жазуы болған емес.

Міне сондықтан кітап әрбір адамның оқып отырып, өзіне рухани азық алатындай, өркімге стол үстіндегі кітабы және саяхатта сенімді серігі болатындай, әрбір адам ұлы будданың тұлғасымен танысатындай етіп жасалынған.

Қауым бұл кітаптың мүмкін болғанша әрбір үйде болып, мүмкін болғанша көп адамдардың танысқанын қалайды. Ол, Жер бетіндегі әрбір адамның Будданың ілімімен таныс болатын күннің тезірек келуін қалайды.